

Oda Slettebak Ramberg

Flyttebarna

En kvalitativ retrospektiv studie av barns flytting mellom to hjem etter samlivsbrudd

Masteroppgave i psykologi - Læring - hjerne, atferd, omgivelser

Veileder: Berit Overå Johannesen

Mai 2023

Oda Slettebak Ramberg

Flyttebarna

En kvalitativ retrospektiv studie av barns flytting
mellom to hjem etter samlivsbrudd

Masteroppgave i psykologi - Læring - hjerne, atferd, omgivelser
Veileder: Berit Overå Johannesen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Forord

I anledning store begivenheter, som det å levere og fullføre en master, er det flere som skal og bør takkes. Først og fremst en stor takk til de 14 deltakerne som stilte opp på intervju med meg. Dere har gitt meg og forhåpentligvis mange andre verdifull, interessant og nyttig informasjon ved å dele deres tanker, følelser og erfaringer om et viktig tema. Uten dere – ingen masteroppgave. Så hjertelig tusen takk! Så vil jeg gjerne takke min formidable veileder Berit Overå Johannesen. Jeg vil gå så langt som å si at du i prosessen med dette masterarbeidet har vært for meg det Bowlby ville kalt en trygg base. Med gode, nyttige og konkrete tilbakemeldinger og solid støtte har jeg åpnet øynene for andre måter å tenke og formulere meg på. Du er veldig tilgjengelig, veldig engasjert og veldig dyktig. Tusentakk!

Kjære søster og svoger, Marie og Andreas. Det sier vel kanskje noe at gjesterommet deres etter hvert fikk navnet «Odas rom», for jeg var ikke rent lite hos dere året mitt i Trondheim. Den tryggheten jeg opplevde hos og med dere var utrolig viktig for meg, og noe jeg alltid vil sette pris. Takk for mat, kjøring, trening, turer, samtaler og fine og morsomme stunder. Flere fine stunder skal det bli nå som dere snart blir tre og jeg blir tante igjen. Hurra!

Jentene i Trondheim. Dere vet hvem dere er. Det er noe eget med den forståelsen og støtten man kan gi til og få av de man studerer med. Spesielt takk for alle fine og morsomme (!) samtaler. Jeg er glad vi fant hverandre.

Kjære Emil. Både under avstandsforhold og som samboere har du vært en veldig viktig brikke. Du har hatt forståelse for at jeg har sittet helger, kvelder og ferier med denne oppgaven, og vært veldig tilpasningsdyktig og mottakelig for et til tider skiftende masterhumør. Takk for all oppbakking, alle herlige måltider og for at du er der.

Tusentakk til mamma og pappa. Alltid engasjerte og støttende. Jeg setter stor pris på dere. Til mine fire søsken, tanter og onkler, besteforeldre, sviger-familie og alle andre i

familien, i tillegg til mange gode venner og kolleger; tusentakk for alle «stå på!» og «lykke til!».

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøker jeg hvordan unge voksne ser tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten. Hensikten er å få større innsikt og forståelse rundt hva som påvirker barns opplevelse av å flytte mellom to hjem etter foreldrenes samlivsbrudd. Den sparsomme forskningsbaserte kunnskapen som finnes om barn og unges opplevelse av flytting mellom to hjem og erfaring av medbestemmelse, peker mot at slik flytting har utfordrende aspekter for barna det gjelder. Oppgaven tematiserer flere utviklingspsykologiske perspektiver, blant annet John Bowlby (1969, 1973), Jean Piaget (1972) og Lev Vygotsky (1978). Med utgangspunkt i tidligere forskning, teoretiske perspektiver og egne erfaringer ble følgende problemstilling formulert: «Hvordan ser unge voksne tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten?». Det ble gjennomført dybdeintervjuer med 14 strategisk utvalgte deltakere som var mellom 18 og 22 år på intervjudtidspunktet. Med bakgrunn i tematisk analyse etablerte jeg fem hovedtemaer: praktisk organisering, medvirkning og hensyntaking, relasjon, emosjon og kommunikasjon og til slutt aldersperspektiv og livsløp. Brudd, opprettholdelse og etablering av relasjoner og relasjonelle konstellasjoner fremstår særlig viktig for den enkeltes opplevelse av flytting mellom to hjem. Betydningen av søsken utpeker seg også som sentral. Mulighet for medvirkning og medbestemmelse i eget liv knyttet til flytting og bosted varierer. Deltakerne fikk imidlertid større innflytelse jo eldre de ble. Det er flere og kombinerte faktorer som påvirker opplevelsen av medbestemmelse og medvirkning, herunder hensyn til egne og andres behov, opplevd press og foreldres fokus og tilrettelegging for barnas medbestemmelse. I sammenheng med denne oppgaven bidrar de utviklingspsykologiske perspektivene til å forklare og forstå hvorfor barn opplever og handler som de gjør i en situasjon der de flytter mellom to hjem.

Stikkord: flytte mellom to hjem, barn og unges opplevelse, medvirkning, læring og utvikling

Abstract

In this master's thesis, I examine how young adults look back on the experience of moving between two homes when growing up. The purpose is to gain greater insight and understanding into what affects children's experience of moving between two homes after their parents' break-up. The sparse research-based knowledge that exists about children and young people's experience of moving between two homes and experience of co-determination points to the fact that such moving involves challenging aspects for the children concerned. The thesis thematizes several developmental psychological perspectives, including John Bowlby (1969, 1973), Jean Piaget (1972) and Lev Vygotsky (1978). The overall research question is: "How do young adults look back on the experience of moving between two homes while growing up?". In-depth interviews were conducted with 14 strategically selected participants who were between 18 and 22 years old at the time of the interview. Using thematic analysis, I established five main themes: practical organisation, participation and consideration, relationship, emotion and communication and finally age perspective and life course. Breach, maintenance and establishment of relationships and relational constellations appears to be particularly important for the individual's experience of moving between two homes. The importance of siblings is included in this. Children's opportunity for participation and co-determination in their own lives related to moving between homes varies. However, I find that influence grew with age. There are several and combined factors that influence the experience of co-determination and participation, including consideration of one's own and others' needs, perceived pressure and parents' focus and facilitation for the children's co-determination. In the context of this task, the developmental psychological perspectives help to explain and understand why children experience and act as they do in a situation where they move between two homes. **Keywords:** moving between homes, children's experience, co-determination, learning and development

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	3
Abstract	4
Figurer	7
Tabeller.....	7
Innledning.....	9
«Flyttebarna»	9
Oppgavens struktur, problemstilling og forskningsspørsmål	10
Forskningskontekst.....	13
Teoretiske perspektiver på barns utvikling.....	13
<i>Barns utvikling – og betydningen av signifikante andre</i>	13
<i>Ulike aldersperioder</i>	17
<i>En utvikling i synet på barn</i>	21
Tidligere forskning	23
<i>Bosted og flytting</i>	23
<i>Medvirkning og medbestemmelse</i>	25
Regulering av familielivet	26
<i>Familien – en grunnpilar i samfunnet</i>	27
<i>Juridiske rammer</i>	29
Metode.....	31
Posisjon i vitenskapsteorien.....	31
Design.....	32
<i>Kvalitative dybdeintervju</i>	32
<i>Strategisk utvalg</i>	33
<i>Rekruttering av deltakere</i>	34
<i>Gjennomføring av intervjuer og etterarbeid</i>	35
Analysetilnærming.....	38
<i>Hvorfor velge tematisk analyse?</i>	38
<i>Gjennomføring av analysen</i>	38
Forskningsetikk	44
<i>Egen opplevelse med flytting</i>	44
<i>Konfidensialitet og ivaretagelse av deltakere</i>	45

Indikatorer på kvalitet.....	47
<i>Pålitelighet</i>	47
<i>Gyldighet</i>	48
<i>Refleksivitet</i>	49
<i>Generaliserbarhet</i>	50
Resultater.....	53
Praktisk ordning.....	54
<i>Flytteordning endrer seg over tid</i>	54
<i>Årsaker for å endre ordning</i>	55
Opplevelsen av medvirkning og hensyntaking.....	59
Relasjon.....	64
<i>Familiesammensetningen (familiekonstellasjonen)</i>	65
<i>Spesifikke relasjoner innad i familien</i>	68
<i>Betydningen av (alle) søsken</i>	70
Emosjon og kommunikasjon.....	75
<i>Samtalepartnere i flytteperioden</i>	75
<i>Snakke om opplevelsen av flytting med foreldre som ung voksen</i>	78
Aldersperspektiv og livsløp.....	80
<i>Koordinere skole, sosialt liv, fritidsaktiviteter og jobb med flytting</i>	81
<i>Implikasjoner for livet videre</i>	82
Diskusjon.....	87
Relasjonsperspektivet i en flytteoppvekst.....	89
Den komplekse medvirkningen og beslutningstakingen.....	94
Fra et samfunnsperspektiv.....	98
Konklusjon.....	103
Styrker og begrensninger ved oppgaven og videre forskning.....	104
Deltakernes tips til deg som forelder.....	105
Referanseliste.....	107
Appendiks.....	111

Figurer

Figur 1: Fremstilling av tema og undertema	53
Figur 2: Oversikt over årsaker til å endre flytteordning	56
Figur 3: Oversikt over faktorer knyttet til opplevelsen av medbestemmelse	60
Figur 4: Oversikt over samtalepartnere underveis i flytteperioden	75

Tabeller

Tabell 1: Oversikt deltakere	35
Tabell 2: Oversikt over tema, kodegrupper og koder	41
Tabell 3: Oversikt over flytteordninger	54
Tabell 4: Oversikt over endring i familiestruktur	65
Tabell 5: Oversikt over hvorvidt deltakerne flyttet med søsken	71

Innledning

«Flyttebarna»

Brutt samliv. Jul hos mor og påske hos far. For mange barn og unge medfører foreldrenes samlivsbrudd store endringer i livet. Å flytte mellom to hjem kan by på to ulike sett med regler og oppdragelse, pakking og frakt av ting, nye søsken og bonusforeldre. For å nevne noe. Det kan påvirke barns hverdagsliv og sosiale relasjoner, og skape brudd i de rutinene barnet er kjent med. Hva tenker «flyttebarna» den dag i dag om flyttingen mellom mor og far under oppveksten? Hvilke tanker og erfaringer gjør de seg i ettertid, som unge voksne?

Hvorfor studere flytting mellom to hjem etter samlivsbrudd? Flytting mellom to hjem omfattes av flere psykologiske aspekter, som for eksempel tilknytning, lojalitet, stabilitet og trygghet, som i sin tur kan ha betydning for barns utvikling og læring. Flytting kan bryte opp kontinuitet, rammer og rutiner, påvirke relasjoner og tilhørighet, og skape store og små endringer i livet til det enkelte barn. Kunnskap om hvordan barn og unge opplever og takler flytting mellom to hjem og hvilke faktorer som påvirker denne opplevelsen er viktig av flere årsaker. Basert på denne kunnskapen kan man bedre forstå hva slags behov det enkelte barn kan ha for oppfølging, og man kan sette inn tiltak som kan minske belastningen. På et samfunnsmessig nivå er det flere aktører som møter barn og unge som står i en situasjon der de flytter mellom to hjem. Slike aktører kan være helsestasjon, skole, barnehage, familievernkontor og juridiske instanser.

Tematikken berører også barns rett til å bli hørt og medvirke i saker som angår dem selv. Hvilken stemme barn har internt i familien og hvilken vekt den blir tillagt er interessante fenomener som kan si oss noe om det rådende barnesynet i samfunnet i dag. I løpet av den tiden jeg har arbeidet med dette prosjektet har delt bosted blitt et hett tema i samfunnsdebatten

i forbindelse med at regjeringen vurderer å gjøre delt bosted til nytt utgangspunkt i barneloven.

Delt fast bosted som ordning etter samlivsbrudd har økt betraktelig de siste årene. En rapport utarbeidet av Statistisk sentralbyrå viser at andelen som praktiserte delt fast bosted har økt fra 25 % i 2012 til 43% i 2020 (Wiik, 2022, s. 4). Til tross for samlivsbruddets utbredelse og det faktum at delt fast bosted brukes oftere i dag enn før, er ikke selve flyttingen mellom to hjem etter samlivsbrudd forsket så mye på. Med denne masteroppgave har jeg til hensikt å bidra til å fylle dette kunnskapshullet og til å skape en større forståelse og bedre innsikt i et komplekst fenomen.

Oppgavens struktur, problemstilling og forskningsspørsmål

Basert på overnevnte tematikk ønsker jeg å undersøke hvordan barn og unge opplever jevnlig flytting mellom to hjem etter foreldrenes samlivsbrudd. Nærmere bestemt vil oppgaven ha en retrospektiv tilnærming der unge voksne mennesker i alderen 18-22 ser tilbake på egen opplevelse av flytting mellom to hjem i oppveksten. Følgende problemstilling vil derfor være overordnet: «Hvordan ser unge voksne tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten?». Problemstillingen tenkes å være bred nok til å omfatte og fange opp mange ulike aspekter ved denne tematikken. Det teoretiske grunnlaget, datamaterialet og analysen danner videre utgangspunkt for oppgavens tre forskningsspørsmål:

- Hvordan beskriver unge voksne opplevelsen av å flytte mellom to hjem i oppveksten?
- Hvordan fremstår barn og unges mulighet for medvirkning og medbestemmelse i eget liv knyttet til bosted og flytting etter samlivsbrudd?
- Hvordan kan man se barns flytting mellom to hjem i sammenheng med teoretiske perspektiver på utvikling og læring?

Første forskningsspørsmål er knyttet til selve flyttingen mellom to hjem, og hvilke faktorer og aspekter som har påvirket denne opplevelsen. Det andre forskningsspørsmålet handler om

hvorvidt deltakerne opplevde at de fikk medvirke i beslutninger og valg knyttet til flytting mellom to hjem. Det tredje forskningsspørsmålet fokuserer på flytting mellom to hjem sett fra et samfunnsperspektiv, og hvordan vi kan forstå synet på barn og barns utvikling og læring i sammenheng med flytting mellom to hjem.

Leseth og Tellmann (2014, s. 29) viser til at en forskers forforståelse i hovedsak bygges på personlige erfaringer, kunnskap gjennom utdanning, tidligere forskning og egne observasjoner. En kombinasjon av disse danner utgangspunktet for forskningsspørsmålene i min oppgave. Selv pendlet jeg mellom mor og far annenhver uke i nærmere 10 år, og har derfor kjent denne erfaringen på kroppen. Psykologistudiene har vært min inngang til teoretisk kunnskap og perspektiver, og har gitt meg et grunnlag for å vurdere og bygge videre på tidligere forskning på feltet.

Oppgaven vil i påfølgende kapittel gi en teoretisk og forskningsmessig kontekst for den empiriske undersøkelsen. Først vil jeg presentere noen sentrale teoretiske perspektiver på barn og barns læring og utvikling og se nærmere på hvilken rolle signifikante andre og sosiokulturell kontekst kan tillegges i henhold til disse teoriene. Deretter redegjør jeg for tidligere forskning omkring bosted, flytting og medvirkning, før jeg ser videre på samfunnsvitenskapelige perspektiver på familien og juridiske rammer. I kapittelet om metode vil jeg redegjøre for den analytiske posisjonen jeg forsker fra, oppgavens design, analysetilnærming, forskningsetikk og kvalitetsindikatorer ved forskningen. Videre vil resultatene bli presentert. I diskusjonskapittelet vil jeg se de teoretiske perspektivene og resultatene i sammenheng og diskutere relevante funn, samt besvare og diskutere forskningsspørsmålene. Helt avslutningsvis vil konklusjon, oppgavens styrker og begrensninger, samt videre forskning være fokus.

Forskningskontekst

Teoretiske perspektiver på barns utvikling

Barns utvikling – og betydningen av signifikante andre

Det første perspektivet jeg vil nevne bygger på John Bowlbys tilknytningsteori (1973). John Bowlby tilhører den psykodynamiske tradisjonen, en retning som fremhever emosjonsregulering som et sentralt aspekt ved barns utvikling. Måten barnet og den signifikante omsorgspersonen tilpasser sine responser til hverandre på kalles tilknytning. Viktig emosjonsregulering skjer i relasjonen mellom barnet og barnets omsorgsgivere. Emosjonsreguleringen er ikke bare viktig i seg selv, men også for barnets evne til å lære og utvikle seg kognitivt. Når omsorgspersonen fungerer som en trygg base som barnet kan vende tilbake til, kan det bruke energi og oppmerksomhet til å utforske omgivelsene. Dersom det derimot foreligger avstand, tap eller trussel om tap av en slik trygghetsperson for barnet, kan dette medføre følelser av angst og sorg, som kan utvikle seg til sinne (Bowlby, 1973, s. 177). Dette vil i neste omgang kunne påvirke barnets læring og utvikling.

Bowlby mente at tilknytningsatferd trolig har utviklet seg gjennom evolusjonen. Det tenkes at atferden, det å knytte seg til andre, har gitt en fordel i henhold til overlevelse fordi det øker sjansen for å bli beskyttet av sine primære omsorgspersoner. Kjernen i tilknytningsrelasjoner er den emosjonelle dynamikken. Tilknytning kan sees på som et unikt emosjonelt (hengivent) bånd mellom to mennesker, og slik vil ikke et tilknytningsbånd til ett bestemt individ kunne erstattes av tilknytningsbåndet til et annet individ (Ainsworth, 1989, s. 709).

Tilknytningen til signifikante andre er viktig fordi den har stor betydning for våre tankemønstre og mange av de handlinger vi foretar oss, og Bowlby går så langt som å peke på at ingen annen følelse påvirker atferd så sterkt som følelsen av tilknytning (Bowlby, 1973). Bowlby legger vekt på begrepet indre arbeidsmodeller (internal working models) for den

tidlige tilknytningen (Bowlby, 1969). Ifølge han danner vi interne arbeidsmodeller av våre tidlige relasjoner. Den indre arbeidsmodellen for tilknytning utvikles og bygges gjennom de tidlige barneårene i samspill med barnets omsorgspersoner. Barnets tidlige erfaringer med tilknytning er svært viktig for etableringen og utviklingen av den indre arbeidsmodellen, fordi den gjennom livet skal generaliseres til å gjelde andre personer (Bowlby, 1969). Den tidlige tilknytningen er med andre ord opphav til den indre arbeidsmodellen som igjen legger grunnlaget for hvordan vi skal samhandle med andre mennesker senere i livet.

I teorien til Bowlby spiller relasjonen mellom barn og den primære omsorgsgiveren en spesiell rolle, og mor får her en sentral plass. Bowlby viser til viktigheten av at spedbarn har sin primære omsorgsperson innen rekkevidde for at de skal føle seg trygge. Den primære omsorgspersonen fungerer som en trygg base for barnet som skal ut og utforske verden på egen hånd (Packer, 2017, s. 212). I relasjon med tematikken i denne oppgaven vil barn som flytter mellom to hjem kunne oppleve avstand og adskillelse fra sine foreldre, og risikere følelser av angst og sorg knyttet til dette. Barnet vil i tillegg kunne oppleve økt avstand til søsken, halvsøsken, stesøsken, besteforeldre og øvrig familie i forbindelse med flytting etter samlivsbrudd.

I noen tilfeller vil også andre familiemedlemmer enn foreldre være barnets primære omsorgsperson eller fungere som en som ivaretar barnets interesser. Det er for eksempel funnet at eldre søsken kan ha denne rollen for yngre søsken (Ainsworth, 1989, s. 714). Det har etter hvert vokst frem en større annerkjennelse for at barn kan knytte seg til flere omsorgspersoner. Askland og Sataøen (2019, s. 69) peker på at det ikke er noe grunnlag for å si at barn tar skade av å ha flere tilknytningspersoner. For yngre barn i vårt samfunn vil særlig foreldre, men også søsken og personale i barnehagen være relevante tilknytningspersoner. Særlig etter det ble vanlig med heldagsbarnehage har tilknytning vært et viktig tema for de som jobber i barnehagen (Kolflaath, 2021).

Det neste utviklingspsykologiske teoretiske perspektivet jeg vil nevne er Piagets teori om kognitiv utvikling. Piaget representerer den tradisjonelle utviklingspsykologien der universelle stadier i barns utvikling er det sentrale. Han har definert utvikling gjennom flere ulike stadier fra spedbarnsalder til ungdomstid (Piaget, 2008, s. 40). For Piaget vil barns utvikling være universell på den måten at alle barn uavhengig av hvordan livet deres arter seg vil gjennomgå de ulike stadiene såfremt de har mulighet til å gjøre seg sine egne grunnleggende erfaringer. I motsetning til Bowlby har ikke Piaget fokus på tilknytning eller betydningen av relasjon til primære omsorgspersoner for læring og utvikling. Tvert imot fremhever han hvordan barnets egen aktivitet er grunnlaget for at erfaringene utvides og kognisjonen utvikles. Andre mennesker er relevante for utviklingen i den grad de utfordrer barnets etablerte kognitive strukturer. Ifølge Piaget (1972) er det mye å lære om kognitiv utvikling og barnets moralvurderinger ved å studere barns lek og samspill med jevnaldrende, og da særlig lek som inkluderer regler. Samarbeid med jevnaldrende, for eksempel i leken, bidrar på en slik måte at barnet kan utvikle evnen til å bedømme egne og andres handlinger på en objektiv måte (Piaget, 1972, s. 418). Som følge av dette utvikler også barna tanker om rettferdighet og gjensidighet. Autoritære voksne kan imidlertid dempe denne kognitive og moralske utviklingen hos barn hvis de legger bånd på, eller forsøker å styre, barns lek i for stor grad. Denne forskjellen i relasjoner mellom jevnaldrende barn og mellom barn og voksne kan beskrives som horisontale og vertikale relasjoner (Tetchner, 2012, s. 579). I relasjon til denne oppgaven vil barns mulighet til å tilbringe tid med andre barn være en viktig faktor for barns utvikling og læring. Muligheten for kontakt og samvær med jevnaldrende blir i denne oppgaven sett i sammenheng med flytting mellom to hjem.

En kritikk mot Piaget er at han undervurderer betydningen av det sosiale aspektet ved situasjonen når barn involveres i forskning, og i hvor sterk grad barn prøver å tolke situasjonen og svare på den måten de tror at den voksne forventer (Hundeide, 1977). Ifølge

kritikken kan relasjonen mellom barn og voksne legge sterkere føringer for barns læring og utvikling enn Piaget hevder fordi barn er rettet mot å tolke og tilpasse seg voksnes forventninger. Hundeide peker særlig på dette i forbindelse med eksperimenter Piaget utførte, der han tar til orde for at Piaget ikke tok i betraktning den vertikale relasjonen som er mellom eksperimentator og barnet (Hundeide, 1977, s. 59)

Det tredje perspektivet er Vygotsky sin sosiokulturelle teori, som senere har blitt videreutviklet av blant andre Barbara Rogoff (1995). Vygotsky mener at den kognitive utviklingen er noe barn blir innlemmet igjennom sin sosiale deltakelse og gjennom å ta i bruk språket som kulturelt redskap. Ifølge Vygotsky (1978, s. 22-23) spiller språk en helt sentral rolle i organiseringen av høyere kognitive funksjoner. Det talte språket er viktig for mellommenneskelige relasjoner i barnets miljø, og er dessuten utgangspunkt for utviklingen av den indre talen (Vygotsky, 1978, s. 44). Den indre talen bidrar i sin tur til at barnet kan regulere og veilede sin egen oppførsel i tråd med gjeldende normer i samfunnet, og til å veilede seg selv når de skal håndtere og bruke gjenstander eller redskaper. Ifølge Vygotsky vokser de psykologiske prosessene, slik som språk, frem gjennom aktiv og gjensidig interaksjon med kulturen barnet omgir seg med (Strandberg, Manger & Moen, 2008, s. 44). Dette underbygger også Vygotskys fokus på det sosiale miljøet rundt barnet. I relasjon til denne oppgaven er Vygotsky viktig fordi flytting mellom to hjem kan påvirke mange sosiale aspekter ved barn og unges liv, som igjen vil ha betydning for deres utvikling og læring.

Rogoff (1995) har videreutviklet dette perspektivet fra Vygotsky, og peker på at individuell utvikling og sosial interaksjon ikke skjer med utgangspunkt i barnet alene, men som en utvikling i samspill med de kulturelle og sosiale systemene. Samtidig peker Rogoff på at de kulturelle og sosiale systemene ikke er noe statisk, men noe som også utvikler seg sammen med barnet (Rogoff, 1995, s. 142). Perspektivet til Rogoff er viktig når man skal se

på flytting mellom to hjem fra et større og mer overordnet perspektiv, og hvordan samfunnet kan tilrettelegge for delt bosted.

Vygotsky, i motsetning til Piaget, understreker betydningen av andre kompetente voksne for barns læring og utvikling. Han peker blant annet på at utviklingen av tenkning og atferd ikke bare er en prosess som påvirkes av barnets egen aktivitet, men som også tar form av det sosiale og kulturelle miljøet (Vygotsky, 2012, s. 115). Mer spesifikt så mener han at barn som får assistanse eller hjelp av kompetente voksne lærer mer enn barn som ikke får slik hjelp og følgelig må lære på egenhånd (Vygotsky, 2012, s. 198). Voksne spiller derfor en sentral rolle som samarbeidspartner, tilrettelegger og veileder for barn og unge, og er sentrale for måten barn utvikler sine individuelle ferdigheter og kunnskap. Et eksempel på dette kan være tilretteleggingen voksne gjør når det gjelder rutiner i hverdagen, som vil påvirke barn og unges hverdagsliv.

Ulike aldersperioder

Hittil har jeg presentert ulike teoretiske perspektiver på barns utvikling. Videre vil jeg se barns utvikling knyttet opp til ulike aldersperioder. Dette gir et bakteppe for å si noe om hva som kan prege opplevelsen av flytting mellom to hjem i ulik alder.

Packer (2017) skriver at de fleste forskere på utviklingsområdet anser den midtre barndommen til å begynne mellom 5 og 7 år, og vare opp til ca. 11 årsalder. Fra 6-årsalder vil barnet være mindre avhengig av å organisere sine handlinger basert på det håndfaste og objektive som kan oppfattes direkte fremfor dem, enn tidligere. Dette er i tråd med Piaget sin teori om det konkret operasjonelle stadiet som sier at barn fra 6-års alder i større grad kan organisere og kategorisere objekter ved bruk av mentale representasjoner. I tiden fremover vil barnets tanker og handlinger i større grad enn før bli ledet av nysgjerrighet, spontanitet og fantasi (Packer, 2017, s. 369). Dette er en viktig overgang fordi den sier noe om barnets

mulighetsrom for mer abstrakt og personlig tenkning, som videre vil påvirke barnets utvikling.

I den tidlige barndommen opplever ikke barn noe skille mellom det de ser og hører, og det de tenker. I starten av midtre barndom utvikler barnet derimot både sin indre og ytre verden (Packer, 2017, s. 369). Den ytre verdenen handler om fysiske handlinger, ting og mennesker rundt barnet, mens den indre verdenen er personlig og privat, med et større fokus på tanker og følelser. I den indre verdenen vokser også en egen indre stemme frem, og dette skal videre få implikasjoner for skillet mellom tanke og handling, planlegging, oppmerksomhet og følelsesregulering. Ifølge Vygotsky er den indre stemmen en videreutvikling av rutiner og talehandlinger som barnet har deltatt i, i den tidlige barndommen. Fra Bowlby sitt perspektiv kan den indre stemmen være knyttet til indre arbeidsmodeller.

Etter hvert som barnet får en større forståelse for ulike mentale tilstander hos seg selv, utvikler det også evnen til å forstå at andre mennesker kan tenke eller tro noe om en annen person. I løpet av den midtre barndommen klarer barna i økende grad å tolke og forstå andre mennesker, og skape mening av komplekse sosiale situasjoner (Packer, 2017, s. 387). Disse ferdighetene kommer godt med ettersom barn i midtre barndom ofte er involvert i flere sosiale kontekster. Familien utgjør en sosial kontekst med de regler og roller det fører med seg. Skolen som institusjon gjør det samme. Fritidsaktiviteter, barnebursdager og andre sosiale aktiviteter er også sentrale. Måten barn forstår andre mennesker på kan påvirke hvilken rolle de selv tar i en gitt sosial kontekst. Dette henger sammen med at de utvikler forståelse for hierarkier og organisering i samfunnet (Packer, 2017, s. 388).

Judy Dunn har gjort mye forskning på søskenrelasjoner, og peker på at søsken kan ha utviklingsmessig innflytelse på hverandre (Dunn, 2002). Ifølge henne vil blant annet den emosjonelle intensiteten på søskenrelasjoner, deres hyppige interaksjon med hverandre

gjennom barndommen, og deres «konkurranssevne» for å oppnå foreldrenes oppmerksomhet og kjærlighet bidra til utvikling både i relasjonen og hos enkeltindividet (Dunn, 2002, s. 228).

Barn i den midtre barndommen bruker stadig mer tid sammen med barn på samme alder. Dette samværet skjer i større grad uten tilsyn fra voksne og gir dem nye muligheter for interaksjon (Packer, 2017, s. 428). Slik sosial interaksjon med jevnaldrende kan for eksempel skje i forbindelse med fritidsaktiviteter etter skoletid.

I den midtre barndommen utvikles videre evnen til å reflektere over egne følelser og velge hvordan disse skal håndteres i ulike sosiale settinger. Dette er en viktig forskjell fra den tidlige barndommen der barna uttrykte følelser på en mer spontan måte, ofte ved handling. Barn i den midtre barndommen vil i økende grad bruke ord istedenfor handling for å uttrykke følelsene sine (Packer, 2017, s. 393). Samtidig vil barnet også lære å skjule sine egentlige følelser, som for eksempel ved at de takker og smiler når de får en gave de egentlig ikke vil ha (Packer, 2017, s. 394).

Mot slutten av den midtre barndommen har barn utviklet seg slik at de klarer å delta i sosiale settinger på en god måte, tenke før de handler (eller ikke handle i det hele tatt) og være mer bevisst sine egne tanker og ønsker. I tillegg har de utviklet ferdigheter innen kommunikasjon og kan bedre forstå hvordan andre mennesker tenker og føler (Packer, 2017, s. 397). I henhold til Bowlby vil de indre arbeidsmodellene som ble etablert tidlig i livet stadig spille en rolle for hvordan barnet inngår i relasjoner til andre. Ifølge Vygotsky vil både måten å reflektere på og måten å delta sosialt på være betinget av sosiokulturelle normer.

Så kommer ungdomsårene. Det finnes ingen fasit på når ungdomstiden starter og slutter, og i noen kulturer eksisterer ikke ungdomstiden som fenomen i det hele tatt (Packer, 2017, s. 453). Som nevnt slutter den midtre barndommen ved 11-årsalder, og det er derfor naturlig å legge til grunn at ungdomstiden starter ved ca. 12 års alder. Ifølge Piaget (2008) og hans teori om kognitiv utvikling vil ungdommen organisere kunnskapen sin på en ny måte

ved hjelp av mentale operasjoner som de nå behersker på linje med voksne. Ungdommen vil i større grad enn tidligere klare å forestille seg situasjoner som ikke har skjedd og mulige virkninger av egne og andres handlinger, som er det vi refererer til som hypotetisk og kontrafaktisk tenkning. Dette gjør ungdommen i stand til å se ulike sider og perspektiver av samme situasjon (Piaget, 2008, s. 42).

Vygotsky mener ungdomstiden innebærer et nytt nivå av selvbevissthet, der ungdommen på en ny måte blir klar over sine egne psykologiske prosesser, som for eksempel følelsesverdenen. Han bruker begrepet konseptuell tenkning som en viktig faktor for dette (Vygotsky, 2004, s. 441). Både hukommelse og oppmerksomhet styres ifølge Vygotsky av konseptuell tenkning. Når det gjelder å huske, så vil ungdommen i større grad lagre informasjon utenat på en systematisk måte, ofte ved bruk av bevisste teknikker. Oppmerksomheten vil i større grad styres av fri vilje, det vil si at ungdommen bevisst kan fokusere på noe fremfor noe annet, eller fokusere på flere ting samtidig. Vygotsky påpeker at ungdommen ikke lærer dette av seg selv, men ved hjelp av sosiale institusjoner slik som skolen (Packer, 2017, s. 470).

Ungdomstiden består av nye utfordringer og nye valg. På samme tid som de i vår kultur forventes å frigjøre seg fra foreldrene og være selvstendige individer, kan ungdom også oppleve begrensende muligheter til å bestemme over eget liv under foreldrenes tak. Packer (2017, s. 465) argumenterer for at det er sannsynlig at dette dilemmaet påvirker hvordan ungdommen tenker om aspekter ved livet sitt og hvordan den videre utviklingen blir. Motstridende krav kan føre med seg ulike typer konflikter, slik som rollekonflikt, identitetskonflikt og konflikt mellom spontane og impulsive handlinger. Når ungdommen nærmer seg tidlig voksen alder vil tanker og følelser samhandle bedre, som igjen vil føre til bedre selvregulering (Packer, 2017, s. 464).

Utviklingen av identitet blir enda mer sentral i ungdomstiden enn i den midtre barndommen. Flere faktorer bidrar i identitetsutviklingen, deriblant tid sammen med jevnaldrende (Packer, 2017, 2. 476). I ungdomstiden vil det også være mer vanlig med grupper og gjenger av jevnaldrende. For identitetsutviklingen kan for eksempel emosjonell støtte, bekreftelse og tilhørighet internt i en gruppe med jevnaldrende være av stor betydning (Packer, 2017, s. 488).

I takt med ungdommens utvikling av selvbevissthet rundt eget tanke- og følelsesliv vil det være naturlig at ungdommen danner seg flere meninger rundt egen situasjon og familiesituasjonen. Denne meningsdannelsen vil også være en del av identitetsutviklingen og det å skape sitt eget liv gjennom økt autonomi. Selvbestemmelse, det å aktivt ta valg i livet, er derfor en viktig faktor for utvikling i ungdomsårene (Packer, 2017, s. 486).

En utvikling i synet på barn

Solheim (2016, s. 19) skriver følgende: «du *skapes* av mor og far – som «substans» – samtidig som du forventes å skape deg selv og din egen tilværelse». Utsagnet peker på en utvikling der barnet i større grad enn tidligere står i en skvis mellom påvirkning fra foreldre og frigjøring fra nettopp denne påvirkningen. Lignende tanker rundt dette finnes også hos Angel (2010, s. 141), som peker på at synet på utvikling hos barn har gått bort fra den tradisjonelle oppfatningen man finner i utviklingspsykologien. Angel beskriver det rådende synet på barn i form av dem som kompetente, selvstendige og aktive subjekter.

Forskning de siste årene har gått i retning av å fokusere på barndom som en sosialt og kulturelt konstruert livsfase, og er opptatt av hvordan barns deltakelse endrer seg over tid. I vår tid og vårt samfunn tillegges barn i større grad enn før kompetanse og selvstendighet (Angel, 2010, s. 141). Barbara Rogoff argumenterer for at vi må se barns læring og utvikling i lys av det samfunnet og den kulturen barnet vokser opp i (Rogoff, 1995). Ifølge Rogoff, og i tråd med Vygotsky, vil barn ta del i aktiviteter i samfunnet sammen med andre barn og

voksne, og gjennom deltakelse lære sosiale og kulturelle verdier og normer. Deltakelsen kan både innebære observasjon og mer direkte samhandling med andre (Rogoff, 1995). Både måten barn deltar på, og den læringen det resulterer i, vil variere. Hvem barnet omgås og de sosiale og kulturelle verdiene i samfunnet ellers vil også ha betydning for barns deltakelse og utvikling (Rogoff, 1995, s. 146-147).

Aarseth (2018, s. 91) skriver i sin artikkel: «En viktig side ved dagens foreldreskap er foreldrenes orientering mot en emosjonelt nær relasjon til barnet, og forståelsen av at barnet bør behandles som en antatt likeverdig person». Første del av utsagnet fokuserer på det emosjonelle bånd, tilknytningen, som vi ser igjen hos Bowlby (1973) og Ainsworth (1989), mens den andre delen av setningen fremhever et syn på barnet som et mer selvstendig og autonomt vesen. Dette er også forenlig med Piagets oppfatning av kognitiv utvikling som noe barn selv driver fremover.

Det at barnet er i kontinuerlig endring kan sees i sammenheng med James, Jenks og Prout (1998, s. 207-208) sine begreper «human beings» og «human becomings». Beskrivelsen av barnet som «becoming» går ut på at barnet hele tiden er i endring, men at målet med endringen er en voksen fungering. Barnet som «becoming» er influert av Piagets teori som tilsier at barn er en slags uferdig versjon av voksne. James, Jenks og Prout (1998) mener en slik tankegang er feil, fordi den ikke anerkjenner barna som selvstendige subjekter mens de er barn. Barnet som «being» gir en forståelse av barnet som fullkomment mens det faktisk *er* barn, og sier i tillegg at barn bør ha status som individer med handlingsmakt, følelser, tanker, rettigheter og behov på lik linje med fullvoksne individer. Perspektivet om barn som «being» hindrer tankesettet om at barn er «uferdige» eller mangler noe (Bae, 2007). Samtidig kan det kanskje bidra til en overvurdering av barns forutsetninger for å ivareta egne interesser.

Tidligere forskning

Bosted og flytting

Folkehelseinstituttet publiserte nylig en oppdatert kunnskapsoversikt over forskningen på samværs- og bostedsordninger etter samlivsbrudd og betydningen for barn og unge (FHI, 2022). Oversikten inkluderte en kohortstudie, 17 kvalitative studier og 23 kvantitative studier, men det påpekes imidlertid at flere av studiene ble vurdert til å ha høy eller moderat grad av systematiske skjevheter. Alle studiene var nordiske.

Kohortstudien hadde til hensikt å se om omfattende samvær med begge foreldre/delt bosted, sammenlignet med samvær med en av foreldrene/fast bosted, hadde konsekvenser for barn og unges psykiske helse. Oversikten viser at det er usikkert om eventuelle endringer i barns psykiske helse skyldes eller har sammenheng med bostedsordning. Det pekes på at kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt.

De kvalitative studiene undersøkte foreldre og barn og unges opplevelser av og preferanser for ulike samværs- og bostedsordninger (FHI, 2022). Basert på studiene ble det etablert tre hovedtemaer, herunder perspektiver på delt bosted, praktiske forhold og relasjoner. Fleksibilitet, likedeling og rigiditet ble trukket frem som viktige faktorer når det gjelder perspektiver på delt bosted. Når det gjelder selvbestemmelse oppga barna at de gjerne ville ha informasjon og anledning til å uttrykke seg, men ikke få ansvaret for å bestemme noe. Dette kunne variere ut ifra barnets alder. Praktiske forhold kunne handle om ulike rutiner og regler i de respektive hjem, faktorer i forhold til flyttedagen, avstand mellom hjemmene som igjen påvirket muligheten til samvær med venner og øvrig familie, samt adgang til fritidsaktiviteter og nettverk. Temaet relasjoner inkluderte foreldrenes samarbeid, der lavt konfliktnivå mellom foreldre og godt samarbeid var noe barna trakk frem som viktig for opplevelsen av delt bosted. Barna trakk videre frem relasjonen mellom foreldre som viktig for muligheten til innflytelse på egen situasjon. Relasjonen til hver enkelt forelder kunne være

preget av følelser av lojalitet og rettferdighet. De fleste barna ville ha, og satte pris på, kontakt med begge foreldre, og ville unngå eventuelle konflikter.

De kvantitative studiene sammenlignet ulike bostedsordninger og relevante utfall (slik som for eksempel psykisk helse) hos barn og foreldre (FHI, 2022). Faktorer som virket til å ha betydning for sammenheng mellom bostedsordning og utfall var relasjoner og familiebetingelse, mer spesifikt relasjonen foreldre imellom og relasjonen mellom barn og foreldre. Familiens økonomi og foreldrenes helse ble også rapportert til å ha en viss betydning for barn og unges psykiske helse.

En av de kvalitative studiene som ble brukt i den systematiske oversikten var studien til Johnson, Litland & Hallström (2018). Jeg har valgt å gå nærmere inn på denne studien og deres funn, fordi den har mange likhetstrekk med min metode og tematikk. Utvalget besto av norske barn i alderen 11-13 år som flyttet mellom to hjem på intervju tidspunktet. I studien beskrev barna flytting mellom to hjem som å «leve i to ulike verdener». Deres hovedfunn var at foreldrenes separasjon og det å leve i to hjem kan være stressende for barn. Særlig sentrale aspekter var barns følelser av tap, håndtering av lojalitet til foreldrene og utfordringer knyttet til egen tilknytning. Følelsen av tap handlet blant annet om at «hjemmet» var forandret eller gikk tapt, og at de kjente på en sorg og lengsel til slik ting var før samlivsbruddet. Håndtering av lojalitet handlet om barnas behov for å ta hensyn til begge foreldrene, selv om de selv kunne lengte etter stabilitet og kontinuitet. Det pekes på at barnas frykt for å skuffe eller såre foreldrene kan forklare hvorfor barna fortsatte med flytting mellom to hjem selv om de var gamle nok til å bestemme mer selv hvordan de ville bo. Utfordringer knyttet til egen tilknytning handlet om en følelse av «midlertidighet» og rotløshet, det å alltid være på vei neste sted og ikke få anledning til «å lande». Moxnes (2003, s.102) peker også på at flytting kan være stressende og vanskelig for barn, og viser til samme mønster når det kommer til håndtering av lojalitet der barna setter foreldrenes behov foran sine egne. I studien til Moxnes

(2003) er forekomsten av steforeldre i stor grad betraktet som noe negativt, mens i Johnson, Litland & Hallström (2018) får tilstedeværelsen av steforeldre, eventuelle stesøsken og deres besteforeldre både positive og negative omtaler.

En annen studie jeg har valgt å se nærmere på som også inngår i den systematiske oversikten er studien til Liden & Kitterød (2019). Institutt for samfunnsforskning gjennomførte en studie der de intervjuet 35 barn i alderen 9-19 år (Liden & Kitterød, 2019). Disse barna hadde eller hadde hatt en ordning med delt fast bosted i oppveksten. Barna i studien fortalte blant annet om praktiske konsekvenser ved å flytte mellom to hjem. Kort avstand mellom mor og far og nærhet til skole, fritidsaktiviteter og venner ble trukket som viktige faktorer. Forflytning av ting ble trukket frem som spesielt strevsomt, og i noen tilfeller var dette en konkret årsak til å foreta endring av bosituasjonen. Når det gjelder medvirkning fant studien at medvirkning i stor grad henger sammen med lojalitet. Barna uttrykker hvor viktig det er at foreldrene lytter og respekterer deres syn, samtidig som de problematiserer hvor vanskelig det er å motsi eller være uenig med foreldrene sine. Det pekes på at barna kan komme i en lojalitetskonflikt mellom foreldrene, spesielt når det gjelder å uttale seg om bostedsordninger. Uansett årsak til endring av boforhold, er en gjenganger at barna ikke ønsker å såre foreldrene sine ved å velge den ene fremfor den andre (Liden & Kitterød, 2019).

Medvirkning og medbestemmelse

Det foreligger relativt lite forskning på hvorvidt barn og unge får anledning til å uttale seg om egen situasjon internt i familien. I lovverket er det heller ingen føringer for hvilke temaer og perspektiver barn skal høres i og få anledning til å uttale seg om. Det pekes på kunnskapshull når det gjelder hva barn i ulike aldre har meninger om (FHI, 2022). Noe forskning er likevel gjort på området.

En nylig kvantitativ studie undersøkte barns meninger om ulike aspekter ved livet etter foreldrenes samlivsbrudd (Sunde, Larsen og Helland, 2021). Barna i utvalget (N=503) var i

alderen 7-15 år, og ble enten intervjuet eller besvarte spørreskjema. Hovedfunnet var at flesteparten av barna hadde klare meninger om flere aspekter ved livet sitt etter foreldrenes samlivsbrudd. Fem hovedtemaer vokste frem basert på barnas svar, derav bostedsordning, åpenhet, stabilitet, rammer og foreldresamarbeid. Studien viste at barna uavhengig av alder hadde høyest grad av klare meninger når det gjaldt kontinuitet og åpenhet. I henhold til bostedsordning oppga 65,6% av barna at de ønsket å inkluderes i beslutningen om hvor de skulle bo. Det var derimot omtrent en tredjedel som ikke hadde noe spesielt behov for å uttrykke seg eller delta i beslutninger vedrørende dette. Resultatene basert på denne studien forteller oss at barn ofte har et tydelig standpunkt på og ønske om hva de tenker og mener, men hvorvidt barna i studien har fått anledning til å uttale seg og bli hørt internt i familien fremstår uvisst.

Eikrem og Andenæs (2021) undersøkte barns deltakelse i skilsmissemekling. De intervjuet 15 familier der bortimot alle hadde bestemt seg for en 50/50 bostedsordning. Intervjuene viser imidlertid at et fåtall av barna ble involvert i spørsmål omkring bosted og samvær. Bakgrunnen for dette fremkommer ikke tydelig i studien. Der studien til Sunde, Larsen og Helland (2021) illustrerer barns ønske og behov for innflytelse på egen situasjon omkring bostedsordning, viser Eikrem og Andenæs (2021) at dette tilsynelatende tas lite hensyn til i praksis.

Regulering av familielivet

Ved et samlivsbrudd vil det være nødvendig å strukturere familielivet på en annen måte enn da kjernefamilien levde sammen. En kjernefamilie består typisk av mor, far og barn som bor sammen under samme tak. Det er i hovedsak opp til hver husstand å legge opp til løsninger som passer dem best (Meld. St.24 (2015-2016), s. 77). Samtidig finner man at endringer i familiestruktur og foreldreansvar, samt regler i lovverket setter rammer for hvordan familielivet kan la seg organisere.

Familien – en grunnpilar i samfunnet

Familien som begrep er kjent for oss, men litteraturen viser at vi ikke har en bestemt definisjon på begrepet. Familien kan av noen sees på som biologisk eller genetisk betinget, mens andre vil si at familien først og fremst handler om en form for sosialt fellesskap. Videre kan familien ha ulik struktur og funksjon. Familiestrukturen varierer for eksempel i størrelse, sammensetning, rollefordeling og levekår (Askland & Sataøen, 2019, s. 87). Ifølge Kari Moxnes (1990, s. 28) kan familien betraktes som sett av relasjoner mellom mennesker. Relasjonen mellom to søsken kan derfor betraktes som familie på lik linje med relasjonen mellom mor og barn. Det er disse relasjonene som danner familien. Moxnes (1990) skriver at vi for eksempel kan bruke betegnelsen på de vi bor i samme husstand med eller de som står oss nærmest emosjonelt. Dette betyr at familie ikke behøver å være basert på rent slektskap, men på hva hver og en av oss putter inn i meningen med begrepet.

Familien kan også sees i sammenheng med samfunnet på et mer overordnet nivå. Solheim (2016, s. 8) fremhever familien som en «generativ struktur», det vil si familien som en form for kulturelt produkt med et sett av ideer og verdier, som skapes og formes av mønstre i samfunnet. Disse mønstrene i samfunnet blir igjen påvirket av familien, og man ser dermed en slags gjensidig påvirkning mellom familien og samfunnet. Dette underbygges ved at familien historisk sett har vært den grunnleggende sosiale og økonomiske enheten i samfunnet (Solheim, 2016, s. 8). Familien kan sies å ha høy prioritet i politikken, og kan sees i sammenheng med hvilke ordninger, føringer og fokus som får oppmerksomhet og er gjeldende i samfunnet til enhver tid. Stortingsmeldingen «Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter» beskriver familien som «samfunnets sterkeste og mest grunnleggende sosiale fellesskap» (Meld. St.24 (2015-2016), s. 7).

En viktig kulturell og sosial arena for ungdommers identitetsutvikling er familien. Packer (2017, s. 480) viser til at ungdommer i mange tilfeller adopterer foreldrenes væremåte

og verdier. Dette kan for det første handle om den naturlige og kontinuerlige interaksjonen som skjer mellom foreldre og ungdom som bor under samme tak. For det andre kan dette handle om en utvikling man ser på feltet der forholdet mellom foreldre og ungdom i større grad er preget av et følelsesmessig tett og kjærlig forhold (Aarseth, 2018), i motsetning til et konfliktfylt forhold med motstridende interesser og anstrengte relasjoner (Packer, 2017, s. 494).

Solheim (2016, s. 19) beskriver en utvikling der barn i større grad enn tidligere forblir i familiens sfære etter at de i utgangspunktet skulle forsørget seg selv. Det pekes på at denne utviklingen skaper et «dilemma» mellom frigjøring og autonomi på den ene siden, og tilhørighet og avhengighet til familien på den andre siden. Aarseth (2018, s. 87) gir en mulig forklaring på denne utviklingen. Tidligere ble familien i større grad sett på som et «arbeidsfellesskap», der familiens ulike medlemmer hadde forpliktelser overfor hverandre og for familiens samlede ve og vel. Den enkeltes investering i arbeid for familien var på mange måter limet som holdt familien sammen. Et slikt arbeidsfellesskap i familien er ikke lenger gjeldende i vårt moderne samfunn, og begrepet «ny intimitet» har vokst frem.

Aarseth (2018, s. 87) beskriver at den «nye intimiteten» baserer seg på emosjonelle bånd, og at det er de emosjonelle båndene som er limet i familien. Det emosjonelle båndet gjelder ikke kun for familien som et kollektiv, men for de enkelte relasjonene i familien, slik som mellom den enkelte forelder og det enkelte barn. Hver relasjon innad i familien skal med andre ord stå på egne bein, uavhengig av familiens felles emosjonelle bånd. Dette forutsetter, som Aarseth (2018) peker på, at det legges ned en innsats for å opprettholde eller styrke de emosjonelle båndene. I tillegg til fokuset på å dyrke sterke emosjonelle bånd, er det også en tendens til at foreldre i større grad skal investere i barna med håp om at det øker deres fremtidsmuligheter i et stadig økende konkurransepreget samfunn (Aarseth, 2018, s 97).

Juridiske rammer

Det er særlig to lover som er aktuelle for barnas opplevelser ved samlivsbrudd, nemlig lov om barn og foreldre (barneloven) og lov om ekteskap (ekteskapsloven). I det følgende vil oppgaven ta for seg viktige elementer i barneloven og ekteskapsloven, herunder barns medvirkning i eget liv og foreldreansvar.

Ekteskapsloven regulerer juridiske prinsipper ved giftemål, skilsmisse og økonomiske forhold i ekteskapet (Ekteskapsloven, 1991). Relevant for denne oppgaven er at ekteskapet kan oppløses etter ett år med separasjon eller dersom samlivet har vært brutt i minst to år (Ekteskapsloven, 1991, §19-22). Separasjon betyr at samlivet blir brutt ved at partene ikke lenger bor sammen. Ved samlivsbrudd må ektefeller som har felles barn under 16 år møte til obligatorisk mekling (Ekteskapsloven, 1991, §26). Det samme gjelder for samboere med barn under 16 år (Barneloven, 1981, §51). Meklingen har til hensikt å komme frem til gode løsninger relatert til foreldreansvar, samvær og bosted (Bufdir, 2021).

Barneloven (1981) omfatter forholdet mellom foreldre og barn, hva som ligger i foreldreansvaret, samværsregler og andre regler som innebærer forhold mellom barn og foreldre eller foreldrene imellom (Barneloven, 1981). Sentralt i denne oppgaven er barns lovfestede rett til å bli hørt og delta i avgjørelser som tas vedrørende dem (Barneloven, 1981, §31). Jo eldre og mer modent barnet blir, jo større vekt skal tillegges deres ønsker og meninger. Samtidig presiserer loven at barn ikke har noen plikt til å uttale seg og at de ikke skal havne i en situasjon hvor de presses til å uttale seg eller presses til å velge mellom foreldrene, for eksempel i saker om bosted og samvær.

Det kom en konkret lovendring i barneloven i 2020 som anfører at begge foreldre nå får foreldreansvar selv om de ikke har vært gift eller bodd sammen tidligere (Barneloven, 1981, §35). Før var det slik at mor alene hadde foreldreansvaret dersom partene ikke var gift eller bodde sammen ved tidspunktet for fødselen (NOU 2008: 9, s. 42). Denne endringen

bidrar til større likestilling ved at den styrker fars involvering og innflytelse når det gjelder foreldreansvar. I tillegg har innføring av økt fedrekvote i foreldrepermisjon betydning for likestilling mellom foreldre, da det gjør far mer ansvarlig for den daglige omsorgen for barna (Liden & Kitterød, 2019, s. 18). Som Liden og Kitterød (2019, s. 18) viser til, er forelderansvar en viktig betingelse for å gjennomføre delt bosted. Slik sett er denne lovendringen veldig viktig.

Kapittelet har satt barn og unges flytting mellom to hjem etter samlivsbrudd inn i en teoretisk og samfunnsmessig kontekst. Kunnskap om barn og unges utvikling sier oss hva man kan forvente av kognitive og sosiale egenskaper i midtre og sen barndom. Regulering av familieliv vektlegger betydning av familien som konsept, og setter fokus på den sosiale og kulturelle konteksten tematikken befinner seg i. Juridiske rammer viser tyngden tematikken har i lovverket og samfunnet, og hvordan dette setter premisser for organisering av familieliv og deretter opplevelsen for det enkelte barn. Kapittelet vil være et viktig rammeverk når deltakernes tanker og refleksjoner skal analyseres og jeg skal besvare oppgavens forskningsspørsmål: «Hvordan beskriver unge voksne opplevelsen av å flytte mellom to hjem i oppveksten?», «Hvordan fremstår barn og unges mulighet for medvirkning og medbestemmelse i eget liv knyttet til bosted og flytting etter samlivsbrudd?» og «Hvordan kan man se barns flytting mellom to hjem i sammenheng med teoretiske perspektiver på utvikling og læring?»

Metode

Posisjon i vitenskapsteorien

I denne oppgaven studerer jeg hvordan unge mennesker ser tilbake på egen opplevelse av flytting mellom to hjem i oppveksten. Jeg har vært opptatt av å få tak i deres subjektive erfaringer med de tanker, følelser og betraktninger det innebærer. Hvordan jeg posisjonerer meg i vitenskapsteoriens landskap handler om hvordan jeg som forsker forstår og tillegger mening til det deltakeren sier. I denne oppgaven formidles deltakernes egen virkelighet gjennom sosial interaksjon med meg som forsker.

Sosialkonstruktivismen handler om hvordan mennesker danner sine virkelighetsoppfatninger gjennom sosial interaksjon med andre (Tjora, 2017, s. 265). Berger og Luckmann (2000) tar sosial interaksjon opp på et høyere samfunnsmessig nivå, og forklarer hvordan virkeligheten skapes. Den felles virkeligheten vi lever i vil kontinuerlig og aktivt endres og konstrueres nettopp gjennom vår samfunnsdeltakelse og interaksjon med hverandre (Berger og Luckmann, 2000, s. 135). Gjennom det kvalitative intervjuet vil deltakernes subjektive virkelighet, i denne oppgaven forstått som deres skildringer av egne tanker og følelser knyttet til flytting mellom to hjem, bli gjort tilgjengelig for meg som forsker.

Forståelsen og formidlingen av egen virkelighet eller livsverden vil avhenge av flere faktorer. Bruner (1991, s. 20) tar til orde for at menneskesinnet ikke kan danne eller uttrykke mening uten å bli formet av kultur og språk. En måte å tenke på dette er at deltakerne i denne oppgaven uttrykker sine meninger, sine opplevelser, som igjen er formet av deres virkelighetssyn. Ettersom jeg har vært ute etter de subjektive erfaringene med å flytte mellom to hjem, tar jeg utgangspunkt i deres virkelighet slik de har erfart den og slik de legger den frem for meg.

Deltakerne i denne oppgaven forteller om en tidligere epoke i livet. Å fortelle om noe som har *vært* istedenfor å fortelle om noe som *er* kan ha hatt betydning både for det de formidler og hvordan de formidler det. Dersom deltakerne hadde stått i en situasjon der de fortsatt flyttet mellom to hjem ville deres virkelighetsoppfattelse vært preget av dette, for eksempel ved at de var mer følelsesmessig preget. Hvem de snakker med, altså meg som forsker, vil også ha betydning. Gjennom min selvpresentasjon og spørsmål som jeg har forberedt på forhånd gir jeg deltakerne en bestemt innfallsvinkel til det de skal fortelle om. På denne måten tar jeg også del i den versjonen av deltakernes erfaringer som blir etablert i samtaler med meg. Det er nærliggende å vurdere det slik at deltakerne for eksempel ville formidlet sine tanker og følelser annerledes til sine egne foreldre.

I denne oppgaven benytter jeg tematisk analyse som min analysetilnærming. Det er ikke noe klart epistemologisk grunnlag knyttet til denne analysetilnærmingen. På bakgrunn av oppgavens tema og metode, herunder kvalitative dybdeintervju, har jeg vurdert at sosialkonstruktivismen med fokus på førstehåndsperspektivet gir en naturlig inngang og et godt utgangspunkt for den tematiske analysen.

Design

Kvalitative dybdeintervju

Dybdeintervjuer blir i hovedsak brukt der man er ute etter deltakerens meninger, holdninger eller erfaringer om noe (Tjora, 2017, s. 114). I denne oppgaven var jeg ute etter deltakerens betraktninger, følelser og erfaringer knyttet til det å flytte mellom to hjem. Kvalitativ metode og bruken av dybdeintervju ble derfor et naturlig valg. En av årsakene til at dybdeintervju ble valgt fremfor for eksempel fokusgruppe handlet både om tematikkens sensitivitet og muligheten til å se mønstre i deltakernes svar på tvers av alle intervjuene. I informasjonsskrivet ble det presisert: «I intervjuet er det ingen riktige eller gale svar. Jeg er ute etter opplevelsen fra ditt ståsted, og hvordan du beskriver og forteller om dine erfaringer».

Med dette ønsket jeg å poengtere at de ikke skulle svare basert på en allmenn oppfatning eller hva de tenkte at andre mente eller tenkte rundt en gitt situasjon.

Når det gjelder dybdeintervjuets struktur var denne inspirert av intervjuguidens oppbygging. Det ble etablert to hovedtemaer i intervjuguiden, herunder flytting og bosted, og medvirkning og medbestemmelse. Disse vokste blant annet frem på bakgrunn av (mangelen på) tidligere forskning på området. Strukturen på intervjuet kan grovt inndeles i tre faser, derav enkle, konkrete spørsmål om deltakeren, store åpne refleksjonsspørsmål og avrundings spørsmål mot slutten (Tjora, 2017, s. 145). De enkle, konkrete spørsmålene handlet for eksempel om deltakerens alder når foreldrene flyttet fra hverandre og om deltakeren hadde søsken. De innledende spørsmålene var sentrale for å selektere spørsmål fortløpende ut ifra hva som var tilfelle hos den enkelte. Refleksjonsspørsmålene var store og åpne, og gjorde det mulig for deltakerne å svare så utfyllende som de selv ønsket. Spørsmålene mot slutten av intervjuet fokuserte mer på nå-tiden, som for eksempel hvorvidt deltakeren har snakket med foreldrene sine som ung voksen om flyttingen i barndommen. På slutten av intervjuet fikk deltakerne spørsmål om det var noe hun eller han ville legge til og hvordan det føltes å bli intervjuet.

Mine intervjuer var relativt korte til å være dybdeintervjuer. Det korteste intervjuet var 30 minutter og det lengste intervjuet var 48 minutter. Bakgrunnen for dette kan være temaets tydelige og konkrete avgrensning, som gjorde det mulig å gå i dybden uten å bruke veldig lang tid på å komme dit. Jeg har vært opptatt av å få med deltakernes personlige kontekst og fortelling, men avgrenset slik at det ikke ble generert irrelevant informasjon som ikke kunne benyttes i henhold til tema.

Strategisk utvalg

I prosessen med å etablere utvalgskriterier var det flere faktorer som viste seg sentrale. For det første var det avgjørende at jeg genererte erfaringer fra et førstehåndsperspektiv. Dette

var viktig for å få en mest mulig subjektiv beskrivelse fra den som faktisk har kjent opplevelsen på kroppen. I tillegg var det viktig fordi tidligere forskning (Moxnes, Kaul, Kvaran og Levin, 2001; Landsford, 2009) ofte har benyttet andrehåndsfortellinger, for eksempel fra familie eller lærere. For det andre var det viktig at utvalget besto av unge mennesker, og valget falt da på dem mellom 18 og 22 år. Bakgrunnen for denne aldersavgrensingen var at de skulle være gamle nok til at de ikke lenger sto i en situasjon der de flyttet mellom to hjem, men at dette var et tilbakelagt kapittel som de kunne se tilbake på og reflektere rundt. Samtidig skulle de være så unge at de hadde opplevelsen relativt friskt i minne. For det tredje var det viktig at deltakerne hadde flyttet mellom to hjem over en viss periode, og minst ett år med flytting i løpet av oppveksten ble derfor satt som kriterium. Det var også ønskelig å intervjuer både gutter og jenter, for å oppnå en viss kjønnsbalanse og fordi både gutter og jenter opplever å flytte mellom to hjem.

Rekruttering av deltakere

I starten av rekrutteringsprosessen benyttet jeg egne private kontaktnettverk til å søke etter unge voksne i alderen 18-22 år som hadde flyttet mellom to hjem i oppveksten. Aktuelle kandidater fikk tilsendt informasjonsskrivet via mitt kontaktnett, med beskjed om å sende meg en e-post om dette kunne være av interesse. Tidspunkt og sted for intervju ble avtalt ved videre mailkorrespondanse. Jeg var ikke i kontakt med deltakerne direkte før de sendte meg en e-post. Slik sett unngikk jeg en situasjon der deltakerne følte seg presset ved å svare direkte til meg.

Utover i rekrutteringsprosessen ble det vanskeligere å rekruttere gjennom eget nettverk og jeg utvidet det ved å søke gjennom tilgjengelige studentnettverk og legge ut kontaktinformasjon slik at de som ønsket å være med kunne kontakte meg direkte. Ved å rekruttere slik jeg har gjort opplever jeg at deltakerne fikk en form for eierskap til prosjektets tema ved at de selv ønsket og kanskje tenkte at de hadde noe å bidra med, uten egen vinning

for seg selv. Det var ingen belønning eller annen gode til deltakerne som deltok. Jeg var derimot nøye med å takke og vise takknemlighet til deltakerne både skriftlig og muntlig. Snøballmetoden (Tjora, 2017, s. 135) ble også anvendt ved et par anledning der deltakeren selv videreformidlet informasjon om egen deltakelse til andre potensielle deltakere. Slik kunne deltakeren også fortelle litt om selve intervjuet og hvordan dette var. Likevel var de aller fleste deltakerne ikke rekruttert gjennom snøballmetoden, men ved at de på selvstendig grunnlag tok kontakt.

Utvalget består av 14 deltakere, derav 10 jenter og 4 gutter. Deltakerne var mellom 18 og 22 år og bosatt på ulike steder i Norge på intervjutidspunktet. Samtlige intervjuer ble gjennomført høsten 2022 og ble gjennomført ved bruk av videosamtale på Teams.

Bakgrunnen for digitale intervjuer var min og deltakerens bosituasjon, som i de fleste tilfeller innebar at vi bodde i lang avstand til hverandre. Det var også enklere å finne et tidspunkt når det ble gjennomført digitalt. Deltakerne fikk tilsendt en lenke til teams-møte ca. 1 time før intervjuets start. To av fjorten deltakere hadde jeg noe kjennskap til fra før og hadde møtt fysisk tidligere. Resten var fremmede. I arbeidet med oppgaven fikk hver deltaker et pseudonym istedenfor sitt egentlige navn. Dette bidro til å sikre deltakerens anonymitet i prosessen både ved rekruttering, transkribering og i samarbeid med veileder.

Tabell 1

Oversikt deltakere

Amalie	Camilla	Even	Guro	Ingvild	Kine	Mari
Benedikte	Dina	Fredrik	Hedda	Jonas	Lydia	Niklas

Gjennomføring av intervjuer og etterarbeid

Før jeg startet med intervjuer gjennomførte jeg et testintervju med en venn som har erfaring med å flytte mellom to hjem i oppveksten. I testintervjuet fikk jeg gjennomgått alle

spørsmålene i intervjuguiden, endret, justert og lagt til spørsmål og satt dem inn i en mer naturlig rekkefølge. I tillegg til å teste intervjuguiden, fikk jeg testet hvordan det var å gjennomføre intervju digitalt med lydopptaker. Rett i etterkant av intervjuet spurte jeg vedkommende hvordan spørsmålene opplevdes å svare på og om de var enkle å forstå.

I forkant av dybdeintervjuene reflekterte jeg mye rundt hvordan jeg ønsket å starte videosamtalen, både rundt valg av ord og kroppsspråket jeg viste deltakeren. Tjora (2017, s. 118) peker på at en viktig forutsetning for vellykkede dybdeintervjuer er å skape en avslappet setting hvor deltakeren føler seg komfortabel med å dele personlige opplysninger. Selv om jeg kunne være nervøs i forkant av intervjuer, forsøkte jeg å tenke at deltakeren kanskje var mer nervøs enn meg. Det var tross alt deltakeren som skulle svare på personlige og kanskje følelsesladete spørsmål om samlivsbrudd, flytting, oppvekst og familie med en han eller hun aldri hadde møtt før. I starten av videosamtalen snakket gjerne deltakeren og jeg løst og fast om studier, jobb eller andre uformelle temaer. Før selve intervjudelen startet informerte jeg deltakeren om hva som kom til å skje helt i starten av intervjuet, deriblant det at jeg skulle gi muntlig informasjon fra informasjonsskrivet og deretter avklare tillatelse for deltakelse og bruk av lydopptak. Jeg forsøkte også å åpne for spørsmål eller tanker deltakeren kunne ha i forbindelse med gjennomføring av intervjuet eller andre praktiske ting.

Det viste seg tidlig at det ikke var hensiktsmessig å ta notater underveis i intervjuet. Jeg opplevde det som å ta fokuset vekk fra deltakeren. Det kunne i tillegg være ganske krevende å holde tritt med det deltakeren fortalte, ettersom det kom mye informasjon på kort tid og det kunne være årstall og rekkefølger som var sentrale for meg å huske for eventuelle oppfølgingsspørsmål.

Jeg stilte oppfølgingsspørsmål der det var relevant, og opplevde i de tilfellene at det kom enda mer utfyllende eller oppklarende informasjon. Som et forsøk på å ikke være for pågående eller «gravende» ble oppfølgingsspørsmålene ofte stilt som: «hva tenker du rundt

det...?» eller «har du lyst til å si litt om hvordan du...?». Jeg tror det at jeg forklarte formålet med prosjektet muntlig, nemlig at jeg var interessert i deltakerens tanker, følelser og erfaringer rundt dette med flytting spesifikt, gjorde at deltakeren også beskrev sin opplevelse mer i detalj enn hva som kunne vært tilfelle dersom jeg ikke presiserte dette i starten av intervjuet.

Tjora (2017, s. 158) peker på at intervjuguiden lett kan forstyrre den uformelle og avslappede stemningen som er idealet i et dybdeintervju. I samtlige intervjuer brukte jeg derimot intervjuguiden aktivt. Den fungerte som en slags oppskrift for intervjuet og gjorde at jeg holdt meg innenfor tematikken. Ofte besvarte deltakerne flere spørsmål under ett og samme spørsmål, og følgelig hoppet jeg over og selekterte ut spørsmål som var relevante eller som deltakeren ikke allerede hadde svart på. Intervjuguiden (se vedlegg 3) var ikke spesielt lang eller detaljert, men med ferdigformulerte setninger som jeg brukte nokså ordrett i spørsmålstillingen til deltakeren.

Alle transkripsjonene ble oversatt til bokmål. Dette handlet først og fremst om anonymisering, da deltakerne pratet ulike dialekter og det kunne bidra til å gjenkjenne dem. Som hovedregel kan man transkribere på bokmål eller nynorsk, men være påpasselig med særegne ord på dialekt som representerer en spesiell betydning (Tjora, 2017, s. 175). I arbeidet med transkripsjonen hadde jeg fokus på det som ble sagt, altså ord og setninger som deltakeren brukte. Det jeg la inn som tilleggsmoment var latter og lengre tenkepauser. Ord som «ehm» og «hmm» ble ikke tillagt stor vekt eller presisert i transkripsjonen, med mindre deltakeren la ekstra trykk på disse ordene selv. Visuelle uttrykk fra intervjuer eller deltaker eller informasjon om stemningen underveis i intervjuet er vanskelig å få frem i transkripsjonen. Dette kan betraktes som et tap som skjer i konverteringen fra lydopptak til transkripsjon (Tjora, 2017, s. 175). Med tanke på at jeg gjennomførte og transkriberte alle intervjuene selv husket jeg likevel hvordan stemningen var under intervjuene når jeg leste de

igjen. De fleste intervjuene ble transkribert dagen etter, men maksimalt innen en uke etter de var gjennomført.

Analysetilnærming

Hvorfor velge tematisk analyse?

Tematisk analyse er en kvalitativ forskningsmetode der hensikten er å identifisere temaer i datamaterialet (Howitt, 2010, s. 164). Temaene skal kunne oppsummere eller beskrive innholdet i dataen, og innholdet må da la seg gruppere eller kategoriseres. Det er i tematisk analyse større fokus på hva deltakerne beskriver og forteller heller enn hvordan de beskriver og forteller (Howitt, 2010, s. 164).

Denne tilnærmingen brukes gjerne der man ønsker å beskrive et fenomen eller felt av interesse. Den har ikke til hensikt å generere eller teste teorier, men kan i større grad la seg utfolde bredt og danne mønstre basert på datamaterialet. Målet med denne oppgaven var ikke å teste eller generere en teori om opplevelsen av å flytte mellom to hjem, men å utforske hvilke erfaringer deltakerne selv la vekt på. Jeg valgte tematisk analyse fordi den passet godt for det relativt store datamaterialet jeg genererte gjennom 14 dybdeintervjuer. Intervjuguiden var også inspirert av en tematisk oppbygging der det ble etablert to hovedtemaer, flytting og bosted og medvirkning og medbestemmelse

Gjennomføring av analysen

Howitt (2010, s. 165) peker på at utførelsen av tematisk analyse ofte ikke gjengis eller gjengis på en mangelfull måte i rapporter, og at dette igjen fører til utilstrekkelig gjennomsiktighet (transparency) i tematiske analyser. Jeg vil derfor i det følgende gå grundig gjennom hvordan jeg har arbeidet med analysen. Det handler om at jeg som forsker viser deg som leser hva jeg har gjort og hvordan jeg har tenkt underveis i arbeidet med analysen. Howitt (2010) tar for seg Braun og Clarke (2006) sine seks steg som kan brukes i prosessen med å gjennomføre en tematisk analyse.

Det første steget er å bli kjent med dataene (Howitt, 2010, s. 173). For min del startet denne prosessen allerede under intervjuene og deretter grundigere gjennom transkriberingen. Den ressurskrevende prosessen det er å transkribere intervjuer gir en stor nytteverdi når materialet jobber seg godt under huden hos meg som forsker. Samtidig ser jeg at denne prosessen genererte veldig mange tanker om temaer hos meg som jeg tror gjorde neste steg mer utfordrende.

Det andre steget handler om den første genereringen av koder. Kodingen bør etterstrebe analyse av korte meningsenheter, gjerne linje for linje eller et fåtall linjer om gangen (Howitt, 2010, s. 174). Sagt på en annen måte handler koding om å gå nøye gjennom transkripsjonen av intervjuet og markere et kort utdrag tekst og navngi denne med en tittel med nær tilknytning til innholdet. I starten av kodingsprosessen opplevde jeg det var vanskelig å få tak i hva som kunne være en kode. Hvordan definerer jeg hva som er en kode i mitt materiale? Selve «koden» ble stående som noe kryptisk og abstrakt for meg. Videre hadde jeg etter transkripsjonene var ferdige, utarbeidet en oversikt over alle temaene jeg hadde bemerket meg underveis. Med disse temaene i bakhodet gikk jeg i en slags deduktiv-felle der jeg i starten av kodingen lette etter de temaene jeg allerede hadde etablert for meg selv. Selv om disse temaene var og er sentrale for oppgaven, jobbet jeg ikke grundig og dypt nok ned i materien. På bakgrunn av overnevnte utfordringer valgte jeg å bytte analyseverktøy fra Word til NVIVO. Når jeg ble godt kjent med NVIVO fikk jeg en ny og bedre forståelse av «koden», og dette ga en smidigere og ryddigere, for ikke å snakke om en mer riktig, tilnærming og prosess med både kodegenerering og kodegruppering. Jeg kodet intervjuene i tilfeldig rekkefølge med bakgrunn i at jeg også på denne måten skulle løsrive meg fra temaene og den allerede ganske stramme strukturen jeg hadde på intervjuene.

Det tredje steget handler om å se etter mønstre i kodene og søke etter temaer basert på kodene (Howitt, 2010, s. 176). En kodegruppe kan sees på som en samling av koder som

representerer samme tematikk. Det første forsøket på kodegruppering resulterte i 16 kodegrupper basert på 388 koder. Det viste seg raskt at det var fordelaktig å tenke annerledes både innenfor kodegrupper og på tvers av kodegrupper, spesielt med tanke på abstraksjonsnivå på kodene. Ved den første gjennomgangen så jeg at det var flere koder som ikke var så enkle å lese ut av «kodelittelen» og det var også koder som i stor grad sa det samme. Det andre forsøket på kodegruppering resulterte derfor i 14 kodegrupper basert på 372 koder. Videre ble disse 14 kodegruppene plassert innenfor 5 hovedtemaer (se tabell 2). Prosessen med å endre på kodestruktur og analysere innhold i kodene handler om å bevege seg mellom stegene kontinuerlig (Howitt, 2010, s. 166). For å forstå meningsenhetene i kodene var det ofte nødvendig å lese transkripsjonene flere ganger, og legge merke til hva som kom før og etter tekstutdraget, og hvilken annen tematikk tekstutdraget eventuelt hang sammen med.

Det fjerde steget handler om å gjøre en gjennomgang av kodegruppene som ble generert i forrige fase (Howitt, 2010, s. 177). I prosessen fra 16 til 14 kodegrupper måtte jeg konsekvent gå gjennom kodene i kodegruppene og vurdere både innholdet på koden og kodens plassering. Samtidig måtte jeg være bevisst at også kodegruppene skulle settes sammen i grupper og utgjøre en tematikk. Det som gjorde denne delen utfordrende, var at jeg så hvor tett de ulike temaene hang sammen. Eksempelvis temaet «medvirkning og hensyntaking» som gjerne kunne vært to ulike temaer på bakgrunn av deres omfang, hang så tett sammen i deltakernes skildringer at man nesten ikke kan snakke om den ene uten å nevne den andre. Slik så jeg det fordelaktig at disse to ble satt sammen.

Det femte steget handler om å definere og gi navn til temaene, karakterisere hva temaet består i og vurdere hvorvidt temaene kan skilles konseptuelt fra hverandre (Howitt, 2010, s. 178). Når det gjelder å gi navn til temaene måtte jeg jobbe mye med abstraksjonsnivået og få dette opp på et nivå som kunne romme flere kodegrupper. I

intervjuene beskrev deltakerne for eksempel mange relasjoner. Det kunne være relasjon til foreldre, steforeldre, søsken, stesøsken, halvsøsken og annen familie. Det kunne også være beskrivelser av søskens relasjoner eller foreldres relasjoner. Foreldres nye partnere var for eksempel et tema som fikk mye plass, og dette kunne nesten vært et tema for seg selv. Likevel ble «relasjon» alene det overordnede temaet. Tematikken består altså i bånd til andre mennesker, uavhengig om disse hadde positivt eller negativt fortegn eller hvilken relasjon det handlet om. «Relasjon» som tema skiller seg fra for eksempel temaet «Praktisk organisering» som handler om de mer praktiske aspektene ved flyttingen, slik som flytterutine, flyttedagen, pakking, samt struktur og organisering ved høytider og ferier. Temaene er konseptuelt ulike selv om de naturligvis kan påvirke hverandre, eksempelvis at opplevelsen av flyttedagen kan påvirkes av relasjon.

Tabell 2

Oversikt over tema, kodegrupper og koder

Analysens hovedtema	Kodegrupper	Eksempel på koder
Praktisk organisering	Flytteordning og rutine (1)	«Flere ordninger i løpet av oppveksten», «Å følge ordningen»
	Flyttedagen og pakking (2)	«Lei seg kvelden før flytting», «Dobbelt opp av ting»
	Fritidsaktiviteter, venner og skole (4)	«Venner i samme situasjon», «Skolen som en overgang til nytt hjem»
	Høytider og ferier i to hjem (5)	«Jul annethvert år hos mor og far», «Ekstra ferieturer».
Medvirkning og hensyntaking	Være med å bestemme (7)	«Ubehagelig å si hva man ønsker», «Foreldres fokus på barns medvirkning»

	Egne og andres behov og ønsker (9)	«Ønske å være hos den ene», «Foreldre må legge egne behov til side».
	Samvittighet, lojalitet og press (10)	«Dårlig samvittighet for å endre ordning», «Å gjøre foreldrene sine lei seg», «Opplevd press fra foreldre».
Relasjon	Familiekonstellasjon (3)	«Få nye folk inn i familien», «Endring av familiestrukturen».
	Foreldres nye partnere (6)	«Når nye partnere flytter inn», «Nye partnere med barn fra før»
	Foreldres samarbeid og oppfølging (8)	«At foreldre kan omgås hverandre»
	Betydningen av søsken (13)	«Søsken som opplever situasjonen forskjellige», «Omsorg overfor søsken».
Emosjon og kommunikasjon	Relasjon og trivsel (11)	«Vil ikke lage dårlig stemning», «Å falle til ro der man er»
	Kommunikasjon og støtte (12)	«Kontakt med forelderen man ikke var hos», «En positiv avstand og pause fra hverandre», «Uttrykke følelser og tanker for forelder».
Aldersperspektiv og livsløp	Selvstendighet, håndtering og aldersperspektiv (14)	«Bry seg mer om egen situasjon ved økt alder», «Forholde seg til forandringer».

Det siste og sjette steget handler om å skrive rapporten (Howitt, 2010, s. 178). Selve analysen og skrivingen av denne tar utgangspunkt i forskerens endelige tanker og refleksjoner om materialet. Forklaring og beskrivelse av temaer, samt sitater, tekstutdrag og illustrasjoner som underbygger og illustrerer tematikken er sentralt her. Dette kan gjøres på flere måter. En måte å gjøre det på er å ta utgangspunkt i en bestemt deltaker og se hvordan han eller hun belyser en bestemt tematikk. Som Howitt (2010, s. 179) påpeker gjør dette det mulig å gå mer i dybden. En annen måte å gjøre det på er å trekke ut sitater fra ulike deltakere som alle belyser samme tematikk. Før selve analysedelen skal skrives er det viktig å spørre seg hva som er viktig i datamaterialet. Med utgangspunktet i problemstillingen: «Hvordan ser unge voksne tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten?» måtte jeg gå flere runder på hva deltakerne trekker frem. Hva har preget deres opplevelse av flyttingen? Kanskje ikke alle temaene, i mitt tilfelle 5 hovedtemaer, skal få like stor plass?

Etter mye vurdering endte jeg opp med å skrive om de 5 hovedtemaene presentert i tabell 2. Min oppfatning er at disse områdene dekker det essensielle deltakerne skildrer ved opplevelsen av å flytte mellom to hjem, og således ønsket jeg ikke å utelate noen temaer. I delen om resultater senere i oppgaven vil jeg presentere temaene «praktisk organisering», «medvirkning og hensyntaking», «relasjon», «emosjon og kommunikasjon», og «aldersperspektiv og livsløp». Noen av temaene vil på bakgrunn av temaets omfang vies mer oppmerksomhet enn andre. I resultatdelen presenterer jeg også ulike tabeller og figurer basert på datamaterialet. Disse er tilpasset temaet jeg presenterer og vil derfor variere i utforming og farge. Bruken av farger i figurene er særlig for å skille mellom ulike nivåer eller forskjeller i datamaterialet eller løfte frem aspekter som enklere kan betraktes visuelt.

Forskningsetikk

Egen opplevelse med flytting

Jeg har samme erfaring som deltakerne i min masteroppgave, ettersom jeg selv flyttet mellom mor og far i nærmere 10 år. Med fire eldre halvøsken som ikke skulle frem og tilbake mellom mine foreldre, skjedde flyttingen i hovedsak alene, sett bort ifra noen år sammen med skilsmissekaninen Bonny. Både underveis fra jeg var 8 til 18 år, og i årene etterpå har jeg gjort meg opp mange tanker og refleksjoner rundt temaet. Jeg har også snakket ganske mye om det med venner og familie, spesielt i årene etterpå. I tillegg til min egen innsikt og erfaring, på godt og vondt, har jeg også interesse og engasjement for temaet. På bakgrunn av dette er det sentralt at jeg reflekterer rundt min egen tolkning.

Jeg gikk inn i dette prosjektet med en nysgjerrighet for hvordan barn og unge opplever å flytte mellom to hjem. Hadde de samme opplevelse som meg selv? Ville de trekke frem de samme krevende aspektene ved flytting som jeg ville ha gjort om det var jeg som ble intervjuet? Før intervjuene startet hadde jeg tanker om hva deltakerne ville svare, men dette viste seg ikke alltid å stemme overens med mine forutinntatte antakelser. Dette var interessant og berikende for meg, fordi det ga en aha-opplevelse av at «sånn kan det *også* oppleves».

Underveis i intervjusituasjonen delte jeg primært av egen erfaring der det var relevant. Ett spørsmål hvor flere brukte lang tid på å svare var «hva tenker du har vært det viktigste for deg i forhold til å håndtere de endringene du har opplevd i oppveksten når det gjelder flytting mellom to hjem?». I denne situasjonen, eller i andre situasjoner hvor deltakeren kanskje «sto litt fast», så følte det nyttig å dele egen erfaring. Det kunne generere tanker og synspunkter hos deltakeren. Jeg oppfattet at deltakeren fikk tiltro til meg som forsker både fordi jeg viste dem tillit ved å fortelle fra min erfaring og fordi jeg på den måten kunne vise dem at jeg hadde bedre forutsetning for å forstå deres situasjon enn de som ikke har flyttet mellom to hjem i oppveksten. Det var imidlertid viktig å være bevisst denne rollen, da det ikke

nødvendigvis kun er positivt. Deltakeren kan for eksempel føle at han eller hun burde hatt en annerledes oppfatning eller opplevelse av en situasjon eller håndtert noe annerledes basert på hva jeg fortalte.

Konfidensialitet og ivaretagelse av deltakere

Tjora (2017, s. 175) peker på at etikk i forbindelse med dybdeintervjuer både handler om presentasjon av data, med fokus på anonymisering og transparens, men også når det gjelder selve gjennomføringen av intervjuene. Basert på mitt valg av metode behandlet denne oppgaven personopplysninger som gjorde at prosjektet ble meldt inn og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Vurderingen til NSD forelå 27.05.2022 (se vedlegg 1).

Alle deltakerne fikk tilsendt et skriftlig informasjonsskriv (se vedlegg 2) før gjennomføringen av intervjuet. Informasjonen ble også gitt muntlig helt i starten av selve intervjuet. Slik ble det sikret at sentral informasjon om prosjektet, og da særlig deltakernes rettigheter i henhold til deltakelse, datamaterialet og personvern ble formidlet til deltakeren. Det at informasjonen ble gitt muntlig kan også hatt betydning for hvorvidt deltakeren følte at han eller hun kunne stille spørsmål. Det er forskerens informasjonsplikt (Leseth & Tellmann, 2014, s. 193) å påse at deltakeren har fått informasjon om og forstår prosjektets formål og agenda.

Til flesteparten av deltakerne viste jeg frem diktafonen slik at de kunne se hvordan den så ut ettersom denne ikke var tilgjengelig for dem å se ellers i intervjuet. Jeg forklarte at den ikke var koblet til internett eller annen form for ytre kommunikasjon, at den ble koblet til min datamaskin og at lydfilen ble overført direkte inn på en kryptert minnepenn. Jeg poengterte også at dette var utstyr jeg hadde lånt av NTNU. Bruken av lydopptak og behandling og lagring av personsensitiv informasjon var meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) og godkjent i forkant av rekruttering og intervjuer. Etter jeg hadde

informert muntlig den praktiske informasjonen spurte jeg deltakerne om det var greit at jeg brukte lydopptak. Tjora (2017, s. 166) peker på viktigheten av å spørre deltakerne eksplisitt om tillatelse til å bruke lydopptak. Deltakerne fikk altså informasjon om bruken av lydopptak både skriftlig og muntlig.

Underveis i arbeidet med rekruttering, intervjuer og transkribering holdt jeg oversikt over deltakerne i en tabell. Tabellen besto av kjennetegn ved deltakeren, slik som initialer, kjønn og alder, hvordan deltakeren var rekruttert og hvorvidt det var brukt lydopptak og notater. Denne tabellen bidro til å gi en oversikt over alder og kjønnsfordeling i utvalget, og ble også brukt til å lage tabellen der deltakerne fikk hvert sitt pseudonym. Ikke på noe tidspunkt under arbeidet med masteroppgaven kommer deltakernes navn til uttrykk i mine dokumenter eller i lydopptaket. Det ble heller ikke sendt navn på deltakerne eller andre personopplysninger mellom min veileder og meg. Veileder har kun sett ferdigskrevde transkripsjoner med et pseudonym-navn. I arbeidet med figurer og tabeller har jeg anonymisert deltakerne ved å bruke kjønnsnøytrale figurer. Dette med den hensikt at deltakeren ikke skal kunne gjenkjennes basert på flytteordning og familiesammensetning.

Når det gjelder tredjepersoner ga jeg muntlig informasjon i starten av intervjuet om at det ikke var behov for å nevne navn i forbindelse med omtale av andre personer. Jeg sa eksplisitt at de gjerne kunne si «eldre søster» eller «mor» eller «far» der dette var relevant. Hensikten med å gi tydelig informasjon om tredjepersoner var slik at både deltakeren og jeg kunne ta hensyn til og ivareta eventuelle tredjeparters personvern. Ved et par anledninger ble det allikevel nevnt fornavn på tredjepersoner i intervjuet. Dette ble da ikke tatt med i transkripsjonen.

I intervjuene beskrev deltakerne sine tanker og følelser knyttet til det å flytte mellom to hjem. Følelser og reaksjoner som sinne, tristhet, dårlig samvittighet og glede ble skildret i intervjuene og illustrerer at dette er et tema som bringer frem følelser. På slutten av hvert

intervju spurte jeg deltakerne hvordan de opplevde å bli intervjuet. Noen synes det var litt rart å snakke om noe som lå tilbake i tid, fordi de ikke hadde tenkt på det på en stund. Andre uttrykte at de synes det var helt greit eller fint å snakke om det. Ingen nevnte at de synes det var veldig sårt eller vanskelig å prate om. Dette kan indikere at tematikken var et tilbakelagt kapittel for de, spesielt ettersom de aller fleste hadde flyttet for seg selv.

I de tilfellene der deltakerne delte sensitiv eller følelsesladet informasjon om seg selv eller andre, kjente jeg på fristelsen av å gå inn som en støtte og mer i retning av samtalepartner for deltakeren. Dette kunne for eksempel være i tilfeller der jeg hadde samme opplevelse som deltakeren. Det kunne være utfordrende å skulle fortsette med spørsmål fra intervjuguiden rett etter deltakeren hadde delt noe vanskelig, som om man bare «gikk videre» uten å ta noe mer hensyn til informasjonen som kom. I de tilfellene opplevde jeg det var viktig at deltakeren fikk fortelle «ferdig» om det som var krevende, slik at han eller hun selv fikk «lukke det rommet» selv. Jeg responderte også ofte med «ja, jeg skjønner» eller lignende for i det minste å gi en slags bekreftelse på det jeg hadde blitt fortalt og vise med kroppsspråket en forståelse og ydmykhet for det deltakeren åpenhertig delte.

Indikatorer på kvalitet

Jeg vil i det følgende diskutere ulike kvalitetsindikatorer for masteroppgaven. Indikatorene jeg skal se nærmere på er oppgavens pålitelighet, gyldighet, refleksivitet og generaliserbarhet. Det er viktig å vurdere kvaliteten på oppgaven både for at jeg som forsker skal gå gjennom hvilke valg jeg har tatt og om jeg har etterlevd disse valgene, men også for at du som leser oppgaven blir inkludert i hva jeg vurderer når jeg ser på indikatorer for kvalitet.

Pålitelighet

Tjora (2019, s. 231) hevder at pålitelighet innen kvalitativ forskning handler om en intern logikk eller sammenheng gjennom forskningsprosjektet. Det er for eksempel viktig at

de ulike delene av oppgaven henger sammen, og ikke er styrt av personlige interesser eller andre momenter som ikke er gjort rede for. Forskingen skal være til å stole på.

I metodekapittelet har jeg gått grundig gjennom hva jeg har gjort og hvordan, samt reflektert over de valgene jeg har tatt. Dette viser seg for eksempel når det gjelder utvalg, rekruttering av deltakere, gjennomføring av intervjuet og arbeidet med analysen. Hensikten med å gi denne informasjonen til leseren er for å skape en åpenhet og en gjennomsiktighet i oppgaven. Jeg har etterstrebet å gi en ærlig versjon av hvordan jeg har opplevd og håndtert prosessen underveis. Dette inkluderer blant annet beskrivelser av hva jeg har opplevd som vanskelig underveis, for eksempel ved rekruttering og kodegenerering.

Jeg har selv valgt temaet for denne oppgaven i forbindelse med mitt masterløp. Dette står i motsetning til å inngå samarbeid med veiledere som allerede har pågående prosjekter som masterstudenter kan bli en del av. For meg har det vært viktig å ha eierskap til tematikk og metode i prosjektet. Det har også gitt meg en kreativ frihet til å utforme prosjektet innenfor de rammene jeg har ønsket.

Gyldighet

Gyldighet innen kvalitativ forskning handler om hvorvidt vi finner svar på de spørsmålene vi hadde til hensikt å svare på (Tjora, 2017, s. 232). Har jeg klart å finne svar og skape større forståelse og økt kunnskap for temaet basert på valgt metode? Jeg har gjennom prosjektet tatt flere valg med den hensikt at det skulle øke oppgavens mulighet for et godt resultat.

Særlig relevant i denne sammenhengen er å se på bakgrunnen for utvalget. Det mest sentrale for utvalget var at jeg fikk direkte kontakt med deltakeren. I prosjektets tidlige fase tenkte jeg at det hadde vært mest interessant å intervju barn og unge som sto i selve flyttesituasjonen akkurat nå. Samtidig var jeg klar over at jeg hverken hadde erfaring med å intervju barn og unge, eller at jeg var i en slik posisjon der jeg hadde hatt kapasitet til å følge opp og håndtere eventuelle ettervirkninger som kunne komme for den enkelte etter intervjuet.

Jeg tenker dette handler om å være bevisst min rolle som forsker, og kunne innse hva slags ansvar man har i en slik posisjon. Dette har jeg også vært bevisst i intervjuene med utvalget jeg endte på, nemlig unge voksne mellom 18 og 22 år.

Etter min oppfatning ga mitt utvalg et godt utgangspunkt for å forstå hvordan det er å flytte mellom to hjem. Deltakerne var reflekterte, åpne og selvstendige i sine beskrivelser, selv om de beskrev noe som lå tilbake i tid. Utvalget besto også av deltakere fra flere deler av landet og var ikke begrenset til spesielle miljøer eller kulturer. I tillegg til utvalget, ser jeg også på intervjuguiden og spørsmålene jeg stilte som viktig for vurderingen av oppgavens gyldighet. Spørsmålene var delvis basert på egne erfaringer, delvis basert på tidligere forskning og delvis basert på psykologiske perspektiver og teorier. Jeg vurderer at de spørsmålene jeg har stilt har vært relevant for tematikken, på den måten at de har vært vide nok til å fange opp kontekst hos den enkelte deltaker og gitt mulighet for å se variasjon på tvers av deltakerne.

Refleksivitet

Refleksivitet handler om forskerens refleksjon over egen tolkning av datamaterialet (Tjora, 2017, s. 250). Nærmere bestemt handler dette om å gjøre en vurdering av hvordan mitt utgangspunkt i form av blant annet språklig, sosial, kulturell og teoretisk bagasje kan ha påvirket oppgaven (Tjora, 2017, s. 251). Som jeg har nevnt tidligere flyttet jeg selv mellom mor og far i nærmere 10 år. Som 25-åring har jeg fremdeles annenhver jul i hvert hjem og opprettholder denne ordningen i likhet med mange av prosjektets deltakere. Jeg har underveis i intervjuene erfart at vi har delt, og til dels fortsatt deler, de samme erfaringene og følelsene knyttet til ulike opplevelser med å flytte mellom to hjem. Det er derfor viktig at jeg redegjør for hvordan dette kan ha påvirket de ulike delene av prosjektet mitt.

Å vurdere min refleksivitet i prosjektet handler om at jeg anerkjenner og reflekterer over min mulige innvirkning på resultatene. For det første var det jeg som bestemte tematikk

og utarbeidet intervjuguide for intervjuene. Videre var det jeg som bestemte hvem jeg skulle invitere til intervju, altså utvalget, og hvilken form disse intervjuene skulle ha. Med andre ord satte jeg premissene for samtalene. Jeg bidro også til meningskonstruksjonen sammen med deltakerne i intervjuene. Min tilstedeværelse og innflytelse kan ha påvirket hvordan deltakerne valgte å formulere og uttrykke sine meninger, tanker og følelser. Selv om jeg har tenkt mye gjennom og vært bevisst min rolle i intervjuene, kan det likevel hende at informasjon enten har blitt løftet frem eller dempet som følge av min posisjon i intervjuet. Jeg har også hatt innvirkning på resultatene ved den måten jeg har presentert og diskutert datamaterialet på. Basert på et rikt utvalg koder, deretter kodegrupper og temaer, har jeg systematisert en tematisk fremstilling av funnene. Hvordan jeg har navngitt koder, kodegrupper og temaer kan være formet av min oppfatning av datamaterialet.

Min oppfatning er at min unge alder og det at jeg har erfaring med temaet selv gjør at jeg har ekstra god forutsetning for å forstå og fange essensen i opplevelsen av å flytte mellom to hjem. Jeg har en bakenforliggende forståelse og kunnskap om å flytte mellom to hjem som andre ikke nødvendigvis har. Samtidig vil det alltid være fallgruver med et slikt utgangspunkt. Jeg har, i samråd og samarbeid med min veileder, vært ekstra påpasselig med å presisere både overfor meg selv og for leseren hva «mine data viser...» Dette har vært et viktig holdepunkt for meg for å virkelig se på hva mine data viser og ikke hva jeg selv mener de viser eller kan vise.

Generaliserbarhet

Generalisering eller generaliserbarhet handler om studien kan sees på som gyldig utover de konkrete tilfellene som har blitt utforsket (Tjora, 2017, s. 258). I denne sammenheng vil det bety om datamaterialet mitt generert på bakgrunn av intervju med 14 deltakere kan overføres til andre med samme erfaring. Funnene i min analyse kan ikke sees på som direkte generaliserbare til alle andre barn og unge som flytter mellom to hjem etter

foreldrenes samlivsbrudd. Funnene kan imidlertid vise tendenser og mønstre i hvordan dette utvalget og andre lignende utvalg kan oppleve aspekter ved en slik situasjon. Resultatene i denne oppgaven gir ikke mulighet for statistiske generaliseringer, og dette er heller ikke hensikten.

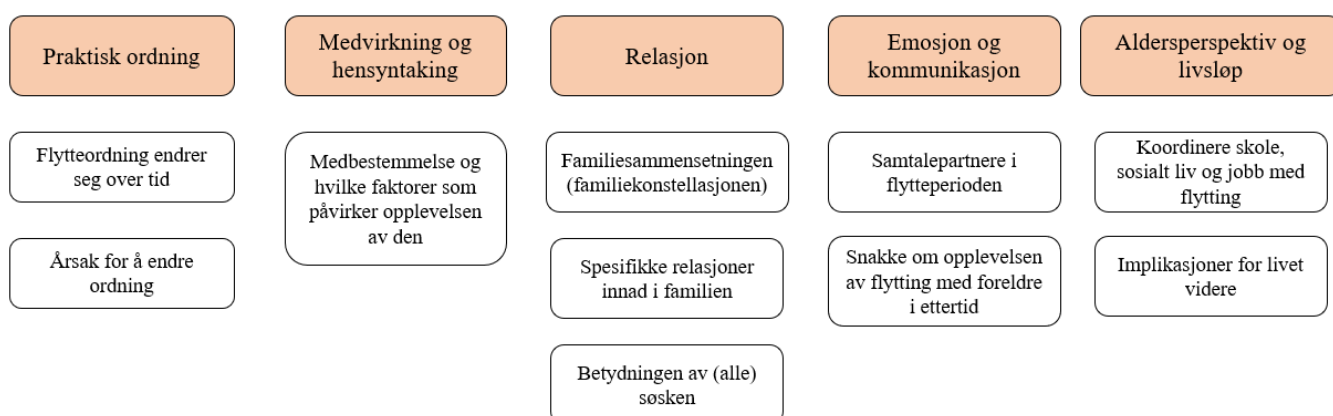
Kvale og Brinkmann (2015, s. 291) omtaler begrepet analytisk generalisering. Begrepet viser til at funn fra én studie kan brukes som veileder for andre tilsvarende situasjoner. Denne formen for generalisering handler om å sammenligne og utforske forskjeller og likheter mellom empiriske funn, eksisterende teori og tidligere forskning. En god formidling av det kontekstuelle utgangspunktet vil derfor være viktig for å plassere studiens funn i henhold til tilsvarende situasjoner. Eksisterende teori blir i diskusjonen sett i sammenheng med mine funn, og kan således belyse og styrke mine funn.

Resultater

Tidspunktet for foreldrenes samlivsbrudd var forskjellig fra deltaker til deltaker. Noen hadde aldri opplevd at foreldrene bodde sammen eller hadde kun opplevd foreldrene sammen mens de var ganske små, mens for andre var foreldrene sammen store deler av oppveksten. Hva slags bosituasjon eller flytteordning den enkelte hadde gjennom oppveksten varierte også. Omtrent halvparten av deltakerne flyttet sammen med søsken, noen flyttet alene hele tiden, mens andre flyttet sammen med søsken deler av tiden. Noen av deltakerne flyttet jevnlig mellom to hjem i et par år, mens andre flyttet store deler av oppveksten. De fleste deltakerne opplevde at foreldrene etablerte seg på nytt og mange opplevde å få halvsøsken og stesøsken. Poenget med denne oppsummeringen er å illustrere at ingen ordninger eller opplevelser er like. Likevel finnes det likhetstrekk og mønstre i opplevelsen av å flytte mellom to hjem. Under gir jeg en oversikt over tema og undertema. Jeg vil i det følgende gå inn på hvert av disse temaene og undertemaene og presentere tilhørende funn.

Figur 1

Fremstilling av tema og undertema

Praktisk ordning

Flytteordning endrer seg over tid

Fremstillingen under representerer deltakernes flytteordninger over tid. De hvite feltene representerer når de begynte å flytte mellom to hjem, altså når bruddet mellom foreldrene skjedde. De blå feltene betyr at deltakerne flyttet annenhver uke og de grønne feltene betyr at deltakerne flyttet hver 14. dag. Disse ordningene sier oss at det var en struktur med 50/50 deling mellom mor og far. De gule feltene betyr at deltakerne hadde andre ordninger, eksempelvis 40/60, 30/70 eller mer flytende ordninger. De oransje feltene betyr at deltakerne flyttet til eller bodde hos en forelder. Da hadde de med andre ord et fast tilholdssted hos den ene forelderen, men dro som regel på besøk til den andre forelderen. Jeg har valgt å systematisere flytteordningene på denne måten, ved bruk av institusjonene barnehage og skole som aldersindikatorer, fordi deltakernes svar peker mot at det skjer en del endringer mellom disse fasene.

Tabell 3

Oversikt over flytteordninger

Informant	Spedbarn og barnehagealder	Barneskolealder	Ungdomsskole	Videregående
1	Grønn	Blå	Oransje	Oransje
2	Hvit	Hvit	Gul	Blå
3	Grønn	Blå	Blå	Oransje
4	Hvit	Gul	Gul	Oransje
5	Gul	Gul	Blå	Gul
6	Blå	Blå	Blå	Grønn
7	Blå	Blå	Blå	Gul
8	Blå	Blå	Blå	Blå
9	Hvit	Hvit	Grønn	Oransje
10	Gul	Blå	Oransje	Oransje
11	Hvit	Oransje	Blå	Gul
12	Grønn	Blå	Grønn	Grønn
13	Hvit	Blå	Grønn	Oransje
14	Hvit	Hvit	Gul	Blå

Som man kan se har de aller fleste flyttet annenhver uke mellom mor og far i løpet av oppveksten. Det er særlig på barneskolen og ungdomsskolen at det er vanlig å flytte annenhver uke, før denne ordningen avtar i hyppighet når deltakerne begynner på videregående, og i noen tilfeller ungdomsskole. Samlet viser disse resultatene at flytteordning med annenhver uke og hvert fjortende dag er de dominerende ordningene, spesielt når barna er yngre.

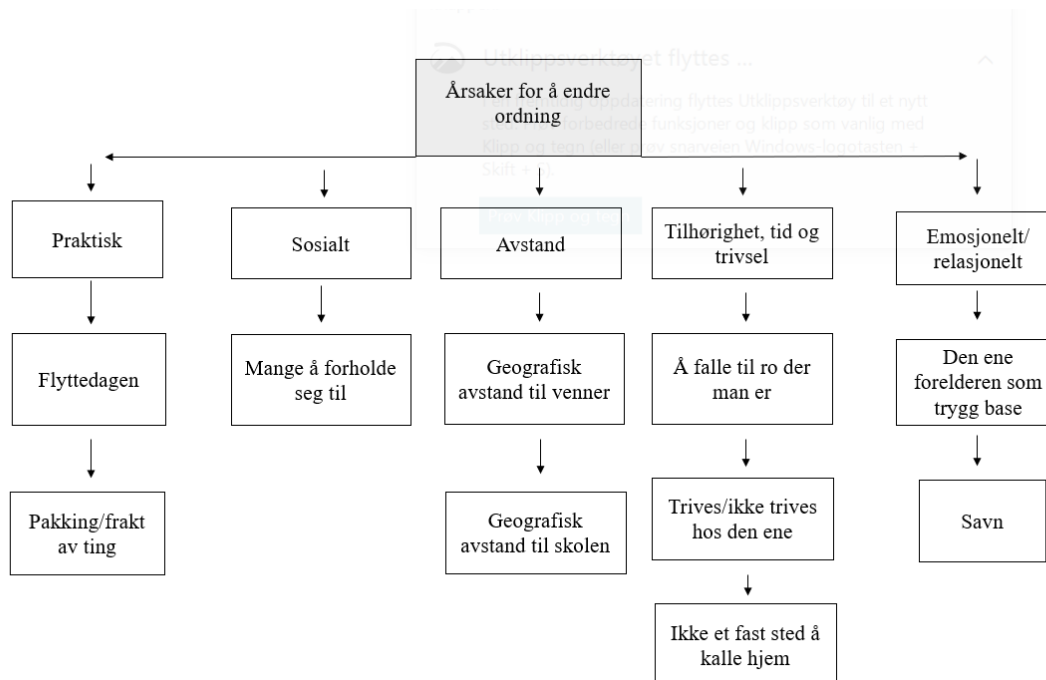
Oversikten viser også at deltakerne stort sett har flere forskjellige flytteordninger i løpet av oppveksten. Kun en av fjorten deltakere har hatt ca. samme flytteordning hele oppveksten. Inndelingen kan gi et litt rigid inntrykk av hvordan flytteordningene endret seg over tid. Det er derfor viktig å presisere at flytteordningene ofte utviklet seg gradvis og at det var glidende overganger. Fargen illustrerer derfor den primære flytteordningen i den perioden. Avvik i flytteordning kunne forekomme, for eksempel ved at det ble prøvd ut andre ordninger i kortere perioder. Det var for eksempel en tendens til at deltakerne begynte å være mer og mer hos en forelder, og etter en stund flyttet fast til den ene. I overgangen til videregående eller i løpet av videregående var det flere deltakere som flyttet fast til den ene forelder.

Årsaker for å endre ordning

Hvorfor endret deltakerne flytteordning? Basert på mitt datamateriale er det flere grunner til dette. De årsakene som ble trukket frem kan du se i figur 2 under. Det var ofte ikke én grunn til at deltakerne endret ordning, men en kombinasjon av flere. I tillegg var endringer knyttet til bosted og flytting ikke noe som skjedde over natta, men var i mange tilfeller en lengre, tidkrevende prosess.

Figur 2

Oversikt over årsaker til å endre flytteordning

Pakking, frakt av ting og det som hører til med forflytning fra et hjem og etablering i et annet hjem ble trukket frem av noen deltakere som bidragsyter eller årsak til at de endret flyttefrekvens.

Flyttedagen var ofte en fast spesifikk dag i uken, og hvilken dag dette var varierte fra deltaker til deltaker. Mandag, søndag og fredag var de hyppigst brukte flyttedagene. For noen av deltakerne fungerte skolen som en overgang til nytt hjem. Da hadde de gjerne med seg en bag på skolen som de tok med hjem til den andre forelder ved skoledagens slutt. For andre skjedde overgangen fra ett hjem til et annet ved at foreldrene hentet og fraktet dem og tingene til den de skulle til. Noen av deltakerne hadde så kort avstand mellom mor og far at de kunne gå mellom hjemmene dit de skulle. For deltakerne innebar flyttedagen eller dagen i forveien pakking. De aller fleste hadde ikke dobbelt opp av ting begge steder, og måtte derfor pakke med seg det de trengte eller ville ha med seg til den andre. «Slitsomt, stress og styr» er noen av ordene som ble brukt i deltakernes beskrivelser rundt flyttedag og pakking. Flere opplevde pakkingen som belastende. Det kunne handle om at det var mye å pakke, at det krevde mye

tid og planlegging og at de måtte holde oversikt og kontroll over tingene sine. Flere deltakere nevnte forflytningen fra hjem til hjem, flyttedagen og pakking som årsaker til å endre flytteordning.

Sosiale egenskaper ved hjemmet ble også trukket frem som årsak til at deltakerne endret flytteordning. Flere av deltakerne opplevde at den sosiale strukturen i enten begge hjem eller det ene hjemmet endret seg. For noen av deltakerne ble det veldig mange mennesker å forholde seg til fordi foreldrene hadde fått nye partnere og de selv hadde fått nye halvsøsken og stesøsken. Slike endringer kunne føre til at de ble boende mer hos den ene forelderen. «Fredrik» skildrer blant annet: «Det med steforeldre tror jeg kan ha stor betydning for flytting mellom mor og far, det viste seg hvertfall for min familie. Det tror jeg kan være en ganske stor faktor for hvordan man trives og blir påvirket ...».

Endring av familiestruktur og tilskudd av nye hushandsmedlemmer presenterer jeg mer inngående senere i dette kapittelet.

Geografisk avstand til skole og venner blir trukket fram som faktorer som kan påvirke endring av flytterutinen. For noen av deltakerne medførte det å skulle være hos en forelder lang vei til skolen. For noen bidro foreldre med transport, mens i andre tilfeller var det kollektivtransport som var alternativet. I tillegg til at det var upraktisk med lang reisevei til skolen kunne avstanden påvirke deltakernes mulighet for sosialt samvær med venner etter skoletid. Dersom en forelder bodde et stykke utenfor skolekretsen ville det bety at venner på skolen også bodde lengre unna. Slik sett kunne deltakerne oppleve en begrenset sosial omgangskrets rundt seg de ukene de var hos den ene forelderen. De deltakerne som bodde langt unna skole og dermed også vennene sine opplevde det som et tap av sosialt samvær. Det kunne for eksempel være vanskelig å spontant dra til venner dersom det innebar lang reisevei. Yngre barn uten telefon hadde heller ikke muligheten til å snakke sammen, men var avhengig av geografisk nærhet for å ringe på døra til venner og få kontakt på den måten.

Tilhørighet, tid og trivsel er årsaker eller faktorer som blir trukket frem av flere deltakere. Flere av deltakerne nevnte at de opplevde det som vanskelig å «falle til ro» når de flyttet mellom to hjem. Dette med å komme seg på plass, ikke bare fysisk med alle tingene sine, men også mentalt, er noe deltakerne skildret på ulike måter. For noen handlet det først og fremst om tid, det å kunne være lenger på ett sted. For andre handlet det mest om trivsel i de ulike hjemmene, for eksempel dette med å «føle seg hjemme». Noen av deltakerne skildret at de følte seg mer hjemme og fri hos den ene forelderen. Når de var hos den bestemte forelderen så kunne de slappe av. Dette kan ha sammenheng med en annen ting deltakerne trakk frem, som var opplevelsen av kulturforskjeller og ulikheter mellom hjemmene. Flere skildret at det kunne være store forskjeller fra hjem til hjem med hensyn til oppdragelse, struktur og rutiner. Slik kunne det også skapes et større gap i opplevd trivsel, fordi forskjellene var store. Noen få trakk frem trivsel i form av hvordan de trivdes fysisk i boligen. Dette handlet da spesielt om at de ikke likte selve boligen forelderen flyttet til.

«Trygg» er også et begrep som brukes av deltakerne i denne sammenhengen. Noen av deltakerne skildret den ene forelderen som en trygg base. Dette betyr ikke at deltakerne skildret den andre forelderen som «utrygg», men at de hadde en spesielt relasjonell og emosjonell (god) tilknytning til den ene forelderen og det ene hjemmet. Savn ble også trukket frem som bidragsyter til å endre ordning. For noen av deltakerne var det for eksempel for lenge å være to uker hos hver forelder, fordi de savnet den forelderen de ikke var hos. Da kunne for eksempel annenhver uke være riktig løsning.

Delkapittelet har sett på de praktiske ordningene deltakerne har hatt knyttet til bosted og flytting, samt årsaker for å endre flytteordning. Mine funn viser at de fleste har tilstrebet en 50/50 flytteordning, særlig i starten av oppveksten eller i starten av perioden de flyttet mellom to hjem. På ungdomsskole og videregående endrer imidlertid flytteordningene seg. En tendens

er at deltakerne flyttet fast til en forelder i løpet av videregående. Dette er det flere og kombinerte årsaker til, og endring av flytteordning var ofte en prosess som tok tid.

Opplevelsen av medvirkning og hensyntaking

Jeg vil nå se nærmere på hvilke muligheter deltakerne fikk til å være med å bestemme hvor de skulle bo og hva som påvirker opplevelsen av medbestemmelse.

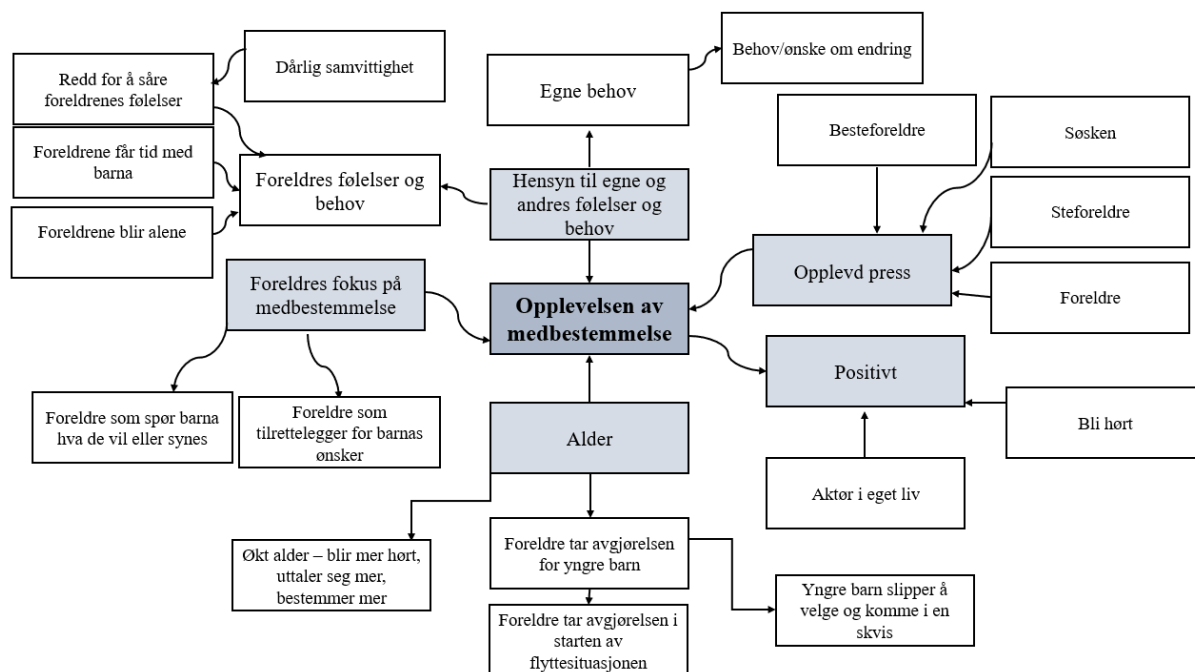
I hvilken grad deltakerne opplevde å få være med å bestemme hvor de ville bo varierte mye. Noen opplevde liten grad av medbestemmelse eller innflytelse på egen situasjon, mens andre opplevde at deres ønsker vedrørende bostedsordning i stor grad ble tatt hensyn til. Som tabell 3 viser skjedde det flest endringer knyttet til flytteordning i tiden på og mellom ungdomsskole og videregående. Det vil si fra deltakeren var ca. 13-18 år. Et fellestrekk for deltakerne er at de fikk mer medbestemmelse jo eldre de ble. Det fremgår ikke et tydelig svar på når deltakerne fikk mer medbestemmelse, men i starten var situasjonen slik at foreldrene bestemte hva slags flytteordning de skulle ha.

Noen av deltakerne tok selv initiativet til å foreslå endringer for foreldrene vedrørende flytteordningen. De ble i varierende grad møtt på sine ønsker, uten at de nødvendigvis hadde eller ga meg en god forklaring på hvorfor de ble hørt eller ikke. Et hinder for medbestemmelse som ble nevnt var at en endring av flytteordning ville bety kollisjon mellom flytteordning på tvers av familier (stesøsken). For noen av deltakerne var det foreldrene som tok initiativ til en samtale om flytteordningen. Dialogen rundt dette kunne starte når deltakeren var både 10 og 16 år, eller være en mer løpende dialog underveis. Her var det store individuelle forskjeller.

I figuren under har jeg gitt en oversikt over hvilke faktorer som påvirker opplevelsen av medbestemmelse ifølge mitt datamateriale. Ved å følge pilene og boksene kan man studere hvordan dette komplekse temaet kan henge sammen.

Figur 3

Oversikt over faktorer knyttet til opplevelsen av medbestemmelse

Mange av deltakerne skildrer at de måtte balansere hensynet til egne og andres behov, og da særlig foreldrenes behov. Egne behov kunne for eksempel handle om et ønske om å flytte fast til den ene forelderen, endre fra annenhver uke til toukersintervall eller feire jul med en forelder fremfor den andre. Flere av deltakerne fortalte at deres egne behov som barn og unge kunne komme i skyggen for det de oppfattet som foreldrenes behov. De aller fleste av deltakerne skildrer at de har tatt hensyn til sine foreldres følelser og behov i større eller mindre grad. Dårlig samvittighet er et sentralt stikkord i denne sammenhengen. Dårlig samvittighet for å endre ordning, dårlig samvittighet for at en forelder blir alene og dårlig samvittighet for å såre foreldrenes følelser.

Ett perspektiv flere var innom er den dårlige samvittigheten for at en forelder blir alene. Dette kunne være i sammenheng med blant annet overnatting hos venner, julefeiring hos en forelder mens den andre forelderen var alene og i det rent hverdagslige. Det er to sider av dette perspektivet. Det ene er at forelderen blir alene. Det andre er at forelderen går glipp

av tid med dem. I datamaterialet kommer det jevnlig til uttrykk at barna og ungdommene fikk dårlig samvittighet overfor om en forelder ble alene. Deltakerne bruker uttrykk som at forelderen blir «sittende alene hjemme» og skaper et inntrykk av at de nærmest følte et ansvar for dette fordi de var hos den andre forelderen eller i noen tilfeller med venner eller kjæreste. Dette virket relativt uavhengig av hvorvidt forelderen hadde sagt at det var et problem for dem å være alene. I sammenheng med dette, trekker også deltakerne frem perspektivet om at foreldrene skal få tid med dem. Det virker som at deltakerne oppfattet det slik at foreldrene ikke hadde det like bra uten dem, og at de følgelig gjorde det de kunne for at foreldrene ikke skulle være alene. Presset deltakerne opplevde om å være til stede for foreldrene kommer til uttrykk gjennom deltakernes skildringer av at de i stor grad følte seg styrt av foreldrenes følelsesliv.

Redselen for eller opplevelsen av å gjøre foreldrene sine lei seg ble gjentatt i flere intervjuer. Dette var særlig sentralt i forbindelse med valg av bosted, slik som «Dina» skildret: «I starten før jeg flytta fast til mamma, så var det veldig sånn «hvordan vil pappa reagere?» Kommer han til å bli lei seg? Kommer han til å tenke at jeg er mindre glad i han?». Redselen for å såre foreldrenes følelser henger tett sammen med dårlig samvittighet. Basert på mitt datamateriale kan det se ut som deltakerne gjorde det de kunne for å unngå denne følelsen av dårlig samvittighet, som for eksempel å fortsette med en løsning de egentlig ikke trivdes noe særlig med.

Et annet tilbakevendende aspekt når det handlet om medvirkning og medbestemmelse var alder. Basert på mitt datamateriale ser alder ut til å være en av de viktigste faktorene for medbestemmelse. Deltakerne opplevde blant annet at de ble mer hørt ved økt alder, at de klarte å uttrykke seg bedre og mer ved økt alder og at de fikk bestemme eller innvirke mer med økt alder. Alder er derfor en viktig betingelse for opplevelsen av medbestemmelse. Felles for alle deltakerne var at foreldrene bestemte hva slags flytteordning de skulle ha i oppstarten

av flyttesituasjonen. Dette var gjennomgående på tross av deltakerens alder når bruddet skjedde. Deltakerne utviser i hovedsak stor forståelse for at foreldrene tar denne avgjørelsen i starten, og ikke inkluderer barna i bostedsbeslutninger allerede fra begynnelsen. Flere peker også på at de er takknemlige for at foreldrene valgte for dem. De trekker frem at de blant annet er glad for at de fikk like mye tid med begge foreldre og at de slapp å komme i en posisjon der de måtte velge mellom foreldrene. Noen trekker også frem at det på denne måten ble «likt» eller rettferdig, og at det var et viktig prinsipp.

Noen av deltakerne trakk frem at foreldrenes fokus og oppmerksomhet på deres ønsker rundt bostedsordning hadde betydning for opplevelsen av medbestemmelse. Det kunne for eksempel være at foreldrene spurte dem hva de selv ønsket eller at foreldrene uttrykte tydelig sin støtte og forståelse dersom barna ville endre ordning. I de tilfellene hvor foreldrene spurte barna hva de ville, hadde fokus på barnets medvirkning, eller tilrettela for barnas ønsker, kunne dette gjøre det enklere for barna å uttrykke sine meninger dersom de ville endre på noe.

(...) mamma sa det flere ganger «om dere vil bo mer hos pappa, så må dere si ifra.

Dere kan si det til meg og til pappa». Veldig sånn ... de var veldig på at vi må si ifra.

Det gjorde det lettere å si ifra når vi ville noe annet. (Hedda)

For andre ble det ikke nødvendigvis noe lettere å ta egne valg eller si ifra hva man ønsket på tross av foreldrenes fokus på åpenhet og medbestemmelse. Dette handlet da ofte om at de satte egne behov opp mot foreldrenes følelser og eventuelle reaksjoner som måtte komme.

Opplevd press virket også til å påvirke opplevelsen av medbestemmelse. Jeg har valgt å legge til «opplevd» i denne sammenhengen fordi deltakerne ikke nødvendigvis skildret et bevisst og tydelig uttalt press fra noen med den hensikt at det skulle være et press, men mer opplevelsen av at man føler seg presset. I denne sammenhengen henger det særlig sammen med om deltakeren opplevde press i form av å bli overtalt til å bo hos den ene eller andre.

Mange av deltakerne skildrer at de følte et press på ett eller annet tidspunkt i løpet av oppveksten knyttet til flytting. Ifølge mitt datamateriale kan dette være press fra foreldre, søsken, steforeldre og besteforeldre. Når det gjelder foreldre og opplevd press skildret flere av deltakerne at dette kunne handle om å «følge ordningen». I «Lydia» sin situasjon var dette tilfelle, og det ble også tydelig kommunisert: «Det var litt «enten holder du ordningen, eller så finner du ut hvor du vil bo».

Noen deltakere opplevde seg presset til å være like mye hos begge foreldrene selv om de ikke nødvendigvis ønsket dette selv.

Jeg følte meg litt presset til å bo hos moren min like mye som lillesøsteren min selv om jeg ikke nødvendigvis hadde så lyst til det. (...) føle liksom press på at man «må være der» og at hvis man ikke gjør det så virker det liksom som man ikke liker den forelderens like godt og sånt. (Ingvild)

Dette sitatet illustrerer det intrikate samspillet mellom press, hensyn til foreldres følelser og medbestemmelse.

Noen få av deltakerne følte seg presset av foreldrenes nye partnere. De som erfarte dette, fortalte at de nye partnerne uttrykte at de ønsket at deltakerne bodde «hos dem» hele tiden. Dette kunne henge sammen både med hva partneren tenkte var best for mor eller far, nemlig at partnerne så at foreldrene hadde det best når barna var hos dem, men også at deltakeren da fikk tid sammen med eventuelle søsken i de respektive hjemmene, altså partnerens barn eller deres fellesbarn. Et fåtall følte seg også presset av egne søsken og i noen tilfeller av besteforeldre. «Fredrik» ønsket å feire jul med moren sin et år det egentlig var faren sin jul, og opplevde da en form for press fra sin besteforelder med uttalelsen: «du sårer pappa hvis ikke du feirer jul med han». Selv om press fra foreldres nye partnere, søsken og besteforeldre ikke var så utbredt blant deltakerne, er det med på å kaste lys over den kompleksiteten som kan forme opplevelsen av medbestemmelse.

Muligheten for medbestemmelse kan imidlertid være en positiv faktor. «Amalie» beskriver det positive aspektet ved medbestemmelse som en viktig faktor for håndtering av endringer knyttet til flytting.

For meg tror jeg det har vært veldig viktig at min stemme har veid mer enn hva foreldrene mine ønsker. (...) hvis jeg ser det utad da, så kan det oppleves litt egosentrisk at barnet blir på en måte en kasteball mellom to hjem, så at den kasteballen får noe å si, for meg har det mye å si. (Amalie)

Flere av deltakerne trekker frem dette med å bli hørt og være en aktør i eget liv. Dette henger igjen sammen med aldersperspektivet jeg presenterte over, som handler om at deltakerne fikk større medvirkning og medbestemmelse jo eldre de ble.

Dette delkapittelet har sett på opplevelsen av medbestemmelse og hensyntaking. Mine resultater viser at deltakerne i varierende grad fikk være med å bestemme over egen flytte- og bosituasjon. Noen uttrykker at de hadde stor grad av medbestemmelse, mens andre opplevde at deres ønsker knyttet til flytting og bosted ikke ble tatt i betraktning i særlig grad, spesielt når de var yngre. Alder er en viktig betingelse for medbestemmelse ettersom deltakerne opplevde at de fikk større medbestemmelse ved økt alder. Ifølge mine funn er det flere faktorer som påvirker opplevelsen av medbestemmelse. Disse faktorene er hensyn til egne og andres følelser og behov, opplevd press, foreldres fokus på medbestemmelse og alder. I tillegg er opplevelsen av å få være med å bestemme også skildret som noe positivt.

Relasjon

Relasjon viste seg å bli et gjennomgående tema. Jeg har valgt å fokusere på de relasjonene deltakerne selv la mest vekt på i sine skildringer og hvordan det har påvirket dem. Det er relasjonen til foreldre, til steforeldre, til hel- og halvsøsken og til stesøsken, i tillegg til hvordan en spesifikk relasjon kan påvirke andre spesifikke relasjoner innad i familien.

Familiesammensetningen (familiekonstellasjonen)

Samlivsbrudd betyr både oppløsning av det som har vært, og i de aller fleste tilfeller også etablering av noe nytt. Endring av familiestruktur og dannelsen av nye relasjoner viste seg å være sentralt i deltakernes skildringer. Tabell 4 viser familiesammensetningen til deltakerne før og etter foreldrenes samlivsbrudd. Familiesammensetning etter bruddet inneholder to kolonner med husholdningen til far på venstre side og husholdningen til mor på høyre side. Far og mor er satt lengst til venstre i sine respektive kolonner. I disse to kolonnene er både foreldre, nye partnere, helsøsken, halv søsken og stesøsken inkludert. Deltakeren er ikke selv inkludert i kolonnene som representerer familiestruktur etter bruddet, fordi det skal være enklere å se hvem deltakeren må forholde seg til i de ulike hjemmene.

Tabell 4

Oversikt over endring i familiestruktur

	Familiestruktur før bruddet (deltaker inkludert)	Familiestruktur etter bruddet (deltaker ikke inkludert)	
			 + +
			 +
			 + +
		 + 	 + +
			
		 + + 	 + +
		 + + 	 + +
			
		 + + 	 + +
		 + + 	 + +
		 + 	 +
			

Som oversikten viser ser man tydelig en endring i familien som system etter bruddet. Før bruddet var familiestrukturen, derav familiens system og relasjoner, klart avgrenset til foreldre

og barn. Etter bruddet ser man to nye strukturer. I disse strukturene er det stort sett flere individer å forholde seg til, og derfor også flere individuelle spesifikke relasjoner. Deltakerne i denne oppgaven kommer stadig inn på hvordan den kontinuerlige flyttingen mellom to hjem og det å måtte forholde seg til nye mennesker påvirket deres opplevelse av hverdagen. Som «Benedikte» beskriver «Det er liksom en helt ny situasjon der du tenker mye mer over hva som faktisk skjer. Hva skal vi, hvem er her, hva mener den personen?»

Dette sitatet peker på noe helt essensielt når det gjelder familiekonstellasjon og endring av familiestruktur. I den typiske kjernefamilien er relasjonene og dynamikken ofte tatt for gitt. Familiemedlemmene vet hvor de har hverandre og hva som er deres rolle i familiesystemet uten at det tematiseres. Det er på mange måter en mer oversiktlig og forutsigbar situasjon. Overgangen fra kjernefamilien til to hjem kan bety endring i relasjoner, dannelsen av nye relasjoner og ny og ukjent dynamikk og struktur i hjemmene. Denne nye situasjonen bærer preg av stor kompleksitet der praktiske, emosjonelle og relasjonelle faktorer påvirker hverandre. For å illustrere dette vil jeg ta utgangspunkt i Mari sine skildringer av overgangen fra kjernefamilien til to hjem.

Foreldrene til «Mari» gikk fra hverandre et av de siste årene hun gikk i barnehagen. På dette tidspunktet hadde hun to eldre søsken. I mange år flyttet hun annenhver uke mellom mor og far. Når hun ble eldre flyttet hun mellom hjemmene hver fjortende dag. For «Mari» var overgangen fra kjernefamilien til to hjem med nye partnere og stesøsken brå og vanskelig. Da foreldrene skilte lag gikk de etablerte sammenhengene mellom mor, far og de tre barna i oppløsning og måtte finne nye former. I tillegg fant foreldrene seg nye partnere nesten med en gang med det resultat at barna flyttet rett inn i to nye hjem som de delte med foreldrenes to nye partnere og fem nye stesøsken. I denne situasjonen endret hennes relasjon til foreldrene seg. «Mari» skildrer blant annet «jeg har tenkt flere ganger at noen ganger så føler jeg at far er mer glad i stemoren min eller stesøsknene mine enn det han er i meg». Opplevelsen av egen

betydning i familien endret seg også: «jeg følte meg kanskje ikke hørt eller sett i noen særlig grad når det kom nye folk inn i bildet».

Eksempelet illustrerer flere aspekter som både sier noe om familien som system, men også familien bestående av individuelle, spesifikke relasjoner. Da familien som system endret seg fra kjernefamilie til to separate familier ble hennes individuelle relasjoner også endret og hennes plass i familiestrukturen ble noe mer fremmed enn slik det var i kjernefamilien. Å føle at man ikke er hjemme eller ikke hører til i hjemmet eller familien er skildret av flere deltakere, og spores ofte tilbake til familiekonstellasjon og egen opplevelse av plass i familien. «Niklas», som gikk på ungdomsskolen da foreldrene gikk fra hverandre, forteller at han har vært ganske negativ til «hele det opplegget fra starten av». Den ene forelderen hans fikk ny partner som hadde to yngre barn fra før. «Niklas» følte seg såpass gammel slik at det å prøve å starte en ny familie, det hadde han ikke noe interesse av eller ville prioritere. Han unnet forelderen sin et nytt forhold og syntes partneren var hyggelig, men ønsket ikke å blandes inn i den konstellasjonen selv. «Niklas» hadde god relasjon til sine foreldre hver for seg, og opplevde derfor ikke et behov for en ny familiestruktur når han selv hadde gode individuelle relasjoner.

Flere av deltakerne skildret at familiekonstellasjonen bar preg av at det var mange mennesker å forholde seg til. Som tabell 4 viser, kan en deltaker ha forholdt seg til to personer en uke og opptil seks-syv personer den neste uken. Selv om de fleste av deltakerne til tider har opplevd det som krevende å forholde seg til nye mennesker, er det også noen som synes dette har vært fint. For «Dina» har for eksempel forelders nye partner, det at hun fikk halvsøsken, samt nye partners familie vært veldig viktig for henne. Dette begrunner hun blant annet med krevende relasjon og hjemmeforhold hos den ene biologiske forelderen.

Spesifikke relasjoner innad i familien

Denne delen handler om de individuelle, spesifikke relasjonene innad i familien. Relasjonen barn og foreldre og barn og steforelder er særlig aktuell her. Spesifikke relasjoner er viktige i seg selv, men også viktige for hvordan en spesifikk relasjon kan påvirke en annen spesifikk relasjon. Dette kan for eksempel være hvordan relasjonen mellom forelder og ny partner påvirker relasjonen mellom forelder og barn.

Samtlige deltakere hadde opplevd at en eller begge foreldre fikk nye partnere og mange opplevde også at foreldrene fikk barn med den nye partneren. De nye partnerne hadde i tillegg ofte egne barn fra før. Tidspunktet nye partnere kom inn i bildet og hvor raskt de flyttet sammen varierte mye. Flere av deltakerne fortalte at det var vanskelig å forholde seg til den nye partneren. Dette kunne tilskrives flere årsaker, deriblant personlighet hos partneren, følelsen av at forelderen din prioriterer partner istedenfor deg, endret oppdragelse som følge av partneres innflytelse og følelsen av at den andre biologiske forelderen ble erstattet. For å beskrive og få frem hvordan dette kan oppleves har jeg valgt å ta utgangspunkt i «Kine» sin situasjon.

Foreldrene til «Kine» gikk fra hverandre da hun var 8 år. Hun hadde da to søsken. Flytterutinen, som varte i flere år, besto i å være en uke hos mor og en uke hos far. «Kine» delte flytterutinen med søsknene sine. Et par år etter samlivsbruddet fant moren til «Kine» seg ny partner. «Kine» kunne huske at hun syntes moren fikk ny partner veldig tidlig. Hun ler litt mens hun forteller «jeg var nesten litt fornærmet tror jeg, på et punkt, at på en måte pappa var litt erstattet». Selv om «Kine» syntes han var hyggelig, likte hun ikke noe særlig det at hun måtte se den nye partneren til mor istedenfor sin egen far.

Noen år senere enn mor fant også far seg ny partner. Etter far fikk ny partner var ikke «Kine» så begeistra for eller så noe særlig frem til å måtte være med stemoren sin hele helgen. Hun kunne huske at hun tenkte spesifikt når hun var yngre og skulle dra til far at «nei, nå må

jeg være med hun». «Kine» forteller også at julefeiringen kunne bli «begrenset», nærmest «sørgmodig», av å feire sammen med far og stefamilien sin side av familien, men ikke få sett sin egen mor hele julaften.

Som tabell 4 viser, var det mange av deltakerne som måtte forholde seg til foreldrenes nye partnere. Noen av deltakerne fortalte at de opplevde at foreldrene valgte eller prioriterte den nye partneren eller partneren og deres barn og familie over dem selv. Følelsen av at den nye partneren var viktigere for foreldrene enn det faktum at barna ikke likte eller kom overens med den nye partneren, kunne gjøre at deltakerne følte deres trivsel ikke var i førersetet eller ble tatt hensyn til. Kulturforskjeller og forskjell i oppdragelse var også temaer som fikk fokus. «Ingvild» merket at morens nye partner hadde en innvirkning på morens måte å sette grenser for barna på. Dette påvirket igjen «Ingvild» og søsteren. Slik endring er ikke nødvendigvis en brå endring eller en stor overgang, men noe som kan skje gradvis og over lengre tid.

For «Guro» startet forholdet til stefaren med at hun avviste han gjentatte ganger. Selv sier hun «(...) ville ikke at han skulle tro at han var pappaen min. Det er vel sikkert litt klassisk». Hun beskriver en stefar som forsøkte igjen og igjen å etablere en relasjon og komme nær: «Han ga jo liksom aldri opp og viste bare gang på gang at han var der for meg og kanskje også var der for meg noen ganger hvor faren min ikke var det». Selv med en litt vanskelig start har «Guro» og stefaren i dag et veldig godt og nært forhold. «Dina» beskriver også en veldig god og viktig relasjon med sin stefar: «stefaren min er min pappa på en måte». Som hun selv påpeker, handler dette også om en krevende relasjon til sin biologiske pappa.

Relasjonen til forelders nye partnere kan påvirkes av flere ulike faktorer. Basert på mine data kan det innvirke på relasjonene hvor gamle barna er når de blir presentert for en ny partner, hvor fort partneren flytter inn, hvilken rolle partneren tar, egenskaper og personlighet ved partneren og hvilken relasjon barna har til sine biologiske foreldre. For noen av

deltakerne tilførte ikke foreldrenes nye partnere noe særlig positivt inn i deres liv, kanskje heller tvert imot. For andre var de nye partnerne gode tilskudd i livet og ble viktige personer.

Etter et samlivsbrudd kan man også plutselig oppleve at man er mer alene med forelderen sin. «Amalie», «Benedikte» og «Niklas» trekker spesielt frem dette perspektivet. «Benedikte» sier «Man får et litt annet forhold, altså til de to som enkeltpersoner (...)». Denne muligheten til å bli kjent med forelderen sin uten den andre forelderen til stede ser ut til å påvirke og i mange tilfeller styrke relasjonen mellom barn og forelder. «Niklas» forteller at han fikk bedre forhold til begge foreldrene sine etter at de to gikk fra hverandre. Han brukte mer tid sammen med hver forelder på aktiviteter, turer og middager. «(...) jeg følte at foreldrene mine gikk på en måte fra å bli foreldre til å bli nesten vennene mine i løpet av denne perioden», oppsummerer godt endringen i deres relasjon etter samlivsbruddet.

Betydningen av (alle) søsken

For å sette betydningen av søsken inn i en kontekst vil jeg starte med å gi et utdrag fra Camillas historie. For «Camilla» skjedde foreldrenes samlivsbrudd tidlig i livet og hun flyttet mellom mor og far store deler av oppveksten. I mange år pendlet hun jevnlig mellom foreldrene sammen med sin søster. I det ene hjemme skjedde det store endringer i familiestrukturen; forelderen fikk ny partner, hun fikk nye stesøsken og halvsøsken. Disse endringene og relasjonene var ikke alltid enkelt å forholde seg til, og konflikt var til tider ikke helt uvanlig.

Søsteren til «Camilla» flyttet etter hvert fast til deres andre forelder. For «Camilla» var dette tungt og vanskelig, og hun begynte å føle seg mer alene den uka hun ikke var sammen med søsteren sin. Spesielt hvis det hadde vært dårlig stemning i det ene hjemmet opplevde «Camilla» det som en stor trøst at søsteren også var der. Det ble en slags «oss mot dem». De to sto sammen og delte opplevelsen sammen, selv om deres perspektiver på situasjonen kunne være ulike. «Camilla» la imidlertid merke til at søsteren fikk det bedre ved å bo fast hos en

forelder. Hun ble snillere og roligere. De to pratet mye sammen og «Camilla» uttrykte til søsteren sin at hun også kunne tenke seg å flytte til den ene forelderen. Flytte dit søsteren også var.

Betydningen av søsken viste seg å få sentral plass i mange av deltakernes skildringer. De fleste hadde søsken og flyttet mellom mor og far sammen med søsknene sine i korte eller lengre perioder. I datamaterialet kom det til uttrykk at søsken kunne dele samme oppfattelse av situasjonen, men også at de kunne oppleve og håndtere samme situasjon på to helt ulike måter. Flere ganger hendte det også at deltakeren indirekte sa noe om sin egen opplevelse ved å beskrive opplevelsen til et søsken.

Tabell 5

Oversikt over hvorvidt deltakerne flyttet med søsken

Deltaker	Flyttet med søsken hele tiden	Flyttet alene hele tiden	Flyttet med søsken deler av tiden
			x
	x		
	x		
	x		
			x
			x
		x	
	x		
	x		
		x	
			x
		x	
	x		
	x		
14	7	3	4

Som tabellen viser flyttet mange av deltakerne sammen med søsknene sine, hele eller deler av tiden, når de flyttet mellom to hjem. Det var kun helsøsken som flyttet sammen. Selv om søsken flyttet sammen og delte den praktiske ordningen kunne den emosjonelle opplevelsen være ulik. Deltakerens opplevelse kunne i noen tilfeller reflekteres i hva de tenkte rundt søskens opplevelse av situasjonen, slik som sitatet under viser.

Jeg tror nok at hun også synes det var vanskelig, naturlig nok, men jeg tok det mye tyngre enn hun gjorde. Så jeg kan egentlig ikke huske at hun har grått noen gang, eller uttrykt noe mye smerte koblet til det. (Mari).

Sammenligningen «Mari» gjør mellom seg selv og søsteren sier noe om begges opplevelse av situasjonen. Deltakerne snakket ofte om aspekter ved søskens personlighet og ga på den måten et bilde av hvem søsknene var og hvem søsknene var til sammenligning med dem selv. Selv om dette er Maris tolkning av søsterens opplevelse, og derfor må forstås i lys av det, er det likevel et viktig poeng om at søsken kan ha forskjellige behov og følelser knyttet til flytting mellom to hjem. Samtidig kan søsken også både dele den praktiske ordningen og det emosjonelle aspektet, slik som «Hedda» peker på:

(...) hun var litt eldre når de skilte seg så hun husker jo littegrann av når de bodde sammen. Så det er vel egentlig bare det som er forskjellen på meg og henne, men ellers så tror jeg vi har veldig lik oppfatning eller at vi tenker veldig likt rundt det.

I flere av intervjuene skildres stor grad av omsorg mellom søsken. Eldre søsken virker særlig til å ta en slags omsorgsrolle for sine yngre søsken, også etter de selv har flyttet ut og fått sin egen opplevelse på avstand. Et slikt perspektiv på omsorg er at søsken fungerer som talerør for hverandre. «Benedikte» som har flyttet ut av hjemmet kan fortsatt fungere som et talerør for sine yngre søsken dersom de synes det er vanskelig å formidle noe til foreldrene selv. «Veldig mange av de tingene hun sier til meg, kan jeg gjerne videreformidle til mamma eller gi råd til henne om hvordan hun skal ta det opp med de» (Benedikte). Denne rollen som talerør blir skildret som noe deltakerne frivillig, og kanskje også ubevisst, tok på seg. «Fredrik» skildrer noe tilsvarende for seg og sin søster.

(...) konfliktsky tror jeg også, litt sånn «people pleaser» kontra søstera mi som tar imot konflikter og vil ikke bli tråkka på tærne. Står mer opp for seg selv. Så ofte de konfliktene eller diskusjonene har gjerne hun tatt også på mine vegne.

Ansvar for egen situasjon og trivsel og opplevd forpliktelse overfor søsken ble også tematisert. «Guro» hadde ingen helsøsken, men fikk halvsøsken i begge hjem når foreldrene fant nye partnere. Når «Guro» endret flytteordning, fikk hun mindre kontakt med halvsøsknene sine på den ene siden. For henne resulterte dette i dårlig samvittighet og en følelse av at hun ikke var der nok for dem. Dette illustrerer et dilemma søsken kan bli satt i, og kanskje da spesielt eldre søsken. På den ene siden vil hun tilbringe tid med og være der for søsken i begge hjem, men på den andre siden har hun et ønske eller et behov for å endre flytteordning, fordi dette kan gjøre situasjonen enklere for henne selv.

Noen av deltakerne så søsknene sine annenhver uke eller hver fjortende dag. «Lydia» hadde to halvsøsken hos hver forelder. Hun opplevde at pendlingen mellom hjemmene ga en negativ «distanse» i relasjonen mellom henne og søsknene «(...) jeg var hun ene søstera som dro frem og tilbake da. De så jo meg i to uker og så var jeg borte i to uker». Hun beskriver at hennes søsken i de respektive hjemmene, som da var helsøsken, ble skikkelig gode venner fordi de vokste opp sammen. Hennes situasjon ble annerledes da hun ikke fikk denne kontinuiteten sammen med søsknene sine, og hun opplevde at relasjonen ikke ble så god som den kunne blitt om de hadde hatt mer tid sammen.

Forskjellen mellom helsøsken, halvsøsken og stesøsken fikk fokus gjennom deltakernes svar. Når deltakerne i starten av intervjuet fikk spørsmål om de hadde søsken, svarte de ulikt på hvem de inkluderte i denne kategorien. Helsøsken og halvsøsken blir nevnt som søsken med en gang, mens stesøsken i varierende grad blir nevnt med en gang. Noen svarer bekreftende på at de har søsken uten å si noe mer om hva slags kategori de tilhører. Skillet mellom disse kategoriene ser ut til å ha betydning for hva slags søskenforhold som ligger til grunn og hvilken betydning som kan tilskrives søsken i en situasjon hvor man flytter mellom to hjem.

De som ikke nevnte at de har stesøsken med en gang de fikk spørsmålet var i hovedsak de som bodde kortere perioder sammen med stesøsknene sine, eller de som ikke bodde med stesøsknene i det hele tatt. Dette kan indikere at de som har bodd lengre perioder med stesøsknene sine føler en større tilknytning til dem og identifiserer de som søsken i større grad. Dette virker til å være uavhengig av hvilket hjem stesøsknene befant seg, altså enten hos mor eller far. Imidlertid er ikke dette likt for alle deltakerne, fordi man også ser de som nevner alle søsken med en gang uten at de har bodd særlig lenge sammen.

Noen av deltakerne uttrykte at de opplevde å ikke komme «nær» stesøsknene sine, eller at de ikke likte dem. Følelsen av at deres forelder prioriterte stesøsken over dem selv blir også nevnt, samt sjalusi og sinne på grunn av dette. Imidlertid snakket de ikke så mye om hvorfor de ikke likte stesøsknene sine. Det er samtidig viktig å påpeke at det også forekom gode relasjoner mellom stesøsken og at de mindre gode i noen tilfeller bedret seg med tiden og i takt med barnas økende alder.

Helsøsken har en unik betydning på den måten at de i stor grad flyttet sammen mellom mor og far. Deltakerne med halvsøsken eller stesøsken flyttet ikke sammen med sine søsken, og delte derfor ikke selve flytteopplevelsen med dem. De tilbrakte i tillegg mindre tid sammen enn det helsøsknene gjorde ettersom de stort sett var samme plass til samme tid.

Dette delkapittelet har sett på temaet relasjon. For det første har det handlet om familien som system, endring av familiestruktur og dette med å forholde seg til nye mennesker innad i familien. For det andre har det handlet om familien som et sett med spesifikke relasjoner, derav særlig relasjon til foreldre og steforeldre, og hvordan ulike relasjoner kan påvirke hverandre. Det tredje og siste fokusområdet for temaet relasjon har vært betydningen av søsken. Sammen har disse delene utgjort de viktigste funnene innenfor temaet relasjon.

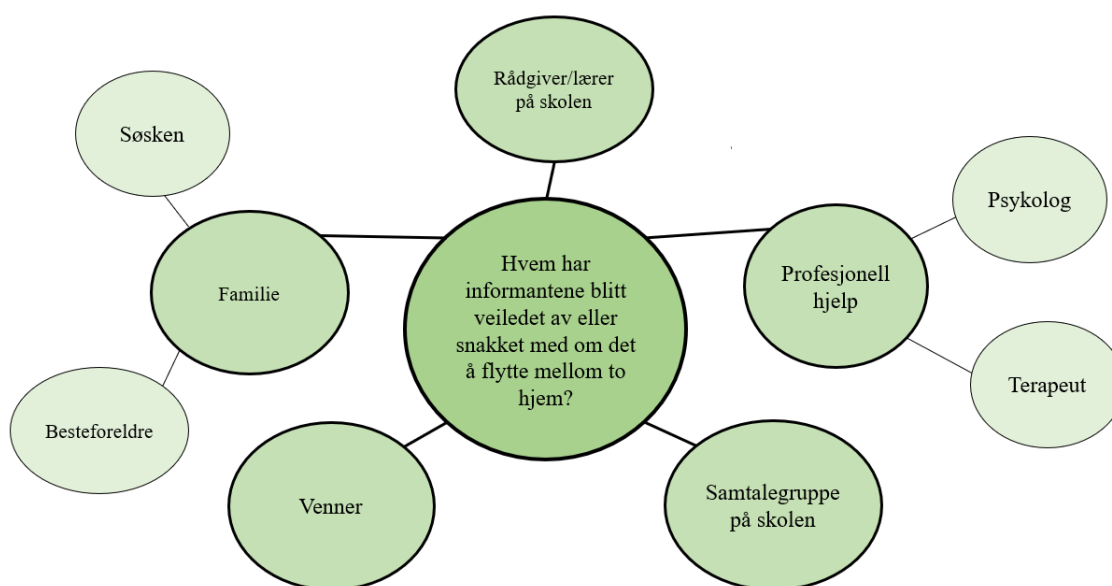
Emosjon og kommunikasjon

Samtalepartnere i flytteperioden

Flytting mellom to hjem etter samlivsbrudd er tematikk som bringer med seg ulike følelser. Mitt datamateriale viser følelser og reaksjoner som savn og lengsel, sinne, sjalusi og tristhet, men også for eksempel gjensynsglede. Som oppgaven har pekt på kunne det være vanskelig å snakke med foreldrene sine om det man følte og tenkte av hensyn til deres følelser. Det ble derfor aktuelt å undersøke om og hvem deltakerne snakket med underveis i flytteperioden som ikke var foreldrene deres. Resultatene ser du i figuren under.

Figur 4

Oversikt over samtalepartnere underveis i flytteperioden

Innad i familien var det særlig søsken deltakerne snakket med. Basert på mine data har søsken spilt en viktig rolle når det gjelder kommunikasjon rundt flytting. Flere av deltakerne oppgir at de snakket med søsken om opplevelsen av flytting både der og da, men også i årene etterpå. Samtalen med et søsken kunne være hverdagslig og spontan slik som «åh, stress jeg glemte

den ene buksen jeg skulle ha. Har du den toppen? For jeg glemte min» (Kine). Men også dypere samtaler om for eksempel bostedsordning: «(...) snakket litt med hun om det og sånn, hva hun syntes, og så begynte hun å, begynte vi å snakke litt om at jeg hadde, jeg hadde lyst til å flytte hjem og bare bo hos pappa da» (Camilla). Samtalen kunne imidlertid også forsvinne eller endre seg når et søsken man tidligere flyttet sammen med endret sin flytterutine. «Fredrik» erfarte dette og beskrev det slik «mista liksom den samtalen rundt det med flyttinga siden hun slutta å flytte». Dette kan understreke et poeng om at det er enklere å snakke om opplevelsen av flytting når man gjør det sammen og deler situasjon der og da.

Besteforeldre har også vært en kilde til samtale og støtte for noen av deltakerne. Besteforeldre var gjerne orientert om flytteordningen og hadde i tillegg blitt kjent med foreldres nye partnere og partners eventuelle barn. Besteforeldre kan sies å ha en stor fordel i form av at de kjenner barnas foreldre godt, og kan forstå aspekter i relasjonen mellom barn og foreldre som andre ikke nødvendigvis forstår like godt. De av deltakerne som benyttet besteforeldre som støtte og samtalepartnere opplevde dette som en fin ting.

Flere av deltakerne snakket også med venner om det å flytte mellom to hjem eller det å ha skilte foreldre generelt. Basert på deltakernes svar virker det ikke som dette var de «dype» samtalene, men ofte en mer hverdagslig tone og at det ble nevnt litt her og der når det var aktuelt. Et særlig viktig aspekt var å snakke med noen som forsto situasjonen eller kunne relatere til den. Mitt datamateriale viser at muligheten for å bli forstått og få utbytte av samtalen øker dersom mottakeren vet hva dette går ut på og gjerne har noen erfaringer selv. De av deltakerne som hadde venner i samme situasjon som dem selv opplevde det som enklere å snakke med dem. Samtalen med venner var ikke nødvendigvis kun en mulighet for å snakke om flytting mellom to hjem, men også en mulighet for å sammenligne seg med venners opplevelse av å flytte mellom to hjem. Sammenligningen med venner kunne gjøre at de ble mer takknemlige for sin egen situasjon og tilværelse, og hvordan de hadde det. På den

andre siden kunne sammenligning med venner, og da spesielt venner som hadde foreldre som var sammen, gjøre at de la bedre merke til ting de selv manglet eller skulle ønske at var annerledes i egen situasjon.

Utenforstående tanker, i dette tilfelle jevnaldrenes tanker om flytting mellom to hjem, kan illustrere hvorfor flere av deltakerne så på det som viktig å snakke med noen som forsto situasjonen. «Amalie» fortalte blant annet:

(...) jeg husker vi snakka mye om, folk synes vi var så heldige, som kunne flytte mellom to hjem fordi «hvis du krangla med den ene, kunne du dra til den andre». Det er jo ikke helt sånn det funker i praksis (...).

«Lydia» skildret noe tilsvarende: «(...) jeg husker venninna mi sa at «jeg håper foreldrene mine skiller seg, så jeg og kan få to julaftener og tre bursdager» (...) og så skilte de seg og, og da angra hun på at hun sa det».

Et par av deltakerne snakket med rådgiver eller lærer på ungdomsskolen.

Ungdomsskolen, som vist i tabell 3, var en periode det begynte å skje en del endringer knyttet til flytteordning. De av deltakerne som snakket med rådgiver eller lærer skildret stor nytteverdi av samtalene. De trekker blant annet frem verdien av å snakke med en nøytral, utenforstående part. Et annet tilbud i regi av barneskolen var samtalegrupper for de som bodde i to hjem. Slike samtalegrupper består ofte av helsesøster eller annen helsefaglig ansatt tilknyttet skolen som fasiliteter for samtalene. Et par av deltakerne fortalte at de hadde vært på et slikt tilbud. De husker det som et fint tilbud der de hadde mulighet til å høre hvordan jevnaldrende hadde det i samme situasjon, og der det også var et åpent rom for å fortelle om egne erfaringer hvis man selv ønsket det.

Profesjonell hjelp i form av psykolog eller terapeut ble også anvendt for et par av deltakerne. Ifølge mitt datamateriale kunne psykologen eller terapeuten for eksempel brukes

til å snakke med foreldre om det som var vanskelig, hjelpe til med å sortere tanker, få en annens blikk på situasjonen og finne andre løsninger, for eksempel rundt bostedsordning.

Flere av deltakerne forteller imidlertid at de ikke følte et behov for å snakke med noen om opplevelsen av flytting. Det kan være flere årsaker til dette. Noen av deltakerne trekker frem at de ikke er noe glad i å snakke om egne følelser og at det ikke falt dem naturlig å fortelle andre hva de tenkte og følte. Andre følte ikke noe behov om å prate om det, fordi de ikke kjente til noe annet. Flere av deltakerne hadde flyttet mellom to hjem siden de var veldig små, og de hadde ingen annen tilværelse å sammenligne med. For noen av deltakerne tok det tid før de snakket med noen om det. Noen husker ikke hvorvidt de pratet med noen tidlig i oppveksten og er usikre på hvor mye det egentlig ble snakket om.

Ifølge mine funn har deltakerne benyttet seg av flere samtalepartnere underveis i flytteperioden. Flere deltakere har også kombinert flere av disse aktørene.

Snakke om opplevelsen av flytting med foreldre som ung voksen

Jeg spurte samtlige deltakere om de som unge voksne, altså etter fylte 18 år eller etter de hadde stoppet å flytte mellom to hjem, hadde snakket med foreldrene sine om opplevelsen av å flytte mellom to hjem i oppveksten. Mine funn viser at deltakerne i varierende grad har snakket med foreldrene sine som unge voksne. Samtidig er det viktig å presisere at det for noen av deltakerne var kort tid siden de flyttet ut av hjemmene, og derfor kanskje ikke har fått anledning til en slik samtale med foreldrene enda.

Omtrent halvparten av deltakerne oppgir at de ikke har snakket noe særlig med foreldrene sine om opplevelsen av flytting i oppveksten. En deltaker kommenterte at det ikke opplevdes som et behov å snakke med foreldrene om det, og at det også kunne være litt rart å snakke om med foreldrene ettersom de var en av «partene» det handlet om. Alderen til deltakerne på tidspunktet foreldrene gikk fra hverandre ser ikke ut til å spille noen rolle i hvorvidt de har snakket med foreldrene som unge voksne.

Noen av deltakerne oppgir at de har snakket mest eller utelukkende med den ene forelderen. Det virker som det er relasjonelle og emosjonelle forhold som ligger til grunn for at deltakerne har snakket med en av foreldrene. Det kunne for eksempel tilskrives et veldig godt og nært forhold med en forelder, eller et krevende forhold med en forelder. I mitt datamateriale er det mor som trekkes frem som forelderen deltakeren har snakket mest med. De fleste deltakerne oppgir imidlertid ikke noen årsak for at de ikke snakket like mye eller noe i det hele tatt med far. Felles for de deltakerne som snakket med en forelder var at de flyttet fast til moren sin i løpet av eller mot slutten av flytteperioden. Når det gjelder hvem som tok initiativet til å snakke om tematikken, ble det trukket frem av deltakerne at samtalen gjerne oppstod naturlig.

Noen få deltakere oppgir at de har snakket med begge foreldrene sine og at det har vært en del kommunikasjon rundt dette. Kun en av fjorten deltakere hadde selv tatt initiativ til en ordentlig prat med foreldrene. Deltakeren hadde i denne samtalen fortalt hva som hadde vært vanskelig og hva som hadde vært positivt med flyttesituasjonen etter at foreldrene gikk fra hverandre. Deltakeren hadde i tillegg gitt foreldrene tilbakemeldinger på hva som kunne gjort situasjonen bedre.

Et par av deltakerne trakk frem at forståelsen og innsikten i hvorfor foreldrene gikk fra hverandre ble større når de ble eldre eller flyttet ut, og at de da fikk muligheten til å snakke med foreldrene som unge voksne uten den pågående flyttesituasjon. De fikk med andre ord mer informasjon om ulike aspekter ved foreldrenes forhold jo eldre de ble, og det skildres som en mer moden samtale mellom voksne enn en samtale mellom barn og forelder.

«Jonas» skildret at han kunne snakke med begge foreldre om opplevelsen av flytting, men at samtalene kunne forløpe seg ulikt fra hvem han pratet med. Der han skildrer åpen kommunikasjon med mor, kunne samtalene med far være annerledes: «Jeg kan snakke med

han om det, men aldri på en sånn måte hvor jeg liksom sier «ja, det var litt tungt for meg, pappa» (Jonas)

Sitatet sier noe om at samtalen om opplevelsen av å flytte mellom to hjem kan påvirkes av hvilken av foreldrene man snakker med eller at relasjonelle eller emosjonelle faktorer spiller inn i denne samtalen.

Dette delkapittelet har sett på temaet emosjon og kommunikasjon. Undertemaet samtalepartnere i flytteperioden viser at deltakerne benyttet flere ulike samtalepartnere. Basert på datamaterialet er rådgiver/lærer på skolen, profesjonell hjelp ved terapeut og psykolog, samtalegrupper på skolen, venner og familie de aktørene som er trukket frem. Særlig venner i samme situasjon som dem selv og søsken blir trukket frem som hyppige samtalepartnere. Undertemaet som omhandler hvorvidt deltakerne har snakket med foreldrene sine som unge voksne om opplevelsen av flytting, viser at omtrent halvparten ikke har snakket noe særlig med foreldrene som unge voksne, en del har snakket med én av foreldrene og én deltaker tok initiativet til en ordentlig prat med foreldrene.

Aldersperspektiv og livsløp

Det siste temaet jeg skal presentere er aldersperspektiv og livsløp. Som mine funn har vist, spiller alder inn som en viktig faktor for opplevelsen av flytting. Jo eldre deltakeren ble, jo flere faktorer ble sentrale. Mange av deltakerne skildret økt samvær med venner, fritidsaktiviteter, jobb og kjæreste. Ungdomstiden kan være en tid preget av mange valg og prioriteringer, og deltakerne skildrer også dette i kombinasjon med flytting mellom to hjem. Livsløp handler i denne sammenhengen om hva slags påvirkning foreldrenes samlivsbrudd kan ha for deltakerne videre i livet, ettersom flytting mellom to hjem ikke nødvendigvis kun preger oppveksten og denne fasen av livet. I det følgende vil jeg presentere mine funn innenfor disse områdene.

Koordinere skole, sosialt liv, fritidsaktiviteter og jobb med flytting

Flere deltakere skildret at det var flere faktorer i livet jo eldre de ble som gjorde at hverdagen måtte koordineres og planlegges i større grad. Særlig aktuelt var tid til venner og fritidsaktiviteter, men også jobb og kjæreste fikk større plass i livene deres.

Flere av deltakerne fortalte at de drev med fritidsaktiviteter i barne- og ungdomsårene. I ungdomsårene er slik aktivitet ofte mer selvstyrt og med mindre innblanding fra foreldre. Det blir også i større grad ungdommens ansvar å komme seg til og fra aktiviteten, og prioritere tiden sin på dette. Noen av deltakerne skildret at fritidsaktiviteten krevde såpass mye tid at det kunne påvirke opplevelsen av å skulle flytte mellom mor og far. Dette kunne handle om at treninger eller øvelser kolliderte med flyttedagen og at dette ble et ekstra stressmoment den aktuelle dagen. Det kunne også handle om at man opplevde at man kanskje ikke fikk vært så mye med forelderen sin som man skulle ønske. For «Even» tok fritidsaktiviteten mye av hans tid, og som han selv skildret i intervjuet ble det også vanligere mot slutten av ungdomsskolen eller starten av videregående å være mer med venner i helgene.

Hvis jeg bare skulle være hos pappa fra torsdag til tirsdag da (...) jeg spilte jo fotball og, og så var det kanskje trening på torsdag da, og så skulle du noe med venner på fredag eller lørdag og så var det fotballtrening på søndag igjen, og da får man jo nesten ikke sett han til slutt liksom. (Even).

Noen av deltakerne trakk frem at aktiviteter spilte en viktig rolle for dem i hverdagen og for håndtering av flyttesituasjonen. «Camilla», «Dina» og «Niklas» trekker særlig frem dette. «Camilla» trekker frem at aktiviteten var en «fast ting», noe konstant, som hun hadde uansett hvor hun bodde. Dette ga henne en kontinuitet der mange andre ting i livet endret seg. «Dina» og «Niklas» peker på aktivitetene som et fristed der de kunne koble av og holde på for seg selv. Skole og jobb trekkes også frem som noe som tar mye tid i ungdommens hverdag og at det kan gå utover tiden de har med foreldrene. Deltakerne skildret at de opplevde det som

dumt å få mindre tid med foreldrene for eksempel på grunn av at de begynte å jobbe ved siden av skolen.

Flere av deltakerne fortalte at de brukte mer tid med venner i ungdomsårene. Noen av disse skildret at de følte de sto i et dilemma der de måtte prioritere mellom tid med foreldrene og tid med venner. Det kunne handle om overnattingsbesøk hos venner, fest eller finne på noe med venner etter skolen eller i helgene. Som oppgaven har pekt på tidligere kunne geografisk avstand til venner fra hjemmene hindre eller begrense sosial omgang med venner. «Kine» skildrer at selv om hun kunne være oppgitt over lang avstand til venner fra forelderen, kunne hun likevel få dårlig samvittighet eller føle på at hun prioriterte venner overfor tid med forelderen. Lignende perspektiv ble skildret for kjæresteforhold. En av deltakerne skildret overnatting hos kjæresten som å «ta en dag» fra en av foreldrene, og at det opplevdes dumt og kjipt.

Implikasjoner for livet videre

Selv om denne oppgaven hadde en retrospektiv tilnærming med hensikt å se på opplevelsen av flytting mellom to hjem tilbake i tid, kom det frem noen aspekter og refleksjoner som ser frem i tid. Det er fremdeles ordninger og rutiner som praktiseres, og hensyn som tas. I det følgende vil jeg gå gjennom mine funn på området.

Jul annethvert år i voksen alder

Når jeg spurte deltakerne om opplevelsen av høytider og ferier i to hjem, ble det tydelig at det er noen rutiner og tradisjoner som forblir de samme selv om man har flyttet ut av hjemmet. Det er for eksempel slik at de aller fleste deltakerne opprettholder ordningen med å feire jul annethvert år hos mor og far. Flere oppgir at «sånn har det alltid vært». Julen som høytid skiller seg tydelig fra de andre høytidene og feriene, og dette kan handle om at julen har stort fokus på familiesamvær. Flere av de som opprettholder denne ordningen flyttet fast til den ene forelderen i løpet av ungdomsskolen eller videregående. At flytteordningen endret

seg i løpet av oppveksten, ser ikke ut til å ha hatt stor betydning for organiseringen av julefeiringen. De fleste deltakerne fortsatte med jul hos annenhver forelder uansett. Noen av deltakerne opplevde julen som sår og vanskelig når de flyttet mellom to hjem i oppveksten. De av deltakerne som uttrykte dette har også opprettholdt ordningen med annethvert år hos mor og far.

Besøke begge foreldrene når man er «hjemme» på ferie

Nesten samtlige deltakere var studenter på intervjuetidspunktet. Som student har man gjerne perioder der man kommer hjem og besøker foreldrene. En av deltakerne fortalte hvordan det å ha to hjem kan påvirke perioden man er hjemme på ferie eller på besøk i voksen alder. Skildringen handler om å prioritere og balansere tiden sin slik at man får sett begge foreldrene mens man er hjemme. Dette er særlig aktuelt der deltakeren er hjemme på besøk i kortere perioder.

Jeg vil jo se mamma og pappa jeg og, men plutselig så skal du ting og så rekker du ikke innom begge steder, og da kan det bli litt sånn at de blir skuffa over det da. Og det kan jo ha vært litt slitsomt innimellom (Even)

Forskjellen fra tidligere er at det nå ikke foreligger et system som sikrer at deltakeren får sett begge foreldrene jevnlig. Fordeling og disponering av tid er i mye større grad deltakerens ansvar. Selv om dette ikke var fokus i mange av intervjuene er det verdt å merke seg, fordi dette illustrerer hvordan en flyttesituasjon kan påvirke opplevelsen av å komme hjem eller være hjemme særlig kanskje de første årene etter man har flyttet ut. Det er samtidig viktig å påpeke at det ikke nødvendigvis er slik for alle.

At foreldre kan møtes

Foreldres relasjon og samarbeid i oppveksten og i løpet av flytteperioden var tema i flere av intervjuene. For noen av deltakerne kunne foreldre møtes på barnas fritidsaktiviteter og i noen tilfeller til og med feire jul sammen. For andre var ikke dette aktuelt. En av

deltakerne skildret hvordan foreldrenes relasjon påvirker hennes opplevelse av for eksempel begivenheter som bursdagsfeiring selv som ung voksen. Hun forteller detaljert hvordan dette kan arte seg og hvilke problemstillinger og tanker og følelser som kan oppstå i forbindelse med dette. Jeg har satt sammen hennes betraktninger i utdraget nedenfor.

(...) for eksempel når det er bursdager og sånn, så liker jeg veldig å samle familien på dagen min da. (...) du merker på begge foreldrene, men spesielt faren min, at dem er liksom veldig ukomfortable når de er i samme rom da. Så det er litt sånn.. det blir veldig problematisk for meg, fordi jeg igjen da føler at jeg på en måte må velge hvem jeg skal være med på dagen min. (...) hvis jeg velger pappa da, så blir det litt trist med tanke på at da føler mamma seg litt utelatt da. (...) spesielt da jeg ble 18, så virka det som at begge fikk ti kilo av skuldrene for da slapp de å ha noe faktisk med hverandre å gjøre, med mindre jeg ville ha begge to med på noe liksom. (...) etter vi hadde feiret bursdagen når jeg ble nitten, sa han liksom sånn at «neste år så feirer vi to ganger isteden, istedenfor å være sammen alle sammen da».

For deltakeren ble det problematisk at foreldrene synes det var ubehagelig å møtes, og det ble også ekstra tydelig på bakgrunn av farens uttalelser. Det vil være flere begivenheter gjennom livet der det er naturlig at foreldre møtes, slik som avslutning på studie, bryllup og dåp. Som utdraget over viser kan det oppstå problemstillinger, tanker og følelser knyttet til dette for «barnet» som ikke lenger er ett barn, men som fortsatt er barnet til foreldrene sine og som ønsker å samle de.

Tanker rundt eget fremtidig familieliv og lærdom av situasjonen

Noen av deltakerne skildret stor forståelse for at flere situasjoner måtte være vanskelig for foreldrene eller steforeldrene å håndtere, sett i ettertid. Som følge av refleksjonene deltakerne gjør seg som unge voksne, peker de på hva slags lærdom de tar med seg videre i livet. «Benedikte» er en av de som peker på hva hun har lært av å flytte mellom to hjem. Hun

forteller at hun har erfart at det å bo i to hjem kan fungere bedre enn å bo i ett hjem der ting ikke fungerer, og at relasjoner kan bli bedre ved at de får avstand. Videre skildrer hun at hun har lært seg å si ifra når hun mener at foreldrene sier ting de ikke burde. I samme tankerekke deler hun noen av sine fremtidstanker, som jeg har gjengitt i utdraget under.

Så tenker jeg jo en del på meg selv og hva jeg vil. «Hva skal jeg gjøre den dagen jeg skal få barn?». For jeg vil jo ikke at noen skal oppleve at foreldre går fra hverandre, men du kan igjen ikke styre det. Så du kan på en måte ikke unngå å få samboer eller barn fordi du er redd for at det skal skje. (Benedikte)

Utdraget illustrerer hvordan opplevelsen av å flytte mellom to hjem kan bidra til å forme tanker og følelser rundt fremtiden og samlivet, og hvordan det følgelig former personen.

«Mari» beskrev for eksempel at flyttesituasjonen har «bidratt til å gjøre meg til den personen jeg er». Noen av deltakerne peker på at samtidig som de flyttet ut og etter hvert fikk flyttesituasjonen på avstand, begynte de også å reflektere mer over barndommen og hvordan ting var.

Dette delkapittelet har sett på temaet aldersperspektiv og livsløp. Datamaterialet viser at økt alder og ungdomstid er preget av mer tid utenfor hjemmet, der skole, sosialt samvær med venner, fritidsaktiviteter, jobb og kjæreste er faktorer som blir viktigere og som tar mer plass i livet. De opplever at de står i dilemmaer der de må prioritere sin tid mellom foreldrene og tid til andre aktiviteter. Jul annethvert år hos mor og far i voksen alder, besøke begge foreldrene når man er «hjemme» på ferie, at foreldrene kan møtes og tanker om eget fremtidig familieliv og lærdom av situasjonen er aspekter deltakerne reflekterer rundt når det gjelder implikasjoner for livet videre.

Diskusjon

Gjennom dette kapitlet skal jeg diskutere oppgavens overordnede problemstilling: «Hvordan ser unge voksne tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten?» Mer spesifikt skal jeg med bakgrunn i teoretiske perspektiver og perspektiver på regulering av familien drøfte og diskutere resultatene som fremkommer i denne oppgaven. For dette vil oppgavens forskningsspørsmål være sentrale.

Jeg vil starte diskusjonen med å gjenta James, Jenks og Prout (1998, s. 207-208) sine betegnelser om barn som «human becomings» og «human beings». Disse betegnelse sier ikke bare noe om hvordan vi kan posisjonere barn i hierarkiske systemer, men hvordan vi legger dem egenskaper og forstår eller tar hensyn til deres tanke- og følelsesliv. Betegnelsen «human becomings» innebærer å betrakte barn som mennesker som er i ferd med å bli til. Ifølge dette perspektivet er barn uferdige voksne som har store mangler og er i dårlig stand til å tenke fornuftige og rasjonelle tanker. Ulempen med å se på barn som «human becomings» er at vi kan risikere å undertrykke barns reaksjoner og ytringer. Det kan for eksempel være slik at man forstår ytringene som noe typisk for barnets alder, istedenfor å anerkjenne ytringen som et uttrykk for barnets opplevelse av en situasjon eller relasjon. Den andre betegnelsen «human beings» anerkjenner og betrakter derimot barnet som et helt og kompetent menneske. Det betyr også at barnets ytringer og reaksjoner skal forstås slik de kommer til uttrykk av barnet i den alderen og situasjonen barnet er. Ulempen med dette perspektivet er imidlertid at vi ikke tar i betraktning at barns forståelse av egen og andre menneskers situasjon har sine begrensninger fordi de har begrenset erfaring og begrenset oversikt og stadig utvikler sine kognitive ferdigheter. Med andre ord kan vi ved en slik tankegang overvurdere barns evne til å forstå seg selv og omgivelsene, som igjen kan gjøre at vi undervurderer barns behov for bistand, tilrettelegging og omsorg.

Som tidligere nevnt har Piaget (2008) vært en talsmann for at det forekommer fastsatte utviklingsstadier i barns utvikling. Piagets fokus på utviklingsmessige stadier kan forsterke ideen om at barn er uferdige og ukomplette fordi de hele tiden er på vei mot neste stadiet. Piaget vektlegger i liten grad betydningen av den sosiale og kulturelle situasjonen barnet befinner seg i, og tematiserer heller ikke hvordan barn ofte tilpasser seg sine omsorgspersoner og indirekte styres av deres behov. Dette gjør at Piaget i mindre grad tar hensyn til barnets omgivelser og muligheter mens det er barn, og vil følgelig plassere han nærmere betegnelsen «human becomings». Samtidig har Piaget gjennom sin forskning på blant annet barns lek og samvær med jevnaldrende hatt et fokus på å forstå hvordan barn tenker og handler «her og nå», som derimot drar han i retning av barnet som «human beings».

Fokuset på tidlige relasjoner, tilknytning og emosjonelle bånd finner vi særlig hos Bowlby (1973). Han var opptatt av barns tilknytningsatferd mens de er barn, noe som kan leses som et fokus på barn som «being». Likevel ser man også perspektivet om barn som «becoming» hos Bowlby, da han også var opptatt av hvordan tilknytningsatferd og relasjonelle erfaringer som barn kan få konsekvenser for tilknytningsrelasjoner og emosjonell dynamikk senere i livet. Vygotsky (2012) og Packer (2017) har et utvidet fokus på den sosiokulturelle konteksten, og på å forstå barn i den situasjonen de befinner seg. Dette sier oss at barnet som «being» har forrang i Vygotsky og Packers tankegang. De har også i likhet med Bowlby (1973) fokus på betydningen av viktige ressurspersoner rundt barnet. Packer (2017) fremhever blant annet betydningen av familien og skolen som viktige sosiale institusjoner for barn i den midtre delen av barndommen. Judy Dunn (2002) trekker frem at søsken kan ha utviklingsmessig innflytelse på hverandre. Disse perspektivene understreker et fokus på hva som er viktig for barn mens de er barn. Vygotsky, Packer, Dunn og etter hvert Rogoff (1995) har en forståelse av at individuell utvikling og læring må studeres i lys av sosial kontekst. Rogoff (1995) sitt fokus på det sosiokulturelle perspektivet og at man også må ta i betraktning

samfunnets utvikling, bryter med det individfokuset man finner hos Bowlby og Piaget. Samfunnets utvikling er viktig for hvordan synet på barn konstrueres og videre på hvilken måte samfunnet legger til rette for delt bosted.

Som Angel (2010, s. 141) peker på, er nåtidens syn på barn preget av å se på barnet som «being». Gjennom diskusjonen vil jeg ha med dette perspektivet og se hva slags betydning det har i praksis for barn som flytter mellom to hjem.

Relasjonsperspektivet i en flytteoppvekst

Det som viste seg å bli et sentralt poeng i mine resultater er brudd og etablering av relasjoner og relasjonelle konstellasjoner. De fleste deltakerne opplevde at foreldrene fikk nye partnere og flere opplevde også at foreldrene fikk barn med ny partner. Det å være vitne til at mor eller far «bytter ut» ens egen far eller mor eller prioriterer den nye partneren fremfor seg selv kan bidra til at barnet opplever sin egen relasjon til foreldrene som truet. Dette kan bidra til å forklare hvorfor flere deltakere skildret at det kunne være krevende å forholde seg til foreldres nye partnere, eller hvorfor de vegret seg for å starte en ny familie eller bli med i en ny familiekonstellasjon. Det kan virke som barnets relasjon til foreldrene sine ofte tas for gitt som en del av familien som system når foreldrene er sammen. I henhold til dette er Aarseth (2018) beskrivelse av den «nye intimiteten» sentral. Hun poengterer blant annet at hver relasjon innad i familien nå forventes å stå på egne bein, uavhengig av familiens felles emosjonelle bånd.

Når de spesifikke relasjonene blir viktigere og mer intime kan det tenkes at presset som barn opplever om å ta hensyn til foreldrene blir større. Basert på mitt datamateriale er inntrykket at deltakerne tok ansvar for relasjonene sine mens de var barn, og ønsket å opprettholde relasjonene sine også i fremtiden når de ble eldre. De pekte ofte på en slags ansvarsfølelse for at foreldrene var alene, at foreldrene ikke fikk tid med dem og at foreldrene ble lei seg. Det ga også mye dårlig samvittighet hos barna om de ikke klarte å «oppfylle»

foreldrenes behov og ønsker, selv om dette ofte var utenfor deres kontroll. Dette sier oss noe om at barna kontinuerlig jobbet for å opprettholde et nært emosjonell bånd til egne foreldre, uavhengig om foreldrene hadde nye partnere eller ikke. Det blir nærliggende å tenke at en slik tidlig ansvarsfølelse for egne relasjoner og tilknytning (eller følelse av plikt for andres følelser) kan ha betydning for barns eget følelsesliv der og da, men også for utviklingen av ansvar for relasjoner og tilknytning til andre i fremtiden. I henhold til dette kan barns medbestemmelse og medvirkning, som skal sees i sammenheng og vurderes opp mot foreldrenes rettigheter, få konsekvenser for barnets ansvarsfølelse. Det kan for eksempel bli slik at barnet kjenner på et ansvar for foreldrenes trivsel og velbehag, fordi de har valgt løsninger som går på bekostning av foreldrenes ønsker.

Askland og Sataøen (2019, s. 60) peker på at tilknytningen har en «livslang utviklingslinje». Etter tilknytning i sped- og småbarnsalderen, vil neste steg være å knytte nære følelser til jevnaldrende og venner, og senere også en livspartner. «En sunn og god tidlig tilknytning som er i samsvar med de idealene som hersker i barnets kultur, gir barnet bedre forutsetninger for å knytte seg til andre senere» (Askland og Sataøen, 2019, s. 60). Hva som preger en god tilknytning vil være farget av vår egen bakgrunn, og kulturelle og sosiale verdier i samfunnet. Tilknytning som et livstema ser barnet i lys av både «being» og «becoming». Barnet er avhengig av en god og trygg tilknytning mens de er barn, men også fordi dette bidrar til å legge et grunnlag for tilknytning i fremtiden.

Den tidlige tilknytningen er knyttet til familien og de primære omsorgspersonene. Som nevnt kan familien ha ulik struktur og funksjon, og dette er spesielt aktuelt for barn som flytter mellom to hjem. Som resultatene viser, opplevde de aller fleste av deltakerne endringer knyttet til familiestruktur etter foreldrenes brudd. Noen opplevde dette allerede i sped- og småbarnsalderen. Nye mennesker inn, og sett av nye relasjoner som danner familien (Moxnes, 1990). I denne situasjonen kan det tenkes at tilknytningen mellom barn og foreldre settes litt

på prøve, særlig dersom forelderen i tillegg til å opprettholde en nær tilknytning til eget barn, også skal etablere egen tilknytning til ny partner, felles barn med partner og/eller partners barn. Aarseth (2018) peker på at det kreves en innsats for å opprettholde eller styrke emosjonelle bånd. For barn som flytter mellom to hjem vil det være naturlig å tenke at innsatsen som legges ned for relasjonene, særlig mellom barn og forelder, er spesielt viktig. For små barn som ikke har etablert en god nok forståelse for tid og sted, og som heller ikke kan kommunisere jevnlig ved bruk av for eksempel medier, kan det å flytte jevnlig mellom mor og far bety avstand og små brudd i deres tilknytningsforhold.

Som det pekes på av Packer (2017) vil barn i den midtre barndommen lære seg å skjule sine egentlige følelser. Reguleringen av følelsesuttrykk er viktig i mange sosiale sammenhenger, men dersom denne atferden blir gjennomgående for barn og unge, kan det utvikle en tendens til å undergrave ens egne behov, tanker og følelser i forhold til andre mennesker. I tillegg kan det tenkes at det blir vanskeligere for foreldrene å fange opp barn og unges misnøye ettersom barnet vil prøve å skjule hvordan de egentlig har det eller hva de egentlig mener. Flere av deltakerne pekte på at de tok mye hensyn til foreldrenes følelser og at dette ofte gikk på bekostning av hva de selv ønsket. Å beskytte foreldrenes følelser og opptre lojalt og trofast overfor foreldrene handler også mye om dette emosjonelle båndet, tilknytningen, som relasjonene bygges på. I tillegg til at barn og unge vil lære seg å skjule sine egentlige følelser, peker Packer (2017) på at eldre barn også vil utvikle evnen til hypotetisk og kontrafaktisk tenkning. Ifølge mine resultater kan dette kobles til deltakernes tanker om potensielle reaksjoner og følelser hos foreldrene. Uttalelsen til «Dina»: «Kommer han til å bli lei seg? Kommer han til å tenke at jeg er mindre glad i han?» illustrerer dette godt.

Videre viser resultatene i denne oppgaven at søskenrelasjoner har stor betydning i en situasjon der man flytter mellom to hjem. Skildringene understreker for eksempel viktigheten av kontakt og samvær med søsken for opprettholdelse av en nær emosjonell relasjon.

Barneloven (1981) sier ingenting om barns rettigheter til samvær med egne søsken, for eksempel dersom foreldrene skiller lag. Enten man legger til grunn synet på barn som «being» eller som «becoming» vil et slikt (manglende) fokus på en vesentlig del av barns oppvekst, søsken, undergrave en viktig komponent for barn mens de er barn. Perspektivet om søskens relasjon og mulighet for samvær er lite aktualisert i tidligere forskning. Det kan virke som betydningen av søsken er noe som fort blir litt glemt, fordi fokuset i stor grad er på foreldre og barn. Dette strider imidlertid mot flere teoretikers fokus, nemlig at kompetente andre og jevnaldrende er viktig for barns utvikling. Eldre søsken blir i resultatene skildret som både en omsorgsperson og et talerør for yngre søsken. Dette kan man se i sammenheng med Vygotsky (2012) sitt fokus på kompetente andre, her ved eldre søsken, og hvordan denne relasjonen kan virke positivt for barns utvikling. Piaget (1972) sitt fokus på samvær med jevnaldrende gjennom for eksempel leken kan også knyttes til betydningen av søsken. Dunn (2002) støtter opp under både Vygotsky og Piaget med sin forskning som viser at søskens interaksjon med hverandre gjennom oppveksten kan bidra til utvikling både av relasjonen og hos enkeltindividet.

Viktigheten av å snakke med noen som forstår hva flytting mellom to hjem går ut på står igjen som noe sentralt både i samtale med søsken og venner. Mitt datamateriale peker på at det er enklere for søsken å prate om opplevelsen av flytting når de flytter sammen og deler den opplevelsen. I motsetning til venner, vil søsken på mange måter ha en fordel i at de deler de samme foreldrene, eller hvertfall en av foreldrene. Slik kan søsken også snakke sammen om det som angår foreldre og det som er mer internt anliggende for familien som utenforstående ikke har samme mulighet for å forstå eller sette seg inn i. Særlig i større og kompliserte familiestrukturer kan søsken ha en fordel av hverandre for å dele sine synspunkter om blant annet endringer og relasjoner.

Som resultatene viser, var det særlig andre jevnaldrende deltakerne snakket med og delte erfaringene sine med. Her kan vi igjen knytte an til Vygotskys teoretiske perspektiv; hans fokus på språkets viktige mekanisme i mellommenneskelige relasjoner og den betydningen han tillegger jevnaldrende. Basert på mine resultater ser det ut til at barn og unge bruker sitt sosiale miljø på en bevisst måte, ved at de søker seg til noen som har mulighet for å forstå dem og da ofte relasjoner som preges av horisontal symmetri. Det kan tenkes at den kontrollen, makten og innflytelsen voksne, eller foreldre spesielt, har overfor barn gjør at barna ikke søker seg til dem. Samtidig er det også slik som en deltaker uttrykte at foreldrene «er jo en av partene liksom». Horisontale relasjoner gir også et større sammenligningsgrunnlag (Tetzchner, 2012, s 579). Barn og unge som har samme erfaring og som deler sine tanker og følelser med hverandre, vil også ha et større sammenligningsgrunnlag. Et sammenligningsgrunnlag som bunner ut i en forståelse og aksept for den andres situasjon vil kunne tilby en viktig fellesskapsfølelse.

Basert på mine resultater er samvær og kontakt med søsken viktig der og da, altså i oppveksten, men også for den fremtidige søskenrelasjonen. Man kan også spørre seg: hvis ikke de voksne, foreldrene, fasiliteter for at søsken kan omgås og således utvikle og opprettholde sin relasjon, hvem faller ansvaret på da? Er det barn og unges ansvar å opprettholde kontakt med egne søsken som de ser og bor med eksempelvis hver fjortende dag?

Forskningsspørsmålet «Hvordan beskriver unge voksne opplevelsen av å flytte mellom to hjem i oppveksten?» må sees i sammenheng med hvilke faktorer og aspekter som har påvirket denne opplevelsen. Relasjonsperspektivet i en flyttesituasjon fremstår som særlig viktig og ser ut til å ha stor betydning for den enkeltes opplevelse av flytting mellom to hjem. Dette gjelder først og fremst endring i familiestruktur, endring i spesifikke relasjoner og betydningen av søsken. Det er imidlertid viktig å presisere at opplevelsen av flytting ikke

nødvendigvis kan sees på som én opplevelse, men som en langvarig prosess der også individuelle forskjeller ligger til grunn. En slik individuell forskjell kan være tidspunktet foreldrene gikk fra hverandre.

Den komplekse medvirkningen og beslutningstakingen

En dimensjon som barneloven vier større oppmerksomhet enn barns relasjon til søsken, er barns rettigheter og mulighetsrom når det gjelder medvirkning og medbestemmelse. Fokuset på medvirkning og medbestemmelse i barneloven understreker at man skal ta barn på alvor mens de er barn, og at de har en stemme og en myndighet i eget liv. Betegnelsen «human being» passer inn i denne forståelsen, der barnet er et fullstendig, kompetent og aktivt individ som er i stand til å ta gode valg for seg selv.

Før jeg adresserer de praktiske aspektene ved medvirkning og medbestemmelse for barn som bor i to hjem vil jeg innta et mer overordnet perspektiv. Barns medvirkning handler ikke bare om barnets ønsker og behov og hvorvidt de blir hørt eller ikke, men om familien som system eller struktur. Familiens struktur og organiseringen av hverdagslivet ser ut til å ha betydning for barn og unges mulighet for medvirkning og medbestemmelse. Mine resultater viser at det er mange tilfeller av «nye» og komplekse familiesituasjoner. Inni denne komplekse familiesituasjonen finner vi barnet som aktør og individ, og som med økende alder utvider sitt sosiale nettverk og får nye behov. Noen av de sosiale nettverkene har barnet uavhengig av hvor de bor den bestemte uka, slik som for eksempel skolen, mens andre sosiale nettverk, som venner og fritidsaktiviteter, er lokalisert nærmere det ene eller andre hjemmet.

Hverdagens praktiske organisering og de sosiale nettverkene setter rammer for personlige relasjoner. Geografisk avstand og flytteordning kan ha betydning for hvor mye tid barnet får sammen med sine omsorgsgivere og søsken, og hvorvidt de tillates å «lande» i hjemmet. Resultatene har også vist at relasjonen mellom forelder og forelders nye partner kan ha innvirkning på relasjonen mellom forelder og barn. I komplekse og store, men «løser»

familiestrukturer, som vist i tabell 4, vil det være ulike former for relasjoner. Noen relasjoner, som foreldre og barn, eller forelder og ny partner, vil ofte involvere sterke følelsesmessige bånd, mens andre relasjoner innad i familien vil være preget av mindre følelsesmessig tilknytning. Hvis vi skal koble dette til barnets medvirkning og medbestemmelse for flytteordning og bosted, kan det kanskje tenkes at det er lettere å få gehør for egne synspunkter hvis det ikke er rigide og intime familiestrukturer? I en mer rigid familiestruktur med færre og sterkere emosjonelle bånd innad i familien vil kanskje også terskelen være høyere for å uttrykke seg eller endre på ordninger. Dette kan handle om at man tar mer hensyn til de man har sterkere følelsesmessig tilknytning til, satt på spissen; de man er mest redd for å miste. Blir presset på barn om å ta hensyn til foreldrene større når forholdene er mindre og relasjonene blir mer intime? Eller blir presset større og relasjonene mer intime når forholdene er større? I lys av Aarseths (2018) påpeking av «den nye intimiteten» med fokus på emosjonelle bånd og mine resultater, er det helt tydelig et behov for å se barns mulighet for medbestemmelse og medvirkning i lys av hvilke familiekonstellasjoner eller familiestrukturer som ligger til grunn.

Forskningsspørsmålet «Hvordan fremstår barn og unges mulighet for medvirkning og medbestemmelse i eget liv knyttet til bosted og flytting etter samlivsbrudd?» kan basert på mine resultater deles inn i to dimensjoner. Den første dimensjonen handler om opplevelsen og muligheten til å få være med å bestemme eller påvirke situasjonen. Den andre dimensjonen handler om det å faktisk skulle bestemme noe eller ta et større valg.

Jeg vil i det følgende ta for meg den første dimensjonen, derav opplevelsen og muligheten til å få være med å bestemme eller påvirke situasjonen. En av deltakerne skildret at hun syntes det var veldig positivt å få «stemmerett i eget liv». Utsagnet handler på mange måter om muligheten til å ivareta egne behov, ha innflytelse over eget liv og det å bli tatt på alvor. Medbestemmelse kan fungere som en mulighet for selv-posisjonering i en kompleks

familiestruktur. Med dette mener jeg at barnet aktivt kan ta stilling til egne behov og ønsker, og på den måten se sin egen tilværelse i lys av hvordan det er å flytte mellom to hjem.

Vygotsky knytter særlig ungdomstiden til nytt nivå av selvbevissthet, der ungdommen blir mer klar over sine egne psykologiske prosesser, inkludert den indre følelsesverden. Spørsmål som «Hvem er jeg?» og «Hva vil jeg?» blir stadig mer fremtredende.

Slike refleksjoner over hva man ønsker, trenger og har behov for, vil være knyttet til barnets alder og modenhet. Det er i tråd med både Vygotsky og Piaget når deltakerne i stor grad skildret økt mulighet for medbestemmelse og medvirkning med økt alder. Dette er også i samsvar med barneloven (1981) som peker på at barnets mening skal høres og vektlegges i takt med barnets økende alder og modenhet. Deltakernes egen opplevelse av mulighet for medbestemmelse varierer. Det virker imidlertid nesten også som det er viktigere å oppleve å ha en mulighet for medbestemmelse og medvirkning enn å faktisk bruke muligheten til å gjøre store endringer knyttet til flytting og bosted. I mange tilfeller ønsket deltakerne muligheten til å gjøre mindre justeringer, som for eksempel å forskyve flyttedagen fordi de ble invitert på noe sosialt eller hadde fotballtrening. Økt grad av fleksibilitet virker til å være særlig viktig med økende alder. Dette kan handle om at følelsen av å være underlagt et rigid system kommer i en skvis med økt behov for frigjøring fra foreldrene jo eldre barnet blir.

Fleksibilitet kan sees på som et nøkkelord når det gjelder opplevelsen av flytteordning og medbestemmelse. Basert på mitt datamateriale kan det virke som det viktigste ikke er hvilken flytteordning de har, men hvor rigid og fastsatt den oppleves. Autoritære voksne som praktiserer et rigid system kan være til hinder for barn og unges ønske om fleksibilitet, for eksempel når det gjelder muligheten til sosialt samvær med venner. I en familie der foreldrene bor sammen kan det tenkes at fleksibilitet og frihet spiller en mer naturlig rolle, fordi det er lettere å ta avgjørelser fortløpende basert på situasjonen. Det vil ofte også være færre hensyn å ta ved at det er færre individer å ta hensyn til. Når kjernefamilien går i oppløsning, kan det i

tillegg oppstå en slags ambivalens knyttet til barnas behov. Resultatene i denne oppgaven viser at barna ønsket å føle seg som en verdsatt del av familien og at foreldrene skulle ha fokus på dem og deres behov. Samtidig ville barna ha en frihet til å kunne velge bort foreldrene uten at foreldrene skulle føle seg skuffet eller lei seg over det. Denne dimensjon blir mer fremtredende når familien deles i to og sier noe om hvordan ulike behov, forventninger, frihet og fleksibilitet kan henge sammen i tett samspill.

Den andre dimensjonen handler om det å faktisk skulle bestemme noe. Å ta valg. Flere av deltakerne tok etter hvert beslutningen om å endre flytteordning, enten da ved å endre flytteintervall eller flytte fast til en forelder. Beslutningen om å flytte fast til en forelder ble særlig skildret som emosjonelt vanskelig. Beslutningstaking og valg kan være krevende mentale prosesser, og når det står mellom å «velge» mellom mor og far vil det ikke være mindre krevende. Opplevelsen av den dårlige samvittigheten er nærmest gjennomgående i mine resultater.

Situasjonene barn og unge som flytter mellom to hjem stilles overfor kan på mange måter forstås som et uløselig dilemma. Et eksempel er «Kine» som opplevde det som begrensende at hun ikke kunne dra til venner på en enkel og spontan måte, fordi den ene forelderen bodde langt unna hennes sosiale nettverk. Samtidig som hun synes dette var irriterende, følte hun på at forelderen ble skuffa eller lei seg hvis hun valgte å være med venner istedenfor å bruke tid med forelderen. Satt på spissen så kan ikke «Kine» «vinne» uansett hva hun gjør. I begge scenarioer, enten tid med venner eller tid med foreldrene, oppstår det tanker og følelser som gjør at valget blir vanskelig. Valget eller medvirkningen kommer med en bismak. Dette eksempelet kan ifølge mine resultater overføres til mange lignende situasjoner.

Ansvarsfølelse og egen samvittighet kan betraktes som et hinder for medbestemmelse. Andre hindre for medbestemmelse kan være at endring av flytteordning vil bety kollisjon

mellom flytteordning på tvers av familier. I større, komplekse familiestrukturer med nye partnere, stesøsken, halvsøsken og helsøsken er det ofte flere flytteordninger å ta hensyn til. Kan dette gjøre noe med relasjonen til de nye familiemedlemmene? Det kan for eksempel tenkes at relasjonen mellom barn og stesøsken eller barn og steforelder blir påvirket av at de «står i veien» for å endre en ordning som igjen kan føre til en bedre situasjon for dem selv? For noen av deltakerne i denne studien virket dette til å være tilfelle.

Fra et samfunnsperspektiv

I samfunnsperspektiv er det interessant å reflektere over at terskelen for å oppløse familien kan bli lavere når det er individuelle relasjoner som teller heller enn helheten av familien. Dersom relasjonene innad i familien skal stå på egne bein, slik Aarseth (2018) peker på, hvilke bein skal familien som helhet eller som enhetlig relasjon stå på? I tråd med den «nye intimiteten» kan vi spørre oss om vi beveger oss bort fra ideen om familien som et slags solid fundament.

Med bakgrunn i at skilsmisse har blitt såpass alminnelig i vårt samfunn kan det tenkes at den økte investeringen i spesifikke relasjoner ligger noe mer iboende i oss nå enn før som følge av endringer i samfunnet og deretter individets sosiokulturelle miljø. Hvis man legger til grunn Vygotsky (1978) og Rogoff (1995), kan vi forstå hele det sosiale systemet som «becoming». Samfunnets sosiale systemer og strukturer utvikler seg kontinuerlig, og dette vil kunne bety endringer i utviklingsbetingelser for individet. Hvis man forstår samfunnet og de sosiale systemene som «becoming» vil det også bety at barn som flytter mellom to hjem i dag befinner seg i et annet sosiokulturelt miljø enn da deltakerne mine flyttet mellom to hjem. I et skiftende sosiokulturelt miljø, både på et samfunnsmessig nivå og på et individnivå for barn som flytter mellom to hjem, vil også utviklingsbetingelsene endre seg.

Tidligere forskning på flytting mellom to hjem ser ikke ut til å ta i betraktning sammenhengen mellom den sosiokulturelle betingelsen som det å flytte mellom to hjem

utgjør, og barn og unges kognitive utvikling. Denne sammenhengen har heller ikke hatt særlig fokus i mediebildet. Betyr det at samfunnet forventer at den kognitive utviklingen hos barn og unge skal følge samme mønster som før på tross av store endringer? Ifølge Piaget (2008) vil barn følge de fastsatte utviklingsstadiene ganske uavhengig av den sosiale konteksten som omgir dem. Piaget og hans syn på utvikling har imidlertid fått kritikk fordi det ikke tar innover seg denne konteksten. Hvis man tar utgangspunkt i Piaget sitt tankegodt vil barns utvikling være den samme om de bor i en husstand med begge foreldrene sine eller om de bor med hver forelder annenhver uke. Vygotsky (1978) i den andre enden understreker betydningen av andre individer for barns læring og utvikling. Han mener at voksne er helt sentrale i sin fasilitering for barn og unges utvikling av ferdigheter, kunnskap, atferd og tenkning. Tilretteleggingen for rutiner og handlingsmønstre i hverdagen er en viktig del av dette, herunder også mulighetene barn får til å oppleve fellesskap og dele erfaringer med søsken og andre jevnaldrende. Når en familiestruktur går i oppløsning, vil også mange av barnets kjente rutiner og hverdagslige handlemåter gå i oppløsning. Dette vil igjen kunne prege barn og unges utvikling.

Rogoff (1995) påpeker at barn ikke utvikler seg alene, men som deltakere i et sosialt system som også utvikler seg. Hvis vi tar utgangspunkt i Rogoff sine betraktninger må vi forstå barnet i lys av «being». Det betyr at vi må se på hvordan barnet utvikler seg her og nå, med de familiestrukturene som er lagt til grunn i barnets liv. Ved et slikt syn kan man også fra et mer overordnet nivå prøve å forstå hvordan det er for barn og unge å flytte mellom to hjem.

Med utgangspunkt i forskningsspørsmålet «Hvordan kan man se på barns flytting mellom to hjem i sammenheng med teoretiske perspektiver på utvikling og læring?», så peker denne oppgaven i retning mot at barns utvikling og læring vil kunne påvirkes av å flytte mellom to hjem. Piagets teoretiske perspektiv er at barn vil utvikle seg i henhold til de fastsatte utviklingsstadiene ganske uavhengig av sosial kontekst. Bowlby, Vygotsky, Rogoff,

Dunn og Packer har derimot en oppfatning av at endrede betingelser, som for eksempel endring i familiestruktur og tilknytning og brudd i relasjoner, vil kunne ha betydning for barns utvikling og læring.

Med dagens barnelov står foreldre fritt til å avtale hva slags bostedsordning barnet skal ha, den såkalte avtalefriheten (Barneloven, 1981, §36). Dersom foreldrene ikke klarer å bli enige, må retten avgjøre dette. Regjeringen vurderer nå å gjøre delt bosted for skilsmissebarn til nytt utgangspunkt i barneloven. Nærmere bestemt vil dette si at delt bosted skal være det juridiske utgangspunktet dersom foreldrene ikke blir enige. Den nylige kunnskapsoppsummeringen til FHI om samværs- og bostedsordninger (2022) klarer ikke finne belegg for om delt bosted er den beste bostedsløsningen for barn etter foreldrenes samlivsbrudd. Det gjør heller ikke resultatene i denne oppgaven.

I denne oppgaven søkte jeg etter deltakere som hadde flyttet jevnlig mellom mor og far i oppveksten. Jeg har derfor ikke grunnlag for å si noe om de barna som ikke har bodd hos begge foreldre i løpet av oppveksten, og hva som kunne vært til det beste for dem. Det jeg imidlertid kan si noe om er barn og unges opplevelse av å flytte mellom to hjem. Det som står igjen som særlig sentralt er behovet for å se det enkelte barns behov i den enkelte situasjon. Her er det ikke rom for å dra alle over en kam. Det er de som vil bo like mye hos hver forelder hele oppveksten, de som etter hvert vil flytte fast til far, de som etter hvert vil flytte fast til mor og de som vil ha fleksible og flytende ordninger. Flexibilitet i det daglige, som muligheten til å dra til venner etter skoletid eller bli en ekstra dag hos en forelder, er også et viktig aspekt.

Som jeg har pekt på endres flytteordningene stort sett i takt med barnas alder. De fleste deltakerne i denne oppgaven forteller at de er takknemlige for at de har fått tilnærmet lik tid med begge foreldre i oppveksten og at dette har bidratt til å bygge deres relasjon. Samtidig peker deltakerne på behovet for endringer og justeringer underveis i oppveksten

knyttet til flytting og bosted. Basert på resultatene fra denne oppgaven blir det tydelig at det er behov for å se på flytting og bosted fra et aldersperspektiv. Delt bosted kan være riktig løsning i 8-årsalderen, men ikke riktig i 14-årsalderen.

Delt bosted som hovedregel slik det blir foreslått kan også sette begrensninger for barnets rett til å bli hørt. En rekke faktorer (se figur 3) bidrar til å påvirke opplevelsen av medbestemmelse og medvirkning. Kan enda en slik faktor være at barnet må ta hensyn til denne hovedregelen i barneloven som sier at «far og mor har like stor rett på tid med meg?» Barneloven skal ivareta barnets rettigheter, og ikke først og fremst foreldrenes rettigheter. Dersom det innføres ny hovedregel i barneloven kan en konsekvens være at foreldres rettigheter går på bekostning av barnets rettigheter.

Som resultatene viser kan foreldres fokus på barnets medvirkning og deres uttrykk for støtte og forståelse overfor barnet, gjøre det enklere for barnet å uttrykke sine meninger og ønsker knyttet til flytting og bosted. Motsatt kan foreldre som «står på krava» eller er rigide virke negativt for barna. Å gi slipp på egne rettigheter som foreldre eller ha et større fokus på fleksibilitet kan sees på som et gode for barna, og noe som igjen kan tenkes å påvirke relasjonen mellom forelder og barn. Det kan være like mye eller mer omsorg i å tilpasse seg og være litt mindre sammen med barnet sitt, enn å etterstrebe en 50/50 ordning med et barn som mistrives med akkurat det.

På hvilken måte regelendringen kan bidra til å gjøre det enklere og til det beste for det enkelte barn gjennom oppveksten stiller jeg meg undrende til. Er regelendringen til for å lage et best utgangspunkt for barna, så peker denne oppgaven mot at maksimal fleksibilitet er et gode som flyttebarna ønsker.

Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg sett på hvordan unge voksne ser tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten. Innledningsvis satt jeg tematikken inn i en større forskningskontekst, herunder en teoretisk og utviklingspsykologisk bakgrunn for feltet og synet på barn. Videre presenterte jeg tidligere forskning på feltet. I tillegg kastet jeg lys over reguleringen av familielivet, der jeg særlig tok for meg familiens betydning i en større samfunnsmessig kontekst og hvilke juridiske rammer som familielivet reguleres av. I oppgavens metodedel gikk jeg gjennom og redegjorde for oppgavens vitenskapsteoretiske posisjon, design, analysetilnærming, forskningsetikk og kvalitetsindikatorer. Med bakgrunn i den tematiske analysen presenterte jeg fem hovedtemaer og tilhørende funn.

Følgende problemstilling har utgjort grunnlaget for oppgaven: «Hvordan ser unge voksne tilbake på opplevelsen av flytting mellom to hjem i oppveksten?». Opplevelsen av flytting mellom to hjem kan ikke nødvendigvis sees på som én opplevelse, men som en dynamisk og ofte langvarig prosess som endrer seg i takt med barnets alder og de endringene som skjer i barnets liv. For noen av deltakerne har flytting mellom to hjem preget hele deres tilværelse, og de kjenner ikke til et annet alternativ. Det er derfor viktig å påpeke at det er individuelle forskjeller i opplevelsen av flytting mellom to hjem.

Basert på intervju med 14 deltakere viser mine funn tendenser og aspekter som har hatt betydning for barns opplevelse av flytting mellom to hjem. Relasjon er et gjennomgående tema. Brudd, opprettholdelse og etablering av relasjoner og relasjonelle konstellasjoner fremstår som særlig viktig for den enkeltes opplevelse av flytting mellom to hjem.

Betydningen av søsken utpeker seg her som spesielt viktig. Opplevelsen av å få medvirke og medbestemme i eget liv knyttet til beslutninger om flytting og bosted varierer fra deltaker til deltaker. Deltakerne oppgir at de fikk mer innflytelse jo eldre de ble, men at flere og kombinerte faktorer gjorde det vanskelig å uttrykke seg eller ta valg. Flexibilitet kan trekkes

frem som en viktig faktor for opplevelsen av medbestemmelse og flytteordning, og behovet for fleksibilitet ser ut til å øke i takt med alderen. Utviklingspsykologiske perspektiver bidrar til å forklare og forstå hvorfor barn opplever, tenker, føler og handler som de gjør i en situasjon der de flytter mellom to hjem.

Styrker og begrensninger ved oppgaven og videre forskning

I det følgende vil jeg nevne styrker og begrensninger ved oppgaven, og peke på videre forskning. Denne oppgaven bidrar med ny kunnskap til forskningsfeltet rundt barns opplevelse av flytting og medbestemmelse. Oppgaven supplerer forskning som allerede finnes ved å presentere kvalitative beskrivelser av situasjonen til barn og unge som flytter mellom to hjem. Oppgaven får også frem nye perspektiver. Det mest sentrale er betydningen det har for barn å dele erfaringen av å flytte mellom to hjem med søsken, og hva ulike flytteordninger kan bety for søskenrelasjoner. Dette er et perspektiv som blir lite hensyntatt og er underkommunisert i tidligere forskning, men som får fokus i denne oppgaven fordi deltakerne vektlegger denne relasjonen selv i stor grad. Metoden i form av at deltakernes egne stemmer kom til uttrykk har vært en viktig betingelse og vist seg som en styrke for prosjektet.

En av begrensningene ved oppgaven er at samtlige intervjuer ble gjennomført ved bruk av videosamtale som følge av min geografiske plassering i forhold til deltakeren. Dette kan sees på som en begrensning ved at man kan miste noe av informasjonen i den naturlige samtalen som finnes i det fysiske rom. Dette kan ha bidratt til at samtalene ble kortere enn de kunne ha vært. Samtidig vil det være forskjellig fra person til person hvorvidt man føler seg mer komfortabel med å møte noen man ikke har sett før ansikt-til-ansikt eller gjennom en digital kanal. Min oppfatning er at deltakerne ikke nødvendigvis ville delt noe mer av sine tanker og følelser dersom det var et fysisk intervju.

En annen begrensning kan knyttes til oppgavens utvalg. I mitt strategiske utvalg søkte jeg deltakere som var mellom 18 og 22 år på intervjudispunktet og som hadde flyttet jevnlig

mellom to hjem over en minimumsperiode på 1 år. Det finnes derfor kriterier jeg ikke har tatt hensyn til, men som kan ha betydning for flytting mellom to hjem. Dette kan for eksempel være familienes sosioøkonomiske status, som kan påvirke hvorvidt foreldre har råd til å bo nærme hverandre. Et sosioøkonomisk kriterie lagt til grunn kunne gjort det vanskelig for potensielle deltakere å bedømme hvorvidt de fylte kriteriene for deltakelse. Mange kriterier ville i tillegg gjort det betydelig vanskeligere å rekruttere et adekvat antall deltakere.

Med bakgrunn i mine resultater bør videre forskning særlig fokusere på tre aspekter ved flytting mellom to hjem. For det første er det behov for å se på flytting mellom to hjem med bakgrunn i et aldersperspektiv. Ved å studere opplevelsen til ulike aldersgrupper for seg, kan man se likheter og ulikheter mellom opplevelsen til bestemte aldersgrupper opp mot hverandre. Det ville også vært interessant å se dette i sammenheng med når foreldrene gikk fra hverandre. Longitudinelle studier kan være hensiktsmessig for å studere aldersperspektivet og gjør det også mulig å følge den kognitive utviklingen over tid.

For det andre vil det være hensiktsmessig å se nærmere på medbestemmelse og medvirkning i lys av hvilke familiekonstellasjoner som ligger til grunn. I oppgaven har jeg adressert dette med bakgrunn i de komplekse, løse familiestrukturere som blir fremtredende når foreldrene går fra hverandre og danner nye familiestruktur. Graden av opplevd fleksibilitet vil være et interessant moment å undersøke i forbindelse med dette.

For det tredje er det behov for mer forskning på betydningen av søsken i en flyttesituasjon. Særlig vil det være hensiktsmessig å se på utviklingen av søskenrelasjoner der noen søsken bor og flytter sammen, mens andre søsken ser hverandre annenhver uke eller sjeldnere.

Deltakernes tips til deg som forelder

På slutten av intervjuet fikk samtlige deltakere spørsmålet: «Hvis du skulle gitt et tips til foreldre som nettopp har gått fra hverandre og skal ha en ordning der barna flytter mellom to

hjem, hva ville det vært?». Et interessant moment var at tipsene deltakerne ga ofte omhandlet tematikk de selv hadde vært innom i sine svar i intervjuet. Jeg har omformulert deltakernes tips og budskap, og satt det sammen til listen under.

- Unngå å gi barn for mye ansvar i tidlig alder. Barn skal ikke ta eller erstatte en foreldrerolle.
- Gi barna mulighet til å si hva de ønsker om flytteordningen eller still et åpent spørsmål. Fortell barna at ingen blir lei seg dersom de velger en annen ordning.
- Ikke still barna ultimatum eller be barna velge mellom dere.
- Ha barna i fokus. Lytt og ta hensyn til deres tanker og følelser. Uansett hvor gamle de er så føler de det de føler.
- Husk at barnet ditt kommer først selv om du har fått ny partner.
- Forsøk å skjerme barna for egne (negative) følelser. Barn tar ofte mye hensyn til foreldrenes følelser og behov.
- Unngå å si ting som ikke hører barns ører til, for eksempel hvor mye du misliker den andre parten. Ta diskusjoner uten barna til stede.
- Tilrettelegg ferier og høytider slik at barnet ikke føler seg dratt mellom dere.
- Forsøk å holde økonomi utenfor.
- Ta ansvaret for det praktiske. Hjelp til med pakking og frakt av ting.
- Samkjør oppdragelse og regler så godt som mulig slik at dette ikke er så forskjellig fra hjem til hjem. Samarbeid og oppdater hverandre på avtaler og aktiviteter som skal skje. Unngå at barna fungerer som bindeledd mellom dere. Ta kommunikasjon direkte.
- Prøv å bevare de tingene som har betydd mye, som for eksempel bursdagsfeiring med begge foreldrene til stede.
- Gi informasjon til barnet tilpasset alder og modenhet. Barn trenger ikke detaljert og inngående informasjon om alle årsakene til bruddet.

Referanseliste

- Aarseth, H. (2018). Familie og intimitet i endring – sosiologiske perspektiver. *Fokus på familien*, 46 (2), 84-102. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2018-02-02>
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4), 709-716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- American Psychological Association. (2022). Style and Grammar Guidelines. <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines>
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (3), 140-151. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-03-02>
- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2019). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (4. utg.). Gyldendal Norsk Forlag
- Bae, B. (2007, 10. januar). Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>
- Barneloven. (1981). Lov om foreldre og barn (LOV-1981-04-08-7) Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Fagbokforlaget.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: separation, anxiety and anger*. (2. utg.) Basic books.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bufdir. (2021, 1. februar). Mekling ved samlivsbrudd. Barne- og familiedirektoratet. Hentet 17.08.2022 fra https://www.bufdir.no/Familie/Samlivsbrudd/mekling_og_avtale/Mekling/

- Dunn, J. (2002). Sibling relationships. I Smith, K. P & Hart, C. H (Red.), *Blackwell handbook of Childhood Social Development* (s. 223-238). Blackwell.
- Eikrem, T. & Andenæs, A. (2021). Barns deltakelse i skilsmissemekling. *Barn*, 39 (2-3), 47-62. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3790>
- Ekteskapsloven. (1991). Lov om ekteskap (LOV-1991-07-04-47). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47>
- Folkehelseinstituttet. (2022, 27. januar). *Utforsker barns meninger ved samlivsbrudd*. FHI.
Hentet 22.08.2022 fra <https://www.fhi.no/studier/familieforsk/utforsker-barns-meninger-ved-samlivsbrudd/>
- Howitt, D. (2010). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*. Pearson Education.
- Hundeide, K. (1977). *Piaget i kritisk lys*. Cappelen forlag.
- Johansen, T. B., Nøkleby, H., Langøien, L. J. & Borge, T. C. (2022). *Samværs- og bostedsordninger etter samlivsbrudd: betydninger for barn og unge: en systematisk oversikt*. Folkehelseinstituttet.
- Johnsen, I. O., Litland, A. S. & Hallström, I. K. (2018). Living in Two Worlds – Children's Experiences After Their Parents' Divorce – A Qualitative Study. *Journal of Pediatric Nursing*, 43, (44-51). <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.09.003>
- Kolflaath, S. (2021). *En kvalitativ studie av måten barnehageansatte snakker om relasjoner mellom barn og voksne i barnehagens småbarnsavdeling. [Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]*. NTNU Open. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2975739>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. Utg.). Oslo: Gyldendal akademisk

- Lansford, J. E. (2009). Parental Divorce and Children's Adjustment. *Perspectives on psychological science*, 4 (2), 140-152. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01114.x>
- Leseth, A. B. & Tellmann, S. M. (2014). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Cappelen Damm Akademisk.
- Liden, H. & Kitterød, R. H. (2019). Delt bosted. Barns perspektiver og utfyllende kunnskap. (Rapport 2019/3). Institutt for samfunnsforskning. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/258082>
- Meld. St.24 (2015-2016). Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-24-20152016/id2483146/>
- Moxnes, K. (1990). *Kjernesprenging i familien? Familieforandring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv*. Universitetsforlaget.
- Moxnes, K. (2001). Skilsmisens virkning på barna. I Moxnes, K., Kvaran, I., Kaul, H. & Levin, I. (Red.), *Skilsmisens mange ansikter* (s. 17-32). Høyskoleforlaget.
- Moxnes, K. (2003). Children coping with parental divorce. I A-M. Jensen, & L. McKee (Red.), *Children and the changing family* (s. 90-104). Routledge.
- Packer, M. J. (2017). *Child development. Understanding a cultural perspective*. SAGE Publications, Ltd.
- Piaget, J. (1972). *Barnets moralvurderinger*. (R. F. Nielsen, Overs.). Cappelen.
- Piaget, J. (2008). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human Development*, 51(1), 40–47. <https://doi.org/10.1159/000112531>
- Rogoff, B. (1995). Observing sociocultural activity on three planes: Participatory appropriation, guided participation, and apprenticeship. In J. V. Wertsch, P. del R  o, &

- A. Alvarez (Red.), *Sociocultural studies of mind* (s. 139–164). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174299.008>
- Solheim, J. (2016). Bringing it all back home – familien som generativ kulturell formasjon i det moderne. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 27 (1), 7-21.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2016-01-02>
- Strandberg, L., Manger, A. & Moen, B. F. (2008). *Vygotsky i praksis: blant pugghester og fuskelapper*. Gyldendal Akademisk.
- Sunde, D. H., Larsen, L. & Helland, M. S. (2021). Barns stemme ved samlivsbrudd: En kvantitativ studie av barns meninger om egen livssituasjon etter samlivsbrudd. *Barn*, 39 (4), 45-60. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i4.3764>
- Tetzchner, S. V. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Vygotsky, L. S. & Cole, M. (1978). *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard university press.
- Vygotsky, L. S. (2004). Dynamics and structure of the adolescent's personality. In R. W. Rieber & D. K. Robinson (Red.), *The Essential Vygotsky* (s. 471–490). Springer New York.
- Vygotsky, L. & Kozulin, A. (2012). *Thought and language*. MIT Press.
- Wiik, A. K. (2022). *Delt bosted for barn etter samlivsbrudd* (Rapporter 2022/53). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/barn-familier-og-husholdninger/artikler/delt-bosted-for-barn-etter-samlivsbrudd.nye-utviklingstrekk-og-kjennetegn>

Appendiks

Vedlegg 1: Godkjenning NSD

Referansenummer

603458

Type

Standard

Dato

27.05.2022

Prosjekttittel

Opplevelsen av å flytte mellom to hjem etter samlivsbrudd

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for psykologi

Prosjektansvarlig

Berit Overå Johannesen

Student

Oda Slettebak Ramberg

Prosjektperiode

15.08.2022 - 01.05.2023

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige

Rettslig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene kan starte så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det rettslige grunnlaget gjelder til 01.05.2023.

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 27.05.2022, samt i

meldingsdialogen mellom innmelder og Personverntjenester. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.05.2023.

LOVLIG GRUNNLAG FOR UTVALGET

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte i utvalget til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

LOVLIG GRUNNLAG FOR TREDJEPERSON

Under intervjuene med utvalg 1 kan det fremkomme personopplysninger om foreldrene til deltakerne. Det skal bare registreres alminnelige kategorier av personopplysninger om tredjepersonene og disse skal anonymiseres fortløpende. I tillegg vil studenten be deltakerne om å ikke navngi tredjepersoner under intervjuet. Prosjektet vil behandle personopplysninger om tredjeperson med grunnlag i en oppgave av allmenn interesse. Vår vurdering er at behandlingen oppfyller vilkåret om vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven § 8, og dermed utfører en oppgave i allmenhetens interesse. Lovlig grunnlag for behandlingen av alminnelige personopplysninger er dermed at den er nødvendig for å utføre en oppgave i allmenhetens interesse, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e, samt for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven § 8, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 3 bokstav b. Behandlingen er omfattet av nødvendige garantier for å sikre den registrertes rettigheter og friheter, jf. personvernforordningen art. 89 nr. 1.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte i utvalget får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen, og ved at behandlingen er omfattet av nødvendige garantier - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER – UTVALGET

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte i utvalget kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER – TREDJEPERSONER

Så lenge tredjepersoner kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og protest (art. 21). Prosjektet vil ikke være i direkte kontakt med tredjepersonene. Deltakerne blir bedt om å ikke navngi tredjepersoner på lydopptaket, og materialet blir fortløpende anonymisert. Vi vurderer at det derfor kan unntas fra informasjonsplikt etter art. 14 nr. 5 b).

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

[https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-](https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema)

[personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema](https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema) Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Simon Gogl

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Har du lyst til å delta i et forskningsprosjekt om hvordan det kan være for barn å flytte mellom to hjem?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan unge voksne opplevde det å flytte mellom to ulike hjem da de var barn. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med min masteroppgave er å utforske barn og unges erfaringer av det å flytte mellom to hjem etter et samlivsbrudd. Jeg har valgt å tilnærme meg spørsmålet retrospektivt ved å invitere unge voksne til å dele sine erfaringer, tanker og følelser rundt en slik situasjon.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Psykologisk institutt ved NTNU er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å komme i kontakt med unge mennesker som har opplevelsen av å flytte mellom to hjem friskt i minne. Et intervju med noen som har vært i en slik situasjon gir unik tilgang på erfaringer, følelser og tanker rundt dette temaet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Et intervju vil vare mellom 45 og 60 minutter, der tid og sted blir avtalt sammen. Intervjuet kan innebære bruk av lydopptak, samt at det kan bli tatt notater. Noen spørsmål vil være fastsatt på forhånd, men det vil også være mulig å prate mer fritt rundt temaet. I intervjuet er det ingen riktige eller gale svar. Jeg er ute etter opplevelsen fra ditt ståsted, og hvordan du beskriver og forteller om dine erfaringer.

Frivillig deltakelse

Å delta i prosjektet er frivillig. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene om deg samles inn gjennom lydopptak og notater. Lydopptaket vil bli tatt opp på en diktafon, som ikke har tilgang til internett eller telenett. Disse opplysningene vil bli anonymisert, slik at det ikke er mulig å kjenne igjen at dette er deg. Opplysningene skal kun brukes i forbindelse med denne masteroppgaven.

Hva skjer med opplysningene om deg når vi avslutter forskningsprosjektet?

Alle personopplysninger og opptak skal være slettet når oppgaven er godkjent. Etter planen er dette 1. mai 2023.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og få utlevert kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NTNU, Institutt for psykologi, har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvis du har spørsmål til denne studien, kan du ta kontakt med:

- Masterstudent Oda Slettebak Ramberg, e-post: oda_98@hotmail.com. Tlf: 99165310.
- Veileder Berit Overå Johannesen, e-post: berit.johannesen@ntnu.no.
- Vårt personvernombud: thomas.helgesen@ntnu.no

Har du spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Oda Slettebak Ramberg

NTNU Institutt for psykologi

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Opplevelsen av å flytte mellom to hjem», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker herved til:

å delta i intervju som informant i masteroppgaven

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Underskrift prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide for masteroppgave 2022-2023

Opplevelsen av å flytte mellom to hjem

Innledning

- Takke for at vedkommende stiller til intervju
- Fortelle hva som er formålet med intervjuet
- Fortelle hvordan dataene blir behandlet og deltakerens rettigheter
- Avklare tillatelse til å ta opp intervjuet.
- Kort gjennomgang av hva intervjuet skal handle om
- Antatt lengde på intervjuet

Tema som skal dekkes i samtalen:

- Hvor gammel er du nå?
- Hvor gammel var du når foreldrene dine gikk fra hverandre?
- Har du søsken?
- Kan du fortelle om hvordan det fungerte rent praktisk å bo to steder. For eksempel gi en detaljert beskrivelse av en typisk periode som omfatter begge hjemmene.
- Hvor ofte flyttet du mellom hjemmene? (Annenhver uke, hver andre uke osv.)
 - Når du flyttet mellom mamma og pappa, flyttet du sammen med søsken eller alene?
 - Opplevde du å få være med på å bestemme hvor du skulle bo?
 - Hvis ikke, hvorfor tror du at det var sånn?
 - Fikk du selv være med på å bestemme hvor mye du skulle bo hos hver?
 - Hvordan opplevde du det å flytte mellom to hjem?
 - Hvordan opplevde du selve «flyttedagen»?
 - Var det noe som var spesielt krevende med å bo i to ulike hjem?
 - Hvordan opplevde du høytider og ferier mens du flyttet mellom to hjem?
 - Var det noe som var positivt med å flytte mellom to hjem?
 - Følte du på noe tidspunkt et press i form av at du ble overtalt til å bo mer hos den ene eller den andre?
 - Følte du at du måtte ta hensyn til dine foreldres følelser i forbindelse med valg av bosted?
 - Fikk du større mulighet til å bestemme hvor du skulle bo eller hvor mye du skulle bo hos hver forelder jo eldre du ble?
 - Ble du veiledet av noen rundt deg angående flytting og bosted som ikke var foreldrene dine?
 - Snakket du med noen rundt deg som ikke var foreldrene dine om det å flytte mellom to hjem? For eksempel, venner, lærer eller andre familiemedlemmer.

- Har du snakket med foreldrene dine som ung voksen, altså etter du ble 18 år, eller etter at du stoppet å flytte mellom to hjem, om hvordan den opplevelsen var for deg?
- Hva tenker du har vært det viktigste for deg i forhold til å håndtere de endringene du har opplevd i oppveksten når det gjelder flytting mellom to hjem?
- Hvis du skulle gitt et tips til foreldre som nettopp har gått fra hverandre og skal ha en ordning der barna flytter mellom to hjem, hva ville det vært?

Avslutning

- Er det noe mer du vil si eller legge til?
- Hvordan opplevde du det å bli intervjuet?
- Takke for deltakelsen

